

INDEX 339202

NOTATKI

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

PŁOCKIE

INFORMACJA DLA AUTORÓW

- Materiały do „Notatek Płockich” prosimy przysyłać pocztą mailową na adres: notatkiplockie@wp.pl lub na płycie CD na adres Towarzystwa Naukowego Płockiego (pl. Narutowicza 8, 09-400 Płock).
- Czcionka – Times New Roman, wielkość – 12, odstęp – 1,15. Maksymalna objętość tekstu około 20 stron z przypisami i zdjęciami, jedna szpalta. Marginesy – 2,5 cm. W przypadku tekstów dłuższych niż 20 stron – po konsultacji z Autorem – artykuł może być opublikowany w kilku częściach.
- Zdjęcia z podpisami oraz podaniem autora i źródła pochodzenia wstawione do tekstu w odpowiednie miejsca. Artykuł powinien być zaopatrzony w krótki abstrakt w języku polskim (do 10 wersów) oraz słowa kluczowe (do 5).
- Na końcu artykułu należy dołączyć bibliografię oraz jego tytuł, słowa kluczowe i „Summary” w języku angielskim (do 10 wersów).
- W przypadku recenzji należy dołączyć tytuł recenzowanej publikacji w języku angielskim oraz zdjęcie okładki recenzowanej książki.
- Opuszczenia w cytowanym tekście sygnalizujemy trzema kropkami w nawiasie kwadratowym: [...].
- Przypisy w języku łacińskim: ibidem, idem, op. cit., w języku polskim: zob., por. Czcionka – Times New Roman, wielkość – 10, interlinie – 1,0. W przypisach odwołujących się do artykułów z gazet lub czasopism podajemy inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł pisany kursywą, tytuł gazety lub czasopisma w cudzysłowie, rok, numer, strony, np. S. Kostanecki, *Marszałek w Płocku. Szkic literacki*, „Głos Mazowiecki” 1938, nr 124 z 1 czerwca, s. 2.
- Podobnie podajemy opis bibliograficzny książek: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł pisany kursywą, data i miejsce wydania, np. T. Chrostowski, *4 pułk strzelców konnych Ziemi Łęczyckiej*, Płock 1992. W przypadku prac zbiorowych: *Dzieje Płocka*, t. 2, *Dzieje miasta w latach 1793–1945*, (red.) M. Krajewski, Płock 2006.
- Przed przystąpieniem ostatecznej wersji tekstu bardzo prosimy o jego sprawdzenie, ze zwróceniem uwagi na literówkę, interpunkcję i poprawność przypisów.
- Prosimy również o krótką informację Autora o sobie do notki o Autorach: tytuł lub stopień naukowy, miejsce pracy, pełnione funkcje oraz adres (w celu przesłania egzemplarza autorskiego), numer telefonu i adres mailowy do wiadomości redakcji.
- Przesłanie artykułu do Redakcji „Notatek Płockich” oznacza zgodę Autora na jego publikację.
- Warunkiem zakwalifikowania artykułu do druku jest pozytywna recenzja wydawnicza.

Redakcja „Notatek Płockich”

Na okładce: Archiwum Państwowe w Płocku. Oddział w Łęczycy.
Miejsce spotkań Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego w Łęczycy

Rys. Anna Michalak

Skład i druk:
Wydawnictwo i Poligrafia „IWANOWSKI”
ul. Dziewiarska 7, 09-407 Płock
e-mail: wydawnictwo@iwanowski.com.pl

PŁOCK NOTICES

QUARTERLY OF THE SCIENTIFIC
SOCIETY OF PŁOCK
(published since July 1956)

4/265
OCTOBER – DECEMBER
2020

EDITORIAL BOARD

DR GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI
(EDITOR-IN-CHIEF)
MGR AGNIESZKA CIECHOMSKA
(EDITORIAL SECRETARY)
MGR MAŁGORZATA DUCH
(LANGUAGE EDITOR)
DR AGNIESZKA KRZĘTOWSKA
(STATISTICAL EDITOR)
DR ANDRZEJ DWOJNYCH
DR TOMASZ PIEKARSKI
DR WALDEMAR PODEL
PROF. UCZ. DR HAB. INŻ. RENATA WALCZAK

SCIENTIFIC COUNCIL

PROF. UCZ. DR HAB. SC. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(CHAIRMAN)
REV. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Slovakia)
PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Lithuania)
DR MARIAN CHUDZYŃSKI
REV. PROF. DR HAB. MICHAŁ M. GRZYBOWSKI
DR HAB. HENRYKA ILGIEWICZ (Lithuania)
PROF. DR HAB. SC. JANUSZ ZIELIŃSKI
PROF. DR HAB. SC. DANIELA ŻUK

EDITORIAL ADDRESS:

pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 366 99 53, (0-24) 262 26 04

e-mail: notatkiplockie@wp.pl
www.tnp.org.pl

NOTATKI PŁOCKIE

KWARTALNIK TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
(ukazuje się od lipca 1956 r.)

4/265
PAŹDZIERNIK – GRUDZIEŃ
2020

KOLEGIUM REDAKCYJNE

DR GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI
(REDAKTOR NACZELNY)
MGR AGNIESZKA CIECHOMSKA
(SEKRETARZ REDAKCJI)
MGR MAŁGORZATA DUCH
(REDAKTOR JĘZYKOWY)
DR AGNIESZKA KRZĘTOWSKA
(REDAKTOR STATYSTYCZNY)
DR ANDRZEJ DWOJNYCH
DR TOMASZ PIEKARSKI
DR WALDEMAR PODEL
PROF. UCZ. DR HAB. INŻ. RENATA WALCZAK

RADA NAUKOWA

PROF. UCZ. DR HAB. INŻ. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(PRZEWODNICZĄCY)
KS. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Słowacja)
PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Litwa)
DR MARIAN CHUDZYŃSKI
KS. PROF. DR HAB. MICHAŁ M. GRZYBOWSKI
DR HAB. HENRYKA ILGIEWICZ (Litwa)
PROF. DR HAB. INŻ. JANUSZ ZIELIŃSKI
PROF. DR HAB. INŻ. DANIELA ŻUK

ADRES REDAKCJI:

pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 366 99 53, (0-24) 262 26 04

e-mail: notatkiplockie@wp.pl
www.tnp.org.pl

LIST OF CONTENTS

BOGDAN POPLAWSKI ŻYCHLIN STREET NAMES	3
KRZYSZTOF SOBOCIŃSKI RELATIONS OF THE KONOPNICKI FAMILY WITH SANNIKI	12
GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI SZCZAWIN KOŚCIELNY IN HOMAGE OF RESIDENTS OF THE COMMUNE FALLEN IN THE YEARS 1918–1920	22
REVIEW MICHAŁ MARIAN GRZYBOWSKI <i>THE POPULATION</i> <i>OF ST. LEONARD'S PARISH IN GRZEBSK FROM 1895</i> (Rev. Wojciech Kućko)	30
CHRONICLE 200TH ANNIVERSARY OF THE SCIENTIFIC SOCIETY OF PŁOCK – EVENTS IN THE JUBILEE YEAR Agnieszka Ciechomska	32
FROM A MOURNING CARD FAITHFULNESS AND COURAGE OF THINKING. THE IDEOLOGICAL PATH OF FR. PROF. IRENEUSZ MROCZKOWSKI (1949–2020) Wojciech Kućko	45
BIBLIOGRAPHY OF MAZOVIAN PŁOCK FOR THE PERIOD 1 X – 31 XII 2019	52
OUR AUTHORS	72

SPIS TREŚCI

BOGDAN POPLAWSKI NAZWY ULIC ŻYCHLINA	3
KRZYSZTOF SOBOCIŃSKI ZWIĄZKI RODZINY KONOPNICKICH Z SANNIKAMI	12
GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI SZCZAWIN KOŚCIELNY W HOŁDZIE MIESZKAŃCOM GMINY POLEGŁYM W LATACH 1918–1920	22
RECENZJA MICHAŁ MARIAN GRZYBOWSKI <i>LUDNOŚĆ PARAFII</i> <i>ŚW. LEONARDA W GRZEBSKU Z 1895 R.</i> (Rec. Wojciech Kućko)	30
KRONIKA JUBILEUSZ 200-LECIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO – WYDARZENIA W ROKU JUBILEUSZOWYM Agnieszka Ciechomska	32
Z ŻAŁOBNEJ KARTY WIERNOŚĆ I ODWAGA MYŚLENIA. DROGA IDEOWA KS. PROF. DR. HAB. IRENEUSZA MROCZKOWSKIEGO (1949–2020) Wojciech Kućko	45
BIBLIOGRAFIA MAZOWSZA PŁOCKIEGO ZA OKRES 1 X – 31 XII 2019 R.	52
NASI AUTORZY	72

NAZWY ULIC ŻYCHLINA

Abstrakt

Historia Żychlina małego miasteczka pogranicza Ziemi Łęczyckiej i Mazowsza sięga XIV wieku. Początkowo jego zabudowa oznaczana była kolejnymi numerami niezależnie od przebiegu używanych nazw zwyczajowych traktów komunikacyjnych. Nazwy ulic w mieście pojawiły się prawdopodobnie na początku XVIII wieku i miały charakter topograficzny związany z miejscowościami do których prowadziły (Łowicka, Poznańska, Warszawska). W 1860 r. istniało 6 ulic i Rynek oraz plac na targ koński i bydłęcy. Obecnie w Żychlinie istnieje 59 ulic i placów. Wśród nich największą grupę stanowią ulice o nazwach osobowych oraz nazwach miejsca. Nie zachowały się nazwy związane z lokalną historią miasta takie jak: Podwale, Warszawska, Zakościelna, Poznańska, Łowicka.

Słowa kluczowe: Żychlin, nazwy ulic

W mieście Żychlinie znajduje się ulic 7 mianowicie: Podwale, Rynek, Poznańska, Warszawska, Łowicka, Szczygła i Żabia. Plac są następujące: na targ koński, bydłęcy i świński¹. Tak raportował władzom nadrzędnym burmistrz miasta Stanisław Tański w maju 1860 r. Informacja ta oznacza, że Żychlin jeszcze w połowie XIX wieku był małym miasteczkiem z zaledwie kilkoma ulicami. Wkrótce po tej dacie, tj. w 1870 r. utracił prawa miejskie, które zostały mu przywrócone w 1924 r. Historia Żychlina sięga XIV wieku, kiedy to uzyskał prawa lokacyjne obok istniejącej osady targowej Wsi Żychelskiej, położonej u zbiegu dróg komunikacyjnych i handlowych, w pobliżu grodu i dogodnej przeprawy przez rzekę Słudwię².

Od początku istnienia miasta lokacyjnego stosowana była w nim zasada oznaczania nieruchomości kolejnymi numerami w oderwaniu od przebiegu ulic i używanych nazw zwyczajowych traktów komunikacyjnych (por. rys. 1). Podobnie zasadę tą stosowano w innych ośrodkach miejskich. W latach późniejszych aż do czasów współczesnych wielokrotnie dokonywano zmian numeracji domów, m. in. w latach 1865–1866, 1929 z uwagi na wzrost zabudowy.

Brak jest dokładnych informacji i danych od kiedy w Żychlinie pojawiły się nazwy ulic. Prawdopodobnie stało się to na początku XVIII wieku. W okresie rządów pruskich, po III rozbiórce Polski, w latach 1793–1806 żychlińskie ulice miały już swoje nazwy.

Miasto liczyło wówczas 743 mieszkańców (1797 r.) żyjących w 77 domach (1798 r.)³, a nazwy dróg miały charakter topograficzny, związany z nazwami miejscowości do których prowadziły (Łowicka, Poznańska, Warszawska).

Układ przestrzenny miasta przedstawia plan z 1811 r. Pokazana tam zabudowa jest zwarta tylko w obrębie rynku, na przedmieściach domy ustawione są luźno niezależnie od ulic. Na planie opisane zostały jedynie dwa trakty komunikacyjne: ulice Poznańska i Warszawska, a wszystkie domy i posesje ponumerowane.

Z różnych dokumentów XIX wieku wynika, że w tym okresie używano następujących nazw: Warszawska, Poznańska, Łowicka, Żabia, Podwale, Zakościelna wcześniej zwana Szczyglą, a później Płocką, Przechodnia, Stary i Nowy Rynek, Targ Koński. W okresie po Powstaniu Styczniowym 1863 r. nazwy i liczba ulic w mieście nie uległa zmianie, o czym informuje o tym plan miasta z 1869 r., na którym naniesiono ówczesną zabudowę oraz nazwy głównych dróg i placów.

Zabudowa miasta była w dużej mierze drewniana, nietrwała i ulegała licznym klęskom żywiołowym jakie nawiedzały miasto od XVI do połowy XIX wieku. Najgroźniejszy pożar wybuchł w 1852 r. i zniszczył 31 budynków, w tym 13 domów mieszkalnych pierzei południowej rynku.

Wzmógł się ruch budowlany w Żychlinie obserwujemy między 1864 a 1914 r. Liczba ludności wzrosła z 2490 (1865 r.) do 5022 osób (1913 r.), a domów mieszkalnych odpowiednio z 153 do około 300⁴.

¹ Opis statystyczny miasta Żychlina z 25 maja 1860 r. [w:] J. Józefcki, Żychlin, Żychlin 1997, s.145.

² Szczegółowe informacje dot. miasta lokacyjnego patrz artykuł autora Żychlin – początki rozwoju przestrzennego prywatnego miasteczka lokacyjnego [w:] „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 2010, nr 3, s. 13-25.

³ Dane wg J. Józefcki, Żychlin..., s. 62.

⁴ W 1921 r. w mieście istniały już 422 budynki mieszkalne, Dane wg B. Popławski, Geneza i rozwój przestrzenny

Kościół pw. św. Piotra i Pawła przy Starym Rynku, dziś Plac 29 Listopada
Fot. Grzegorz Gołębiowski, 2020 r.

Rozbudowie uległy wyloty ważniejszych dróg dojazdowych, wykształciły się przedmieścia miasta – Buszkowskie, Sannickie, Pasiemie. Przyczyną tego wzrostu był rozwój przemysłu tak w mieście jak i okolicy⁵.

Zwrot w rozwoju miasta nastąpił po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Osada odzyskała status miasta, a jej powierzchnia została powiększona. W granicach miejscowości znalazły się: sąsiedni Walentynów, część Budzyna, Stara Pasiaka, Folwark Żychlin i dawna Szlachecka Dróżka. Wzmógł się ruch budowlany głównie na przedmieściach miasta i na ulicy G. Narutowicza, prowadzono wiele prac porządkowych – brukowano ulice i place, zakładano chodniki, oświetlenie, kanalizację, zadrzewianie ulic. Powstało wiele nowych traktów komunikacyjnych takich jak: Strzelecka, Dobrzeleńska, Fabryczna, Młyńska, Wiejska, Romualda Traugutta, Pańska, Cicha i inne. W tym czasie przemianowano ul. Żabią na Tadeusza Kościuszki (1917 r.), Nowy Rynek na Plac Marszałka Piłsudskiego (1931 r.) i ul. Pasiacką na Bronisława Pierackiego (1934 r.).

W 1930 r. urządzono (uporządkowano, wybrukowano, wykonano chodniki) w całości ulice: Pasiacką, Zdrojową, Szkolną, Żółtą, Sądową, Budzyńską i Dobrzeleńską oraz częściowo Szymanowską, Buszkowską, Stary Rynek, Nowy Rynek, Sannicką i Gąbińską⁶. W latach 30. ubiegłego wieku urządzono także Park

miasta Żychlina, [w:] MG Biblioteka Publiczna w Żychlinie (mps) tabela s.11.

⁵ W mieście powstały fabryki wyrobów miedzianych Orłowskiego, narzędzi rolniczych Andrzejewskiego, garbarnie, kopalnie, mleczarnia, młyny, rozwijało się rzemiosło, a w okolicy funkcjonowały cukrownie w Walentynowie, Dobrzeleńsku, Tomczynie, Modelu.

⁶ W 1931 r. powierzchnia arterii i placów wynosiła 12 ha, z których jezdnie stanowiły 10 ha, a chodniki 2 ha. Jezdnie o nawierzchni brukowanej miały powierzchnię 8 ha, a niebrukowanej 2 ha (dane statystyczne wg GUS 1933 r.).

Domy przy Pl. 29 Listopada
Fot. Grzegorz Gołębiowski, 2020 r.

Z lewej dawna wieża transformatorowa przy Pl. 29 Listopada
Fot. Grzegorz Gołębiowski, 2020 r.

Miejski z boiskiem sportowym w dawnym wyrobisku piasku i żwiru przy ul. Tadeusza Kościuszki.

Po 1949 r. rozbudowano przyfabryczne Osiedle Wyzwolenia, na którym wytyczono wiele nowych ulic takich jak: Jarostawa Dąbrowskiego, Ludwika Waryńskiego, Adama Mickiewicza, Juliana Tuwima, Hanki Sawickiej i inne. W latach 70. XX wieku zbudowano z wielkiej płyty osiedle nazwane Romualda Traugutta oraz utworzono ul. Łąkową.

Nazwy ulic nie tylko pełniły funkcję ułatwiającą poruszanie się w mieście lecz także spełniają rolę podobną do pomników, przywołując osoby uznane za godne upamiętnienia oraz miejsca lub zdarzenia warte wyróżnienia. Dlatego były i są drażliwe w różnych warunkach politycznych, szczególnie przy zmianach ustrojowych. Tak było podczas zaborów, okupacji niemieckiej, czy współcześnie po 1945 i 1989 r., ale także przy zmianach władz lokalnych. Żychlin w okresie Królestwa Polskiego tj. podporządkowaniu władzy Cesarstwu Rosyjskiemu, kiedy obowiązywało stosowanie języka rosyjskiego, miał szczęście ustrzec się przed takimi zmianami. Na przełomie XIX i XX wieku, podczas intensywnego rozwoju miasta, kiedy to jego powierzchnia wzrosła prawie 5-krotnie, a liczba domów 3-krotnie⁷ powstało wiele nowych dróg.

⁷ Powierzchnia miasta wzrosła z 180,3 ha w 1890 r.

Ul. Gabriela Narutowicza
Fot. Grzegorz Gołębiowski, 2020 r.

Domy przy ul. 1 Maja
Fot. Grzegorz Gołębiowski, 2020 r.

Uchwały w tej sprawie podejmował magistrat i Rada Miasta. Utworzono lub dokonano zmian takich ulic jak: Kościuszki, Sądowa, Strzelecka, Narutowicza, Modelska, Cmentarna, Nowy Rynek, Pierackiego. Pojawiły się także zwyczajowe nazwy osiedli czy skupisk domów miejskich: Kurza Jama, Bidoszki, Dołek jako relikw ubogich mieszkańców.

W 1924 r., gdy w Radzie Miejskiej przewagę uzyskały partie lewicowe z dominacją partii żydowskich reprezentujących ludność miasta wyznania mojżeszowego, dokonano zmian w nazwach niektórych ulic, szczególnie na obszarach ich zamieszkania. I tak np.: ul. Warszawską prowadzącą do cmentarza żydowskiego nazwano Berka Joselewicza, a ulicę Sądową (d. Nową) w pobliżu synagogi – Zygielmana. Po 10 latach i zmianach władz miasta w kolejnych wyborach przywrócono nazwy ulic dawniej używane.

W czasie okupacji niemieckiej nazwy wszystkich ulic miasta zmieniono nadając im znaczenie i brzmienie, afirmujące reżim hitlerowski lub brzmienie niemieckie dawniej nazwy np.: Adolf Hitler Platz, Ritterstrasse, Strasse der SA, Bahnhofstrasse, Gombiner Strasse itp.

do 910 ha w 1932 r., a liczba domów odpowiednio z 205 do 607. Dane wg B. Poptawski, *Geneza...*, tabela s. 11.

Ruiny dawnej synagogi przy ul. Zdrojowej
Fot. Grzegorz Gołębiowski, 2020 r.

W 1948 r. w okresie Polski Ludowej dokonano zmian nazwy siedmiu ulic: Bronisława Pierackiego na 1 Maja, Orłąt na Stefana Żeromskiego, ks. Stanisława Brzóska na ks. Piotra Ściegiennego, Plac Józefa Piłsudskiego na Pl. Gen. Karola Świerczewskiego, Al. Racławicką na Cmentarną, Strzelecką na Norberta Barlickiego, ks. Ignacego Skorupki na ks. Wacława Błazińskiego. Władze PRL usunęły z przestrzeni publicznej nazwy jednoznacznie kojarzące się z przedwojenną Rzeczypospolitą i zwycięstwem nad bolszewikami w 1920 r.

Po transformacji ustrojowej w 1989 r. niektóre z nazw przedwojennych przywrócono – np. al. Racławicką. Równocześnie z planu miasta, głównie na jego przedmieściach, zniknęło wiele nazw ulic, które istniały przed 1939 r., z uwagi na zmiany w układzie przestrzennym zabudowy lub przedłużenie istniejących np. ul. Pańska stała się ul. Traugutta, a Parkowa – ul. Kościuszki. Zlikwidowano m.in. ul. Nowo-projektowaną, Kutnowską, 15-Sierpnia, Wileńską, Pocztową, Kazimierza Jagiellończyka, Szymanowską. Znakiem nowych czasów była zamiana pl. Gen. Karola Świerczewskiego na pl. Jana Pawła II. W ten sposób plac nie wrócił do swojej przedwojennej nazwy pl. Marszałka Józefa Piłsudskiego i jednocześnie Żychlin jest chyba jednym z niewielu miast w Polsce, który nie ma ulicy bądź placu J. Piłsudskiego.

W 2017 r. na podstawie referendum przeprowadzonego wśród mieszkańców miasta, zgodnie z Ustawą z kwietnia 2016 r.⁸ dokonano zmiany nazw trzech ulic: Hanki Sawickiej na inż. Zygmunta Okoniewskiego (nb. nazwa ta istniała przed wojną - d. Fabryczna była przemianowana w 1936 r. po śmierci inżyniera), Janka Krasickiego na Ignacego Krasickiego i Juliana Marchlewskiego na Marii Kopnickiej.

⁸ Ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

Domy przy ul. Jana Kilińskiego
Fot. Grzegorz Gołębiowski, 2020 r.

Analizując zmiany nazw ulic i placów możemy prześledzić historię i rozwój przestrzenny miasta (tablica nr 1). Tak np. w Żychlinie począwszy od miasta lokacyjnego RYNEK (ob. Pl. 29 Listopada) stanowi centrum życia handlowego i publicznego. Tu odbywały się targi umożliwiające kontakt mieszkańców z kupcami sąsiednich miejscowości. W końcu XVII wieku jego powierzchnia okazała się za mała, co spowodowało podwojenie jego powierzchni poprzez

przesunięcie wschodniej pierzei rynku. Równocześnie potrzeba i specjalizacja handlu umożliwiła utworzenie rynku dla handlu bydłem – zwanego Końskim Targiem, dawniej stanowiącym rynek Wsi Żychelskiej (ob. Pl. Wolności). Podczas porządkowania struktury przestrzennej miasta, na początku XIX wieku, oprócz istniejącego Rynku utworzono za kościołem parafialnym Nowy Rynek. Obecnie, gdy place te utraciły swoje pierwotne funkcje zostały zamienione na zadrzewione lub ozdobne parki i zielonice.

Interesującym jest pochodzenie nazwy ulicy PODWALE, używanej w XVIII-XIX wieku. Nazwa ta wywodzi się z jej przebiegu przy wałach obronnych otaczających miasto jakie istniały przed przesunięciem wschodniej pierzei rynku.

Spośród obecnie istniejących w mieście 59 ulic i placów (por. załącznik 1) największą grupę liczącą 24 ulice, stanowią ulice o nazwach osobowych m.in. Barlickiego, Kilińskiego, Kościuszki, Traugutta, Narutowicza, Łukasińskiego itp. oraz o nazwach miejsca (ogółem 17 ulic) np.: Krótka, Łąkowa, Kolejowa, Mała, Żłota, Polna itp. Nieliczne są nazwy ulic

Rys. 1. Główne ulice w 2019 r. na terenie Starego Miasta w Żychlinie.

Źródło: opracowanie własne

1. Pl. 29 Listopada; 2. Pl. Jana Pawła II; 3. Pl. Wolności

nadane jako drogowaskazy (Dobrzelińska, Sannicka, Cmentarna, Zdrojowa) oraz odnoszące się do wydarzeń historycznych (Pl. 29 Listopada, Pl. Wolności, Al. Racławickie, 1 i 3 Maja) i zawierające nazwy kwiatów (Chabrowa, Jaśminowa, Różana itp.). Nie zachowały się nazwy związane z lokalną historią miasta takie jak: Podwałe, Warszawska, Zakościelna, Poznańska, Łowicka. Wyjątek stanowią dwie ulice: Aleksandra Orłowskiego i Zygmunta Okoniewskiego (por. załącznik 2).

Najdłuższą historyczną arterią miasta jest ulica Gabriela Narutowicza, najbardziej znana z racji swej funkcji komunikacyjnej i handlowo-usługowej tak w przeszłości jak i obecnie. Prowadzi do stacji kolejowej oraz głównego miejsca pracy mieszkańców jakim

była dawniej cukrownia Walentynów, później fabryka Brown Boveri a obecnie EMIT. Poprzednio nosiła nazwę Łowickiej i Budzyńskiej, a po przyłączeniu sąsiedniego Budzynia i Walentynowa położonych za rzeką Słudwią została przedłużona i obecnie sięga do granic Grabowa. W latach 90. ubiegłego wieku wprowadzono na niej ruch jednostronny, a jej główną funkcję komunikacyjną przejęła równolegle biegnąca ul. Traugutta i Orłowskiego będące obwodnicą Starego Miasta.

Współcześnie zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami historyczne nazwy ulic i placów mogą podlegać ochronie jako zabytki niematerialne. Żychlin takich nazw nie posiada.

Tablica 1. Najstarsze ulice i place Żychlina

Lp.	Nazwa współczesna	Nazwa pierwotna	1800-1889	1890-1921	1922-1939	1940-1944	Czasy PRL
1	Plac 29 Listopada	Rynek (pierwotnie o pow. 4800 m ² w XVIII w. 9700 m ²)	Stary Rynek (od 1855)	Stary Rynek	Plac 29 Listopada (od 1932)	Adolf Hitler Platz	Plac 29 Listopada
2	1 Maja	Trakt do Poznania	Poznańska	Pasiecka (od 1914)	Pierackiego (od 1934)	Rathausstrasse	1 Maja
3	Łukasińskiego	Trakt do Luszyna	Warszawska	Warszawska	Berka Joselewicza (1927-1931) Buszkowska	Poststrasse	Łukasińskiego
4	Narutowicza	Trakt do Orłowa i Łęczycy	Łowicka	Budzyńska	Narutowicza (od 1923)	Bahnhofstrasse	Narutowicza
5	Ks. Ściegiennego	Trakt do Gąbina i Płocka	Szczygła Płocka (1857) Zakościelna	Zakościelna	Ks. Brzóska	Ritterstrasse	Ks. Ściegiennego
6	Kościuszki	Nie istniała	Żabia	Żabia	Kościuszki (od 1917)	Strasse der SA	Kościuszki
7	Kilińskiego	Nie istniała	Częściowo Tylna	Nowa (1893-1896) Sądowa	Zygielmana (1923-1927) Kilińskiego (od 1929)	Markgrafenstrasse	Kilińskiego
8	Plac Jana Pawła II	Nie istniała	Podwał, Nowy Rynek (od 1862)	Podwał, Nowy Rynek	Głowackiego Plac Marszałka Piłsudskiego (od 1931)	Kirchenplatz, Gombiner Strasse	Plac Gen. Świerczewskiego (do 2002)
9	Plac Wolności	Plac targowy Wsi Żychelskiej (XIV-XVw.)	Koński Targ	Koński Targ	Plac Wolności (1927-1937) Plac 11 Listopada (od 1938)	Marktplatz	Plac Wolności
10	Sannicka	Trakt do Osmolina i Zagrób		Modelska (1888-1914)	Sannicka	Luisenstrasse	Sannicka

Załącznik 1. Grupy nazw ulic Żychlina w granicach administracyjnych miasta. Opracowanie Autora według rejestru TERYF-GUS z dnia 16.01.2018 (www.stat.gov.pl)

- 1. Nazwy ulic stanowiące drogowskazy:** Dobrzelińska, Sannicka, Zdrojowa, Cmentarna.
- 2. Nazwy osobowe:** Norberta Barlickiego, Wacława Blizińskiego, Henryka Dąbrowskiego, Bartosza Głowackiego, Pl. Jana Pawła II, Jana Kilińskiego, Marii Konopnickiej, Tadeusza Kościuszki, Ignacego Krasickiego, Waleriana Łukasińskiego, Adama Mickiewicza, Gabriela Narutowicza, Zygmunta Okoniewskiego, Aleksandra Orłowskiego, Bolesława Prusa, Mikołaja Reja, Henryka Sienkiewicza, Juliusza Słowackiego, Piotra Ściegiennego, Romualda Traugutta, Juliana Tuwima, Ludwika Waryńskiego, Stefana Żeromskiego, Osiedle Romualda Traugutta.
- 3. Nazwy miejsca:** Cicha, Dobra, Dolna, Graniczna, Kolejowa, Krótka, Łąkowa, Mała, Nowa, Polowa, Pomorska, Przeskok, Spacerowa, Śląska, Wiejska, Wspólna, Złota.
- 4. Nazwy zawodów:** Fabryczna, Młyńska.
- 5. Nazwy odnoszące się do wydarzeń historycznych:** Pl. 29 Listopada, 1 Maja, 3 Maja, Pl. Wolności, Al. Raclawickie.
- 6. Nazwy odnoszące się do kwiatów:** Chabrowa, Jaśminowa, Konwaliowa, Kwiatowa, Ogrodowa, Różana, Wrzosowa

Załącznik 2. Krótkie informacje biograficzne byłych i obecnych patronów niektórych ulic Żychlina (pominięto biogramy powszechnie znanych postaci m.in.: pisarzy, Tadeusza Kościuszki, gen. Henryka Dąbrowskiego i papieża Jana Pawła II)

1. Norbert Barlicki (1880–1941)

Działacz ruchu robotniczego, członek PPS, od 1919 do 1933 r. poseł na sejm, wieloletni wiceprezes i prezes klubu poselskiego PPS. W 1930 r. aresztowany i osadzony w twierdzy brzeskiej. W latach 1936–1937 redaktor „Dziennika Popularnego”. W 1940 r. aresztowany przez Niemców, zginął w obozie Auschwitz (Oświęcim).

2. Ks. Wacław Bliziński (1870–1944)

Od 1900 r. proboszcz w Liskowie koło Kalisza. Działacz spółdzielczy i społeczno-kulturalny, polityk ludowy, poseł i senator RP. W Liskowie założył sierociniec, szkoły, kółko rolnicze, mleczarnię spółdzielczą, dom ludowy, ośrodek zdrowia, sklep i kasę kredytową. Działacz PSL „PIAST” w latach 1917–1918 i założyciel Polskiego Zjednoczenia Ludowego, z ramienia którego został posłem na Sejm Ustawodawczy w 1919 r. Pełnił funkcję dyrektora Departamentu Opieki Społecznej w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, był wiceprezesem Sądu Marszałkowskiego. Pochowany na cmentarzu w Liskowie.

3. Ks. Stanisław Brzóska (1832–1865)

Ksiądz, dowódca partyzancki w powstaniu styczniowym 1863 r. Mianowany generałem i naczelnym kapelanem wojsk powstańczych. Walczył na Podlasiu do grudnia 1864 r. na czele oddziału złożonego głównie z chłopów. Ujęty przez Rosjan został stracony w 1865 r. przez powieszenie na Rynku w Sokółowie Podlaskim razem z adiutantem Franciszkiem Wilczyńskim. Pochowany po kryjomu w jednej z fos twierdzy brzeskiej.

4. Bartosz GŁOWACKI (ok.1758-1794)

Chłop, kosynier w powstaniu kościuszkowskim 1794 r. i uczestnik ataku na rosyjskie armaty w bitwie pod Raclawicami. Mianowany przez T. Kościuskę oficerem. Poległ w bitwie pod Szczekocinami. Pochowany w Kielcach koło kościoła katedralnego.

5. Berek Joselewicz (1764–1809)

Żydowski kupiec, oficer powstania kościuszkowskiego 1794 r., sformował żydowski pułk kawalerii. Po upadku powstania wyjechał do Galicji. W 1798 r. na wezwanie gen. Dąbrowskiego przybył do Włoch, uczestniczył w walkach z Rosjanami pod Novi, Bosco. W 1807 r. otrzymał awans na dowódcę szwadronu 5 pułku strzelców konnych w składzie Legionów Dąbrowskiego. Poległ w potyczce z wojskami austriackimi pod Kockiem. Pochowany przy drodze do Białobrzegów.

6. Jan Kiliński (1760–1819)

Szewc, radny miejski Warszawy, jeden z przywódców insurekcji warszawskiej 1794 r., walczył na czele ludności Warszawy. Od 1794 do 1796 r. więziony przez Rosjan w twierdzy Pietropawłowskiej koło Petersburga. Zmarł w 1819 r. w Warszawie, pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

7. Jan Krasicki (1919–1943)

Działacz młodzieżowy ruchu komunistycznego (pseudonim „Janek”, „Kazik”). W latach 1937–1938 członek Organizacji Młodzieży Socjalistycznej „Życie”. W 1942 r. członek Komitetu Warszawskiego PPR i oficer Gwardii Ludowej. Współorganizator i przewodniczący Związku Walki Młodych. Aresztowany w Warszawie, zginął podczas próby ucieczki zastrzelony przez Niemców. Pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie.

8. Ks. Ignacy Krasicki (1735–1801)

Od 1766 r. biskup warmiński. Uczestnik obiadów czwartkowych u króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w latach 1764-1766. Po III rozbiórce Polski w 1795 r. został arcybiskupem gnieźnieńskim. W latach 1798–1799 wydawał czasopismo „Co tydzień”. Wybitny pisarz polskiego oświecenia, krytyk szlacheckiego sarmatyzmu, autor poematu *Monachomachia*, bajek, komedii, utworów powieściowych, powiastek filozoficznych. Zmarł w Berlinie, pochowany w Bazylice Prymasowskiej Sanktuarium św. Wojciecha w Gnieźnie.

9. Walerian Łukasiński (1786–1868)

Major wojsk Królestwa Polskiego. W 1819 r. współzałożyciel Wolnomularstwa Narodowego, które przekształcił w 1821 r. w Narodowe Towarzystwo Patriotyczne. Aresztowany w 1822 r., więziony do końca życia w Szlisselburgu, tam też został pochowany w nieznanym miejscu.

10. Julian Marchlewski (1866–1925)

Działacz polskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego (pseudonim „Karski”, „Kujawski”). Publicysta, redaktor prasy socjalistycznej. Uczestnik rewolucji rosyjskiej 1905 r., więziony w twierdzy modlińskiej. W 1919 r. współtwórca Kominternu (Międzynarodówki Komunistycznej). W 1920 r. postawiony przez Lenina na czele Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego Polski w Białymstoku. W 1924 r. wyjechał do Włoch na leczenie, gdzie zmarł. W 1950 r. urnę z jego prochami złożono do grobowca na warszawskim Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

11. Gabriel Narutowicz (1865–1922)

Inżynier konstruktor, profesor Politechniki w Zurichu, polityk. W 1920 r. minister robót publicznych, w 1922 r. minister spraw zagranicznych. 9 grudnia 1922 r. wybrany pierwszym prezydentem RP. Zastrzelony przez prawicowego nacjonalistę Eligiusza Niewiadomskiego w gmachu warszawskiej Zachęty. Pochowany w Bazylice Archikatedralnej w Warszawie.

12. Zygmunt Okoniewski (1877–1936)

Zastępcy dla miasta Żychlina inżynier elektromechanik. W 1921 r. twórca i naczelny dyrektor „Polskich Zakładów Elektrycznych Brown-Boveri S.A. w Żychlinie.” Zakłady utworzył w adaptowanych budynkach dawnej cukrowni Walentynów. W 1926 r. wykupił i rozbudował podobną fabrykę w Cieszynie. Obie fabryki stworzyły podwaliny przemysłu transformatorów, maszyn i aparatów elektrycznych w niepodległej Polsce. Po kryzysie ekonomicznym i zamknięciu fabryki w Żychlinie, z jego inicjatywy wznowiono produkcję w przekształconej firmie „Zakłady Elektromechaniczne Rohn-Zieliński S.A. licencja Brown-Boveri.” Zmarł w Warszawie, pochowany na cmentarzu w Żychlinie.

13. Aleksander Orłowski (1822–1887)

Kotlarz warszawski, który po śmierci pierwszej żony przeniósł się w 1860 r. do Żychlina. Utworzył spółkę ze ślusarzem żychlińskim Mardbachem i zorganizował fabrykę wyrobów miedzianych na posesji przy ul. Pasięckiej (d. Poznańskiej, ob. 1 Maja). Fabryka A. Orłowskiego otrzymywała surowy metal z zakładu hutniczego miedzi osińskiej w powiecie brzezińskim i wyrabiała różne urządzenia dla gorzelni i cukrowni. Była jedyną tego rodzaju w Guberni Warszawskiej. Do 1882 r. A. Orłowski był także właścicielem pierwszego w Żychlinie młyna parowego znajdującego się na tej samej posesji co fabryka wyrobów miedzianych. A. Orłowski zmarł w wieku 85 lat, pochowany na cmentarzu żychlińskim.

14. Bronisław Pieracki (1895–1934)

Polityk, pułkownik Wojska Polskiego, w latach 1930-1931 minister bez teki, poseł na Sejm RP. Od 1931 r. minister spraw wewnętrznych, jeden z najbliższych współpracowników J. Piłsudskiego po przewrocie majowym. Zamordowany w zamachu przez nacjonalistów ukraińskich, pochowany na tzw. Starym Cmentarzu w Nowym Sączu.

15. Hanka Sawicka (1917–1943)

Właściwie Hanna Krystyna Szapiro. Działaczka młodzieżowego ruchu komunistycznego: związana z organizacją „Spartakus”, współzałożycielka Związku Walki Młodych. W 1943 r. ciężko ranna w starciu z hitlerowcami na ul. Mostowej w Warszawie. Zmarła na Pawiaku. Pochowana na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

16. Ks. Ignacy Skorupka (1893–1920)

Ksiądz, ukończył seminarium duchowne w Warszawie, po czym w 1914 r. skierowany do Akademii Duchownej w Piotrogradzie. Był krótko proboszczem w Bogorodsku koło Moskwy. Pod koniec 1918 r. wrócił z Rosji do Polski, został wikariuszem w łódzkiej parafii, a w 1919 r. zastępcą proboszcza w Ojrzanowie koło Grodziska Mazowieckiego. We wrześniu tego roku został archiwistą Kurii Metropolitalnej w Warszawie. W 1920 r. zgłosił się na ochotnika i został kapelanem wojskowym. W bitwie warszawskiej zginął 14 sierpnia 1920 r. pod Ossowem koło Radzymina podczas udzielania żołnierzowi ostatniego namaszczenia. Pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

17. Ks. Piotr Ściegienny (1801–1890)

Ksiądz, organizator Związku Chłopskiego w rejonie Kielc (1884), działacz rewolucyjno-demokratyczny, autor „Złotej księżeczki.” W 1846 r. aresztowany i skazany na śmierć za przygotowywanie powstania chłopskiego. W 1858 r. utaskawiony i zesłany na katorgę na Syberii, z której wrócił w 1871 r. Zmarł w Lublinie, pochowany w grobowcu biskupa lubelskiego Kazimierza Wnorowskiego.

18. Romuald Traugutt (1826–1864)

Ostatni dyktator powstania styczniowego 1863 r. Podczas Wiosny Ludów 1849 r. i wojny rosyjsko-tureckiej w 1853 r., jako oficer armii rosyjskiej brał udział w walkach o Sewastopol, po czym został skierowany do Petersburga, gdzie wykładał w szkole wojskowej. W 1862 r. po śmierci żony i dwójki dzieci odszedł z wojska. Po wybuchu powstania początkowo odmówił w nim udziału, później dołączył do powstańców. Przybył do Warszawy, gdzie oddał się do dyspozycji Wydziału Wojny Rządu Narodowego. Został mianowany generałem i wysłany do Paryża w celu uzyskania wsparcia dla powstania. W październiku 1863 r. przyjął funkcję dyktatora powstania. W kwietniu 1864 r. został aresztowany i osadzony w X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej, skazany na śmierć 5 sierpnia 1864 r. Stracony przez Rosjan na stokach Cytadeli razem z innymi uczestnikami powstania.

19. Ludwik Waryński (1856–1889)

Ideolog i działacz ruchu robotniczego, twórca Socjalno-Rewolucyjnej Partii „Proletariat.” W 1876 r., po wydaleniu ze studiów za działalność polityczną, przyjechał do Warszawy, zatrudnił się jako ślusarz w fabryce Lilpopa, gdzie zakładał robotnicze kasy oporu. Działał krótko we Lwowie i Krakowie. Został aresztowany w 1879 r. i sądzony rok później, zmuszony do opuszczenia Galicji. W latach 1880–1881 działał na emigracji w Genewie. W 1881 r. wrócił do Warszawy i w sierpniu 1882 r. utworzył

Międzynarodową Socjalno-Rewolucyjną Partię „Proletariat”. Po kilku akcjach protestacyjnych i zorganizowanych strajkach został aresztowany i w 1885 r. skazany na 16 lat katorgi, którą odbywał w twierdzy Szlisselburskiej. Zmarł na gruźlicę, mając 33 lata.

Bibliografia

- J. Józefcki, *Żychlin*, Żychlin 1997.
- B. Poptawski, *Żychlin – początki rozwoju przestrzennego prywatnego miasteczka lokacyjnego*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 2010, nr 3, s. 13-25.
- B. Poptawski, *Geneza i rozwój przestrzenny miasta Żychlina*, [w:] MG Biblioteka Publiczna w Żychlinie (mps).
- B. Sadurska, *Studium urbanistyczno-konserwatorskie miasta Żychlina, woj. płockie*, PP PKZ Oddz. w Toruniu, Toruń 1984, mps, (zbiory WUKZ Skierniewice).
- H. Samsonowicz, *Ulice w mieście średniowiecznym, szlak, miejsce działań, przekaz informacji*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1998, t. XLVI, nr 3-4, s. 221-223.
- P. Stasiak, *Żychlin dzieje miasta i gminy w latach 1918-1975*, Żychlin 2017.
- A. Wyrobisz, *Nazwy ulic, placów i dzielnic w miastach polskich: nośniki informacji – źródła historyczne – zabytki kultury*, „Przegląd Historyczny” 1999, nr 4, s. 511-523.

ŻYCHLIN STREET NAMES

Summary

History of Żychlin small town on borderland of land of Łęczyca and Masovia voivodeship reaches XIV century. Firstly its buildings were marked with consecutive numbers despite the current names of communications high roads. Street names in the city appeared probably in early XVIII century and had topographical character connected to the towns where they led (Łowicka, Poznańska, Warszawska). There were 6 streets, market and square for horse and cattle market in 1860. Nowadays in Żychlin there are 59 streets and squares. Amongst them the biggest group are avenues of personal names and place names. No names connected to the local city history has survived (Podwale, Warszawska, Zakościelna, Poznańska, Łowicka).

Keywords: Żychlin, street names

ZWIĄZKI RODZINY KONOPNICKICH Z SANNIKAMI

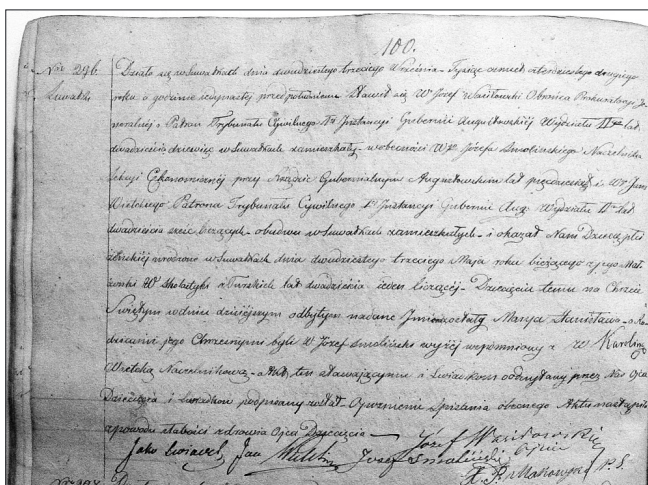
Abstrakt

Najbardziej rozpoznawalnym obiektem w miejscowości Sanniki jest zabytkowy neoklasycystyczny pałac z końca XVIII wieku. Jednym z najważniejszych pałacowych gości był przebywający w nim w okresie wakacyjnym w 1828 roku kompozytor Fryderyk Chopin. Doniosłym wydarzeniem rozwoju miejscowości Sanniki była powstała 1849 roku cukrownia. To w nim znalazł swoje miejsce pracy syn pisarki Marii Konopnickiej – Tadeusz. W młynie w Sannikach pracował młodszy brat Tadeusza – Jan Konopnicki.

Słowa kluczowe: Sanniki, Konopnicy, Maria Konopnicka, cukrownia, młyn

Maria Stanisława Wasiłowska urodziła się 23 maja 1843 roku w Suwałkach. Była córką Józefa Wasiłowskiego i Scholastyki z Turskich. Zawodowo ojciec Marii był prawnikiem a prywatnie miłośnikiem literatury. Józef po śmierci swojej żony Scholastyki w 1854 roku przejął obowiązki wychowywania dzieci¹.

Wychowywanie potomstwa odbywało się w atmosferze tradycji chrześcijańskich oraz umiłowania ojczyzny – niestety zniewolonej. Brat Marii – Jan Wasiłowski² był studentem politechniki w belgijskim mieście Liège, który w momencie wybuchu powstania styczniowego w 1863 roku wziął w nim czynny udział. Poległ w pierwszej bitwie swojego oddziału pod Krzywosądzką 19 lutego 1863 roku. Siostra Maria tak pisała o swoim bracie: *Jedyny brat zginął w pierwszej bitwie pod Krzywosądzką³, przeszedłszy z Liège, z partią Mierosławskiego⁴*. Siostra Marii – Celina wyszła za mąż za oficera armii rosyjskiej, który wywodził się z kniaziowskiej rodziny – Włodzimierza Świrskiego. Ich syn Jerzy Włodzimierz Świrski w II Rzeczypospolitej był oficerem Marynarki Wojennej w stopniu kontradmirała. Po wojnie obronnej w 1939 roku przedostał się do Wielkiej Brytanii pełniąc nadal obo-

Akt urodzenia Marii Stanisławy Wasiłowskiej, primo voto Konopnickiej, 23 września 1842

Źródło: Archiwum Państwowe w Suwałkach, Akta metrykalne parafii św. Aleksandra w Suwałkach 1842, nr aktu 296

wiązki szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej w stopniu wiceadmirała Marynarki Wojennej Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie⁵.

We wrześniu 1862 roku Maria Wasilewska wyszła za mąż za starszego o dwanaście lat Jarosława Konopnickiego⁶ herbu Jastrzębiec⁷. Ślub ich odbył w dniu 9 września 1862 roku w kościele farnym pod wezwaniem św. Mikołaja w Kaliszu⁸. W przeciągu

¹ J. Baculewski, *Konopnicka z Wasiłowskich Maria Stanisława*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, t. 4, z. 59, s. 576.

² B. Wojciechowski, *Z Kroczoła i Konopnicy. Konopnicy herbu Jastrzębiec. Dzieje rodu*, Warszawa–Łomianki 1984, s. 58.

³ Zdaniem D. Samborskiej-Kukuć nie ma pewności, iż brat Marii w dniu 19 lutego 1863 roku tam poległ – brak jego aktu zgonu w parafii Krzywosądz. Prawdopodobnie ranny Jan Wasiłowski zmarł we wsi, która nie znajdowała się w administracji kościelnej, zob.: D. Samborska-Kukuć, *O antenatach i rodzeństwie Marii Konopnickiej – przyczynki genealogiczno-biograficzne*, „Ruch Literacki” 2018, z. 1, s. 106.

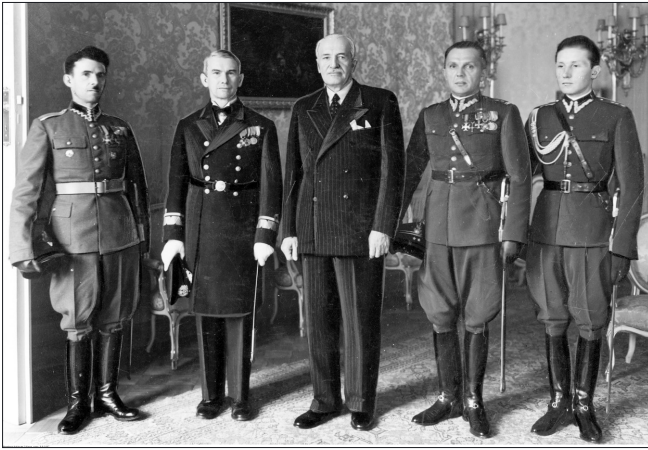
⁴ P. Gorzycka, *Historia i zabytki Krzywosądzki*, „Kujawy i Pomorze. Dwumiesięcznik turystyczno-krajoznawczy” Grudziądz 2007, nr 2, s. 16.

⁵ P. Stawecki, *Słownik biograficzny generatów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994, s. 330-331; *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, t. 5, *Polska Marynarka Wojenna. Dokumentacja organizacyjna i kadrowa oficerów, podoficerów i marynarzy (1918–1947)*, pod. red. J. K. Sawickiego, Gdynia 2011, s. 346.

⁶ B. Stanisławczyk, *Ostatni krzyk. Od Katynia do Smoleńska historie dramatów i miłości*, Poznań 2011, s. 311.

⁷ Zob.: A. H. T. Świącicki, *Historia herbu rodowego Jastrzębiec czyli saga rodu Świącickich IX do XXI w.*, Poznań 2010.

⁸ Archiwum Państwowe w Poznaniu; Akta metrykalne parafii św. Mikołaja w Kaliszu, akt ślubu Jana Jarosława z Kroczoła Konopnickiego i Marii Stanisławy Wasiłowskiej, 1862, poz. 46.

Prezydent RP Ignacy Mościcki (w środku) w towarzystwie członków wojskowej delegacji. Widoczni m.in.: kontradmirał Jerzy Świrski (drugi z lewej), adiutant 1 Morskiego Batalionu Strzelców porucznik Wacław Skubik (pierwszy z prawej), dowódca 1 Morskiego Batalionu Strzelców podpułkownik Czesław Kopański (drugi z prawej), dowódca poczty sztandarowej 1 Morskiego Batalionu Strzelców chorąży Stanisław Mąka, obiekt fotograficzny, 1937

Fot. Witold Pikiel

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-A-1417

dziesięciu lat małżeństwa Maria urodziła ośmioro dzieci. Dwoje synów – bliźnięta Władysław i Stefan zmarły niestety zaraz po urodzeniu. W 1866 roku urodził się syn Tadeusz, który ożenił się z Emilią z Kłokockich⁹. Czwartym dzieckiem małżeństwa była urodzona w 1866 roku pierwsza córka Zofia. W rok później na świat przyszedł syn Stanisław¹⁰. W kolejnym roku 1868 urodził się syn Jan¹¹. Siódme dziecko Helena będące trzecią córką pary przysłała na świat w 1869 roku. W następnym roku urodziła się Laura – czwarta córka i ostatnie dziecko małżeństwa Marii i Jarosława Konopnickich¹².

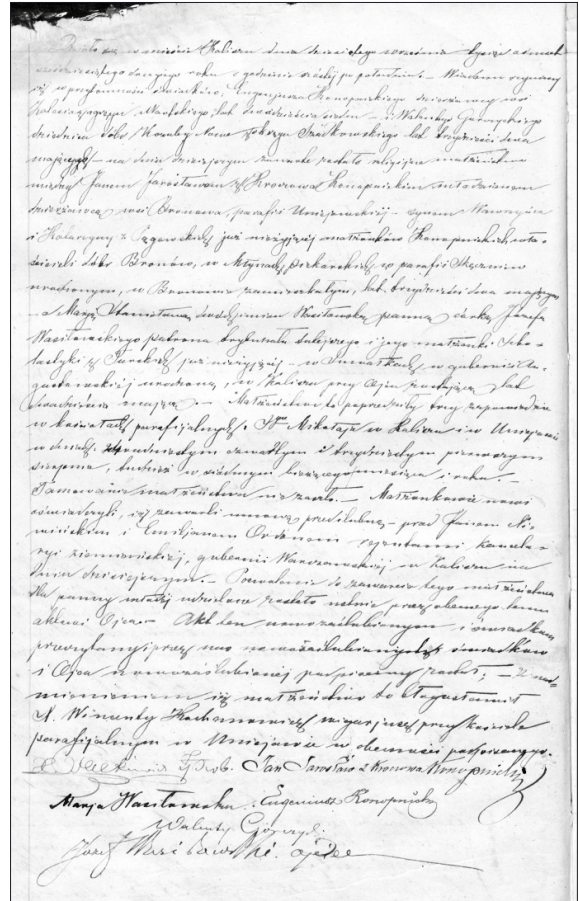
Niniejsza praca jest próbą ukazania rzeczywistych związków rodziny Konopnickich z miejscowością Sanniki, które to w drugiej połowie XIX wieku należały administracyjnie do guberni warszawskiej. To w tej miejscowości w 1849 roku z inicjatywy właścicieli sannickiego folwarku – rodziny Pruszków, w Sannikach powstała cukrownia. Rodzina Pruszków przybyła na Mazowsze z Pomorza Gdańskiego w drugiej połowie XVIII wieku. Od 1462 roku ziemia sannicka była dzierżawą – królewsczyzną wielu

⁹ D. Samborska-Kukuć, dz. cyt., s. 106.

¹⁰ Zofia Konopnicka (primo voto Królikowska); zob.: I. Kienzler, *Maria Konopnicka, rozwidrzona bezbożnica*, Warszawa 2014, s. 50.

¹¹ Jan Konopnicki był dwukrotnie żonaty. Pierwszą żoną była Jadwiga Brzozowska, a następnie Jadwiga Rajkowska, zob. D. Samborska-Kukuć, *Progenitura Marii i Jarosława Konopnickich w świetle odnalezionych metryk*, w: *Od Puttkamerów do Konopnickich. Rewizje i rekonstrukcje biograficzne*, Warszawa 2016, s. 196-207.

¹² I. Kienzler, *Maria Konopnicka, rozwidrzona bezbożnica*, Warszawa 2014, s. 50.

Akt małżeństwa Marii Stanisławy Wasiłowskiej i Jana Jarosława z Kroczoja Konopnickiego, 10 wrzesień 1862

Źródło: Archiwum Państwowe w Poznaniu. Akta metrykalne parafii św. Mikołaja Biskupa w Kaliszu 1862, k. 93

możnych rodzin. W wieku XVI należała do Szydłowieckich, w wieku XVII Gostomskich i w wieku XVIII do rodziny Dowojna-Sołtohubów. *Regestry diecezjów* z lat 1783–1784 oprócz Michała Jana Sołtohuba wymieniają jeszcze jednego dzierżawcę majątku sannickiego – kasztelana gdańskiego Tomasza Tadeusza Pruszkę¹³. W 1833 roku dochodzi do bardzo ważnego wydarzenia w dziejach Sannik. Za zgodą cara Mikołaja I Romanowa zostaje wykupiony od Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu majątek sannicki na własność¹⁴. Od tej chwili Sanniki stają się prywatną miejscowością rodziny Pruszków.

W dniu 1 lutego 1849 roku bracia Pruszkowie – Tomasz Aleksander i Konstanty Jan Pruszek – byli w gronie czwórki założycieli i udziałowców

¹³ „Regest diecezjów” Franciszka Czaykowskiego czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783–1784, do druku podał S. Górzyński, przypisami i wstępem opatrzyli K. Chtapowski, S. Górzyński, Warszawa 2009, s. 720.

¹⁴ Dokładną informację zawierają dokumenty kontraktu zakupu majątku sannickiego przez Aleksandra Pawła Pruszkę, opatrzone jego podpisem i sprzedane go przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu. Archiwum Państwowe w Płocku, Hipoteka Gostynińska, Księgi hipoteczne dóbr Sanniki.

Herb szlachecki Jastrzębiec. Herb ten należał do najbardziej rozprzestrzenionych herbów szlacheckich. Pieczętowało się nim wiele rodzin – w tym rodzina Jarostawa Konopnickiego
Źródło: Z. Leszczyca, *Herby szlachty polskiej*, T. 2, Poznań 1908

fabryki cukru w Sannikach. Pozostałymi udziałowcami był generał wojsk carskich z Brześcia Litewskiego Franciszek Berski i Felicjan Bereźnicki – obywatel krajowy. Umowa powołania „Fabryki Cukru z Buraków i Rafinerię Sanniki” zawarta była na dwanaście lat. Dnia 5 lutego 1849 roku zgodnie z prawem emfiteutycznym Konstanty Jan przekazał teren dóbr Sanniki w ilości dwóch włók chełmińskich pod jej zabudowę. Został on pierwszym dyrektorem fabryki a w razie choroby miał go zastępować jego brat – Tomasz Aleksander. Zgodnie z umową zarządcą fabryki i rafinerii na lata 1849–1859 został Dominik Rynkiewicz¹⁵.

Powstała cukrownia sannicka wyróżniała się w regionie wielkością i organizacją. W celach zdobywania dobrze wykształconych pracowników szkolili i przysposabiali młodzież do pracy w cukrowni. Po śmierci Konstantego w 1852 roku ze spółki wycofali się pierwotni udziałowcy Tomasz Aleksander Pruszek oraz Franciszek Berski, sprzedając swoje udziały Ignacemu Natansonowi. Dnia 5 marca 1854 r. fabryka przeszła prawnie w posiadanie Domu Handlowego Zelig Natanson

¹⁵ J. Szczepański, *Dzieje Gąbina do roku 1945*, Warszawa 1987, s. 137; T.A. Pruszek, „...złem zawsze życzliwy temu domowi”: relacje rodzin Pruszków i Chopinów od końca XVIII do lat 60. XIX wieku ze szczególnym uwzględnieniem losów rodziny Pruszków, Warszawa 2010, s. 154.

Portret Marii Konopnickiej, 1875
Źródło: Biblioteka Narodowa

w Warszawie, co wynika z informacji zamieszczonej w Roczniku Gospodarstwa Krajowego:

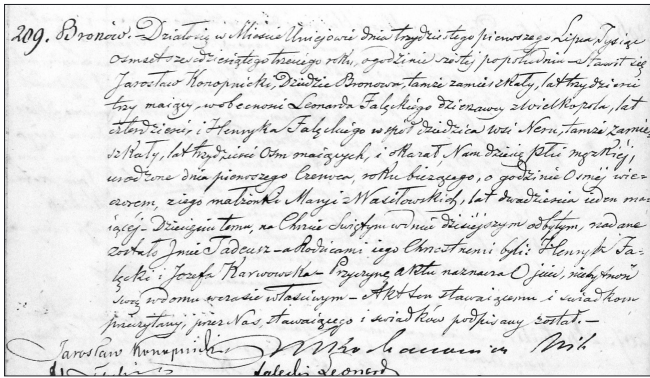
Do dużych zakładów należała również cukrownia w Sannikach. Cukrownia z rafinerią zbudowana w 1849 r. należała początkowo do obszarników (K. i T. Pruszków i in.), od 5.III.1854 r. większość udziałów znalazła się w ręku Domu Handlowego Z. Natanson w Warszawie¹⁶.

Do końca swojego istnienia cukrownia w Sannikach należała do rodziny Natansonów. Mówiąc dzisiejszym językiem, sannicki zakład należał do jednej ze spółek handlowych, które związane były z kapitałem i udziałami przedstawicieli rodziny Natansonów.

Z Sannikami zawodowo związało się dwoje synów poetki – Tadeusz i Jan Konopniccy. Maria Konopnicka dbała o swoje dzieci. Dowiadujemy się o tym z opracowań, w których znalazła się tylko

¹⁶ Archiwum Państwowe w Warszawie, akta notarialne, 14 kancelaria A. Bryndzy, v. 21, nr 217-218, v.24 nr 56.

Akt urodzenia Tadeusza Konopnickiego, 31 lipiec 1863
Źródło: Archiwum Państwowe w Łodzi, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Uniejowie, sygn. 8, nr aktu 209 z 1863 roku

niewielka część zachowanej po poetce korespondencji. Bardzo bogatym źródłem wiedzy są jej listy do stryja Ignacego Wasiłowskiego z lat 1867–1900. Zachowana i drukiem wydana korespondencja jest bogatym źródłem wiedzy przebiegu jej literackiej twórczości, zainteresowań i o życiu rodzinnym. Wspólnie ze swoim mężem Jarosławem (umarł w 1905 roku) starała się zapewnić od najmłodszych lat swojemu potomstwu podstawowe potrzeby.

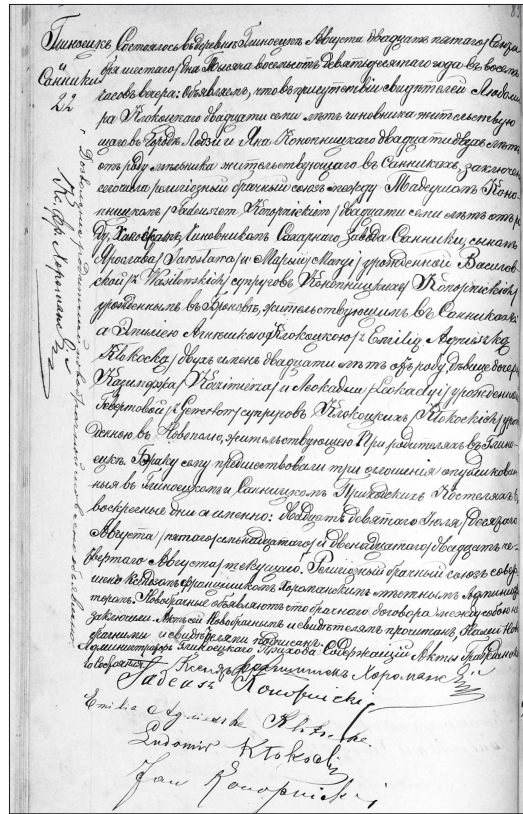
Ta troska nie kończy się w momencie osiągnięcia wieku dorosłego przez dzieci. Potomkowie mogli liczyć na swoich rodziców nawet jeszcze w dorosłym swoim życiu. Takim przykładem była sytuacja jednego z synów poetki – Tadeusza. Dowiadujemy się o tym z listu do stryja poetki Ignacego Wasiłowskiego z dnia 12 kwietnia 1882 roku:

[...] Czy nie ma tam u was miejsca jakiego w cukrowni dla mego Tadeusza? Muszę koniecznie sama myśleć o pokierowaniu go w świecie, a nie powiem, żeby to było tak łatwo. Chłopak jest inteligentny, ma lat 19, chęć do pracy; uczył się niezłe i czuje, że trzeba mu prędko zająć się czymś tak, żeby, o ile można, nie ciążył na budziecie matki. Materiał na człowieka dobry, ale mu trzeba znaleźć i nadać kierunek. Otóż przyszło mi na myśl zapytać Cię, drogi mój Stryju, czybyś nie zechciał obejrzeć się tam w waszej cukrowni i obaczyć — może by się znalazło miejsce obiecujące na przyszłość pewną korzyść z pracy! [...] ¹⁷.

W kolejnym liście z dnia 20 października 1882 roku czytamy:

[...] A tak przebywszy kilka tygodni, podczas

¹⁷ M. Konopnicka, *Listy do Ignacego Wasiłowskiego*, Warszawa 2005, s. 91-92. Zdaniem autora nie zachowały się żadne dokumenty o pracy zawodowej syna Marii – Tadeusza Konopnickiego w cukrowni „Łubna”. Od 1888 roku pracował w cukrowni w Sannikach.

Akt małżeństwa Tadeusza Konopnickiego i Emilii Agnieszki Kłockkiej, 25 sierpnia/6 września 1890
Źródło: Archiwum Państwowe w Warszawie. Oddział w Mławie. Akta metrykalne parafii Głinojeck, księga UZM-1890, k. 22

których młodsze moje dzieci były u znajomych na wsi, powróciłam, aby się wystarać o miejsce dla Tadzia w cukrowni. Dzięki Tobie, Stryju: mój miły, nie było mi to trudnym. P. Wortman¹⁸ bardzo uprzejmie skłonił się do mojej propozycji i przeznaczył Tadzia do Krasinca¹⁹. Przywoziłam tedy chłopaka, oporządziłam od stóp do głów — bo po tym ogniu nocnym zostali jak kto wyskoczył, i od pierwszego października objął już Tadeusz swoje stanowisko. Praca tam ciężka, ale przynajmniej przyszłość będzie może lepsza [...] ²⁰.

O związkach Konopnickich z Sannikami dowiadujemy się w liście poetki datowanym na 5 listopada 1888 roku, w którym czytamy:

[...] Dla Janka staram się o miejsce w młynie Kraussego²¹ pod Lublinem, albo też u Günsberga

¹⁸ Maurycy Wortman był jeden z udziałowców spółki cukrowni „Krasiniec” oraz jej administratorem. Był wiceprzewodniczącym Sekcji Cukrowniczej Warszawskiego Oddziału Towarzystwa Popierania Rosyjskiego Przemysłu i Handlu.

¹⁹ Zob.: J. Szczepański, *Cukrownia Krasiniec 1866–1996*, Ciechanów 1997.

²⁰ M. Konopnicka, dz. cyt., s. 125-126.

²¹ Zdaniem autorów chodzi o młyn wodno-parowy firmy „Adolf i Henryk bracia Krausse” istniejący od 1875 roku. Henryk Krausse był jednym z inicjatorów i założycieli Kasy

w Częstochowie. Pisałam tu i tu, nie wiem jeszcze jaki obrót weźmie ta sprawa. Od Zosi mam listy często. Zdrowa i z pracy swojej, jako też z jej warunków, zupełnie zadowolona. Tadeusz mój w cukrowni, w Sannikach. O Stasia jestem w wielkiej trwodze, bo losuje w tym roku²². Ach, odwróć to, Boże! [...] ²³.

Zdaniem P. Nowaka poetka prawdopodobnie w styczniu 1890 roku po raz pierwszy odwiedziła syna Tadeusza w Sannikach. Jej przyjazd był elementem osobistego pożegnania się z nim przed wyjazdem z obszaru Królestwa. Maria Konopnicka na własne oczy zobaczyła, w jakich warunkach jej ukochany syn mieszka i postanowiła ofiarować mu stary mebel z likwidowanego już swojego majątku²⁴.

O jej trosce o swojego najstarszego syna dowiadujemy się z jej listu pisanego do córki Zofii z dnia 15 stycznia 1890 roku:

[...] Rzeczy w znaczniejszej części oddałam dla Ciebie Bolkowi. Całe gospodarskie rupiecie i meble z małym wyjątkiem. Byłabym może trochę zostawiła dla Tadzia, ale to było przed widzeniem się z nim i nie wiedziałam, że tam u niego taka zupełna pustka, że ma tylko stołek dziurawy. Otóż niech Ci Bolek napisze detalicznie co otrzymał, a jeśli się okaże, iż ci co niepotrzebne, to przeznacz to dla Tadzia. Ja tymczasem szafkę z tych rzeczy dla niego ekscypuję. Gruchot to stary, z którego nie miałabyś pociechy i ty wielkiej. Ma tam Tadek jakieś zamiary, przy których ten jedyny dziurawy stołek wcale na ironię zakrawa. Chłopczyśko pracuje, a palta nawet nie ma [...] ²⁵.

Rok później Tadeusz Konopnicki poznał swoją przyszłą żonę Emilię Agnieszkę Kłokocką²⁶. W liście do swojej córki Zofii datowanym na 16 lutego 1890 – Maria Konopnicka tak pisała:

[...] Pisała już do mnie jego narzeczona no zdaje się, że to co innego niż p. Maria.

Przemysłowców Lubelskich, w: M. Konopnicka, dz. cyt., s. 242.

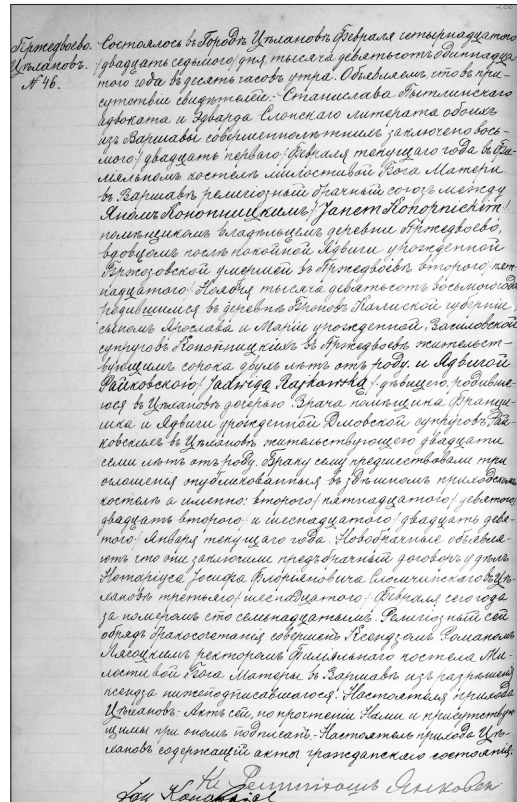
²² Powołanie do służby wojskowej odbywało się na drodze losowania, które odbywało się w obecności delegacji zaciągowej. Spisowych dzielono na cztery kategorie, ze względu na: wiek, warunki fizyczne, sytuacje rodzinne oraz pozostałych. Pierwsi do losowania stawali rekruci z pierwszej kategorii. Jeżeli było ich za mało do wypełnienia naznaczonego kontyngentu, losowano spisowych z następnej grupy itd.

²³ M. Konopnicka, dz. cyt., s. 240-241.

²⁴ Tamże, s. 306.

²⁵ Cyt. za: T. Czapczyński, *Maria Konopnicka w latach 1842–1890*, mps, Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu, zb. 4, s. 73-75.

²⁶ M. Konopnicka, dz. cyt., s. 227.

Akt małżeństwa Jana Konopnickiego i Jadwigi Rajkowskiej, 14/27 lutego 1911

Źródło: Archiwum Państwowe w Warszawie. Oddział w Mławie. Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Ciechanowie, nr aktu 46 z 1911

Dziewczyna uboga ale dobrze wychowana, i to najważniejsze, że się kochają [...] ²⁷.

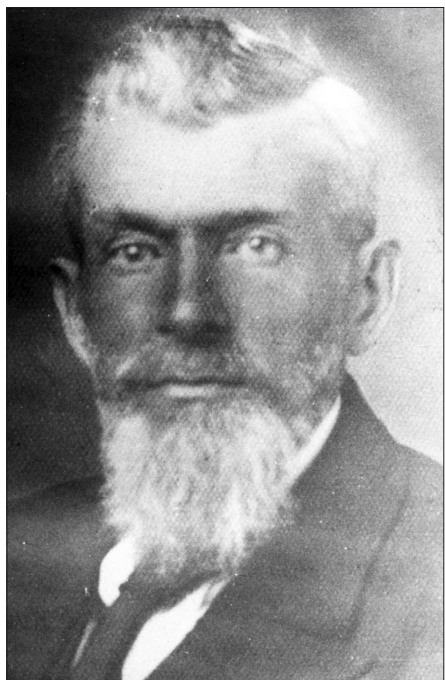
Ślub Tadeusza Konopnickiego z Emilią Agnieszką Kłokocką odbył się pod koniec 25 sierpnia 1890 roku w kościele parafialnym w Głinojecku, skąd pochodziła panna młoda²⁸. Maria Konopnicka będąca matką pana młodego niestety nie brała w nim udziału, powodem był brak otrzymania przepustki na przekroczenie granicy. Próba jej przekroczenia za każdą cenę, nawet za cenę przekupienia strażników granicznych nie udała się²⁹. Z aktu ślubu dowiadujemy się o kolejnym wątku powiązania przedstawicieli rodziny Konopnickich z Sannikami. Jego młodszy brat Jan był młynarzem pracującym w jednym z sannickich młynów³⁰.

²⁷ Cyt. za: T. Czapczyński, *Tużacz lata Mari Konopnickiej*, Łódź 1957, s. 85.

²⁸ Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Mławie (dalej: APW-M), parafia Głinojeck, księga UZM-1890, Akt ślubu Tadeusza Konopnickiego i Emilii Agnieszki Kłokockiej, 25 sierpnia/6 września 1890, k. 22-23.

²⁹ M. Konopnicka, dz. cyt., s. 227.

³⁰ Informacja zawarta w akcie ślubu Tadeusza Konopnickiego i Emilii Agnieszki Kłokockiej w tłumaczeniu autora: *Działo się we wsi Głinojeck 25 sierpnia/6 września 1890 roku o godzinie 8 wieczorem. Oświadczamy, że w obecności (asyście) (towarzystwie) świadków: Ludwika Kłokockiego lat 27 liczącego urzędnika zamieszkałego w mieście Łodzi i Jana Konopnic-*

Jan Konopnicki, lata 20. XX w.

Źródło: Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie

Maria Konopnicka, Gratz, 1897, fot. Leopold Bude

Źródło: Biblioteka Narodowa

Na początku stycznia 1891 r. Tadeusz Konopnicki trafił do przyfabrycznego sannickiego szpitala i to w nim Maria odwiedza swojego syna. Poetka pisze o swoim przyjeździe do Sannik w korespondencji do swojego stryja Ignacego Wasiłowskiego z dnia 6 stycznia 1891 roku:

*[...] Jadę w smutną i bolesną drogę do mego Tadeusza śmiertelnie chorego, do Sannik. Choruje na zapalenie kiszek i żołądka; najlepsi doktorzy byli tam na wezwanie moje, teraz pojechał chirurg, Dr Krajewski operator. Jakbym już widziała grób tego chłopca, z takim uczuciem tam jadę [...]*³¹.

Ciężko chorego Tadeusza zabrano do Warszawy, gdzie przeszedł skomplikowaną operację. Przeprowadził ją chirurg Władysław Krajewski³², który był utalentowanym i doświadczonym ordynatorem oddziału chirurgicznego Szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie. Niestety operacja nie zmienia stanu zdrowia Tadeusza i po paru dniach pacjent zmarł. Przyczyną choroby, następnie operacji i śmierci

kiego liczącego 22 lata młynarza zamieszkałego w Sannikach zawarty został w tym czasie religijny związek małżeński pomiędzy Tadeuszem Konopnickim liczącym lat 27 urzędnikiem fabryki cukru w Sannikach, synem Jarostawa i Marii z domu Wasiłowskiej małżonków Konopnickich, urodzonym w Bronowie, zamieszkałym w Sannikach, i Emilią Agnieszką Kłokocką dwóch imion [...]; APW-M, parafia Głinojeck, księga UZM-1890, akt ślubu Tadeusza Konopnickiego i Emilii Agnieszki Kłokockiej, 25 sierpnia/6 września 1890, k. 22.

³¹ M. Konopnicka, dz. cyt., s. 306.

³² *Znakomity chirurg polski*, „Nowości Ilustrowane” 1907, nr 11 z 16 marca, s. 3.

Tadeusza Konopnickiego był skręt jelit, a nie ich stan zapalny. Hipoteza, iż śmierć mogła być spowodowana ostrym zapaleniem wyrostka robaczkowego również zdecydowanie została odrzucona³³.

Ostatnie wspólnie spędzone chwile poetki z umierającym synem opisała później w liście stryjo- wi Ignacemu Wasiłowskiemu:

*Tak nam mijaly godziny – aż do 3-ej rano. Konat już – tak cicho, tak spokojnie, jakby zasypiał. Serce ledwo biło, puls ustawał. Ale obawiał się jakiego jęku własnego. – Niech mama wyjdzie, ja chcę, żeby mama wyszła – mówił. Pocałowałam go w czoło - miał na nim pot śmiertelny ostatniej walki z życiem. – Spać, spać – mówił. – Śpij – rzekłam – dziecino – ja wrócę rano, kiedy już będziesz rześki, wypoczęty – a tak mi usta dotknięciem tego zimnego potu śmierci drżały, zem ledwo mówić mogła. Wyszłam na korytarz i padłam przy progu*³⁴.

Tadeusz zmarł bezdzietnie w wieku zaledwie 27 lat. W dniu 15 stycznia 1891 roku w lokalnej prasie pojawia się jego nekrolog, w którym czytamy:

Ś.P. Tadeusz Konopnicki, syn Marii i Jarostawa Konopnickich, przeżywszy lat 27, po długiej i ciężkiej chorobie zmarł w Warszawie, dnia 12 stycznia 1891 r. W głębokim smutku pozostała wdowa wraz z rodziną zmarłego zaprasza

³³ M. Konopnicka, dz. cyt., s. 306; M. Warneńska, *Drugie życie pani Marii*, Warszawa 1966, s. 196.

³⁴ I. Kienzler, dz. cyt., s. 134.

Zdjęcie rodziny Konopnickich w miejscowości Kapitula pod Łowiczem, 1898 r. Od prawej: wnuczka Anna, Jarosław Konopnicki – mąż poetki, Zofia Mickiewiczowa – córka, Jadwiga Konopnicka – żona Jana – synowa, Jan Konopnicki – syn, Zofia – wnuczka (na rękę niani), babka Brzozowska – matka Jadwigi, w drzwiach w cieniu – Maria Konopnicka, Stanisław Konopnicki – syn, Maria Dulębianka – przyjaciółka poetki, Laura Pytlińska – córka, Stanisław Pytliński – mąż Laury. Stoją: Bolestaw Królikowski – pierwszy mąż Zofii Mickiewiczowej oraz wnuczek Janusz.

Źródło: M. Szybowska, *Konopnicka jakiej nie znamy*, Poznań 2014

*przyjaciół i znajomych na żałobne nabożeństwo, odbyć się mające dnia 15 stycznia, to jest we czwartek, o godz. 10-tej z rana, w kościele Św. Krzyża, po którym nastąpi wyprowadzenie zwłok św. Tadeusza na cmentarz powązkowski*³⁵.

Na kamiennym krzyżu na Powązkach wykuto słowa ułożone przez matkę – poetkę:

*Na wiecznym brzegu czekaj nas, Żeglarzu cichy! Zanim się skończy boju czas I żywioł lichy. Krótko trwał pracy twojej dzień, Twój duch już wolny, Przemija człowiek jako cień. I jak kwiat polny...*³⁶.

Jan Kochanowski z czasem trafił do Ciechanowa. Zgodnie z wyuczoną profesją był tam pracownikiem młyna³⁷. Zdaniem T. Kaczorowskiej Maria Konopnicka przeznaczyła większą część swojego honorarium za jubileuszowe wydanie swoich dzieł³⁸ na zakup w 1905 roku majątku Przedwojewe (obecnie znajduje się w powiecie ciechanowskim, woj. mazowieckim) przez swojego najmłodszego syna – Jana³⁹. Z opracowania T. Piekarskiego dowiadujemy

się, iż w okresie międzywojennym najwięcej z ogólnej liczby zakładów przemysłowych znajdujących się przy majątkach ziemskich na terenie powiatów płockiego, płońskiego i przasnyskiego dominowały właśnie młyny, a na kolejnym miejscu znajdowały się cegielnie i gorzelnie⁴⁰.

Jan Konopnicki zasiadał w radzie rodzinnej⁴¹ rodziny Olszewskich. Skład gremium przedstawiał się następująco: przewodniczącym w radzie rodzinnej był sędzia, dwoje członków ze strony rodziny ojca i dwoje członków ze strony rodziny matki⁴². Jan Konopnicki zasiadał w Rykaczewie⁴³ w radzie rodzinnej ze strony matki Jana Olszewskiego. Po sprzedaży swojego majątku w Przedwojewie i wyprowadzeniu się do Warszawy nadal zasiadał w radzie rodzinnej. Ojciec Jana Olszewskiego – Higin podczas wojny polsko-sowieckiej 1920 r. służył, jako ochotnik 201.

⁴⁰ T. Piekarski, *Udział ziemian Mazowsza Płockiego w rozwoju przemysłu w okresie międzywojennym*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej” 2010, t. VIII, s. 296.

⁴¹ Znana była w dawnej Polsce rada rodzinna, rada starszych w ważnych przypadkach, gdy chodziło o sprzedaż dóbr, które należały do nieletnich, o sposób wychowania, wydanie córki za mąż, usunięcie z opieki opiekuna. Cyt. za.: *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 4, pod red. Z. Gloger, Warszawa 1903, s. 134.

⁴² J.H. Olszewski, *Tak to zapamiętałem*, Ciechanów 2015, s. 25.

⁴³ Majątek Rykaczewo był majątkiem ziemskim liczącym w okresie międzywojennym około 150 hektarów.

³⁵ Nekrolog Tadeusza Konopnickiego, „Kurier Warszawski: Dodatek Poranny” 1891, nr 15 z (3)15 stycznia, s. 3.

³⁶ M. Szybowska, dz. cyt., s. 346.

³⁷ T. Kaczorowska, *Maria Konopnicka i Ziemia Ciechanowska*, Ciechanów 2010, s. 73.

³⁸ Na temat twórczości poetki zob.: K. Pawluk, *Wieszczka i/lub emancypantka? Maria Konopnicka*, Opole 2017.

³⁹ T. Kaczorowska, dz. cyt., s. 79.

Zdjęcie ze spotkania z Janem Olszewskim. Od lewej siedzą: Urszula Weber-Król, Jan Olszewski, Małgorzata Sobocińska. Dom Pomocy Społecznej „Kombatant” w Ciechanowie, 22 kwiecień 2017

Fot. K. Sobociński

Pomnik nagrobny Marii Konopnickiej, Cmentarz Łyczakowski, Lwów, 22.07.2009

Fot. K. Sobociński

pułku szwoleżerów⁴⁴. Poległ w 1920 roku w bitwie pod Strzegowem. To jego śmierć była zapewne powodem powołania rady rodzinnej, w której znalazł miejsce syn poetki Jan Konopnicki.

Autorowi udało się spotkać osobiście w Ciechanowie z Jerzym Olszewskim⁴⁵, który jako dziecko znał syna Marii Konopnickiej – Jana. Jerzy Olszewski – emerytowany magister farmacji i działacz społeczny, pedagog, opowiadał podczas spotkania, jak będąc dzieckiem przywoził mu cukierki i czekoladki

⁴⁴ J. H. Olszewski, dz. cyt., s. 25.

⁴⁵ Jerzy Hieronim Olszewski zmarł w 2018 roku, w wieku 99 lat.

a on siadał na kolanach Jana Konopnickiego⁴⁶. Matka Jerzego Olszewskiego również często opowiadała swojemu synowi o Marii Konopnickiej⁴⁷ – jednakże jest to temat na oddzielną publikację.

Pobyt w Sannikach odegrał w życiu rodziny Konopnickich ważną rolę – głównie związaną w wykonywaną zawodowo pracę. Maria Konopnicka zmarła 8 października 1910 roku we Lwowie. W tym mieście została pochowana na polskim Cmentarzu Łyczakowskim. W 2020 roku przypada 110. rocznica jej śmierci.

⁴⁶ Relacja Jana Olszewskiego z dnia 22 kwietnia 2017.

⁴⁷ J. H. Olszewski, dz. cyt., s. 26.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Archiwum Państwowe w Warszawie

Akta notarialne, 14 kancelaria A. Bryndzy, v. 21, nr 217-218, v. 24 nr 56.

- Archiwum Państwowe w Płocku

Dokumenty kontraktu zakupu majątku sannickiego przez Aleksandra Pawła Prusaka, Hipoteka Gostynińska, Księgi hipoteczne dóbr Sanniki.

- Archiwum Państwowe w Suwałkach

Akt urodzenia Marii Stanisławy Wasiłowskiej, (primo voto Konopnickiej) 23 września 1842, Akta metrykalne parafii św. Aleksandra w Suwałkach 1842, nr aktu 296.

- Archiwum Państwowe w Poznaniu

Akt ślubu Jana Jarosława z Kroczoza Konopnickiego i Marii Stanisławy Wasiłowskiej. Akta metrykalne parafii św. Mikołaja w Kaliszu, 1862, poz. 46.

- Archiwum Państwowe w Łodzi

Akt urodzenia Tadeusza Konopnickiego, 31 lipiec 1863. Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Uniejowie, sygn. 8, nr aktu 209 z 1863 roku.

- Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Mławie

Akt ślubu Tadeusza Konopnickiego i Emilii Agnieszki Kłokockiej, 25 sierpnia/6 września 1890, parafia Głinojeck, księga UZM-1890, k. 22.

Akt małżeństwa Jana Konopnickiego i Jadwigi Rajkowskiej. Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Ciechanowie, nr aktu 46 z 1911.

- Biblioteka Narodowa w Warszawie

Portret Marii Konopnickiej, fotografia, odbitka na papierze albuminowym, 1875.

Portret Marii Konopnickiej, fotografia, odbitka na papierze albuminowym, Gratz, 1897, fot. Leopold Bude.

- Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie

Zdjęcie Jana Konopnickiego, fotografia, lata 20. XX w.

- Narodowe Archiwum Cyfrowe

Zdjęcie Prezydenta RP Ignacego Mościckiego (w środku) w towarzystwie członków delegacji, obiekt fotograficzny, 1937, fot. Witold Pikiel, sygn. 1-A-1417.

Relacje

Relacja Jana Olszewskiego z dnia 22 kwietnia 2017

Prasa

Nekrologia, „Kurier Warszawski. Dodatek Poranny” 1891, nr 15 z (3)15 stycznia 1891, s. 3.

Znakomity polski chirurg, „Nowości Ilustrowane” 1907, nr 11 z 16 marca 1907, s. 3.

Opracowania

J. Baculewski, *Konopnicka z Wasiłowskich Maria Stanisława*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław – Warszawa – Kraków, 1967, t. 4, z. 59.

J. Baculewski, *Maria Konopnicka*, Warszawa 1978.

B. Bobrowska, *Konopnicka na szlakach romantyków*, Warszawa 1997.

G. Borkowska, *Pożytywiści i inni*, Warszawa 1994.

A. Brodzka, *Maria Konopnicka*, Warszawa 1975.

T. Czapczyński, *Maria Konopnicka w latach 1842–1890*, mps, Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu, zb. 4.

T. Czapczyński, *Tułacze lata Marii Konopnickiej*, Łódź 1957.

Encyklopedia staropolska ilustrowana, T. 4, (red.) Gloger Z. Warszawa 1903.

W. Grochola, *Niełatwo być Konopnicką*, Warszawa 1989.

T. Kaczorowska, *Maria Konopnicka i Ziemia Ciechanowska*, Ciechanów 2010.

Kadry morskie Rzeczypospolitej, t. 5, *Polska Marynarka Wojenna. Dokumentacja organizacyjna i kadrowa oficerów, podoficerów i marynarzy (1918–1947)*, (red.) J. K. Sawicki, Gdynia 2011.

I. Kienzler, *Maria Konopnicka, rozwydrzona bezbożnica*, Warszawa 2014.

M. Konopnicka, *Listy do Ignacego Wasiłowskiego*, Warszawa 2005.

M. Konopnicka, *Wrażenia z podróży*, w: *Pisma zebrane*, t. 1, (red.) A. Brodzka, Warszawa 1974.

Maria Konopnicka. Materiały z sesji naukowej w 60 rocznicę śmierci poetki, (red.) K. Tokarżówna, Warszawa 1972.

Z. Leszczyk, *Herby szlachty polskiej*, t. 2, Poznań 1908.

J.H. Olszewski, *Tak to zapamiętałem*, Ciechanów 2015.

K. Pawluk, *Wieszczka i/lub emancypantka? Maria Konopnicka*, Opole 2017.

T. Piekarski, *Udział ziemian Mazowsza Płockiego w rozwoju przemysłu w okresie międzywojennym*, w: „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej” 2010, t. VIII.

T.A. Pruszkowski, „...żem zawsze życzliwy temu domowi”: *relacje rodzin Pruszków i Chopinów od końca XVIII do lat 60. XIX wieku ze szczególnym uwzględnieniem losów rodziny Pruszków*, Warszawa 2010.

„*Regest diecezjów Franciszka Czaykowskiego czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783–1784*, do druku podał S. Górzyński, przypisami i wstępem opatrzyli K. Chłapowski, S. Górzyński, Warszawa 2009.

D. Samborska-Kukuć, *Progenitura Marii i Jarosława Konopnickich w świetle odnalezionych metryk*, w: *Od Puttkamerów do Konopnickich. Rewizje i rekonstrukcje biograficzne*, Warszawa 2016.

M. Słomczyńska, *Konopnicka – życie i twórczość*, Łódź 1946.

B. Stanisławczyk, *Ostatni krzyk. Od Katynia do Smoleńska historie dramatów i miłości*, Poznań 2011.

P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994.

H. Sutarzewicz, *Kalisz w życiu i twórczości Marii Konopnickiej*, Warszawa 1966.

J. Szczepański, *Cukrownia Krasiniec 1866–1996*, Ciechanów 1997.

J. Szczepański, *Dzieje Gąbina do roku 1945*, Warszawa 1987.

M. Szykowski, *Konopnicka jakiej nie znamy*, Poznań 2014.

A.H.T. Świąćicki, *Historia herbu rodowego Jastrzębiec, czyli saga rodu Świąćickich IX do XXI w.*, Poznań 2010.

M. Warneńska, *Drugie życie pani Marii*, Warszawa 1966.

B. Wojciechowski, *Z Kroczoza i Konopnicy Konopniczy herbu Jastrzębiec: dzieje rodu*, Warszawa, Łomianki 1984.

Źródła do dziejów klasy robotniczej na ziemiach polskich, (red.) N. Gąsiorowska, t. I, *Królestwo Polskie i Białostoczczyzna 1864–1900*, cz. I, Warszawa 1962.

Artykuły

M. Chudzyński, *Robotnicy regionu kutnowskiego-łowickiego w latach 1864–1900*, „Notatki Płockie” 1978, nr 3.

P. Gorzycka, *Historia i zabytki Krzywosądz*, „Kujawy i Pomorze. Dwumiesięcznik turystyczno-krajoznawczy” 2007, nr 2.

D. Samborska-Kukuć, *O antenatach I rodzeństwie Marii Konopnickiej – Przyczynki Genealogiczno-Biograficzne*, „Ruch Literacki” 2018, z. 1.

RELATIONS OF THE KONOPNICKI FAMILY WITH SANNIKI

Summary

The most recognizable building in Sanniki is the historic neoclassical palace from the end of the 18th century. One of the most important palace guests was the composer Fryderyk Chopin, who stayed there during the summer holidays in 1828. The sugar factory established in 1849 was a significant event in the development of Sanniki. It was there that Tadeusz, the son of the writer Maria Konopnicka, found his place of work. Tadeusz's younger brother, Jan Konopnicki, worked in the mill in Sanniki.

Keywords: Sanniki, Konopniccy, Maria Konopnicka, sugar factory, mill

SZCZAWIN KOŚCIELNY W HOŁDZIE MIESZKAŃCOM GMINY POLEGŁYM W LATACH 1918–1920

Abstrakt

W 1931 r. w Szczawinie Kościelnym w powiecie gostynińskim odsłonięto tablicę pamiątkową z nazwiskami mieszkańców gminy, poległych w wojnach 1918–1920. Wyjątkiem był Bronisław Bembenista, który zmarł z odniesionych ran w 1915 r.

Słowa kluczowe: Szczawin Kościelny, powiat Gostynin, polegli w 1920 r., Bronisław Bembenista, Stanisław Bembenista, Witold Stanisław Czarnowski

W 1930 r. przypadła 10. rocznica odparcia najazdu bolszewickiego. Z tej okazji zawiązał się ogólnopolski Komitet Obchodu Dziesięciolecia Zwycięskiego Odparcia Najazdu Rosji Sowieckiej, który ustalił sposób uczczenia tego ważnego wydarzenia. W przeciwieństwie do rocznicowych uroczystości z lat poprzednich obchody miały się odbyć nie w Święto Żołnierza 15 sierpnia, ale w rocznicę podpisania rozejmu 18 października, a ostatecznie Główny Komitet przesunął je na Święto Niepodległości 11 Listopada 1930 r.¹

Jedną z propozycji wzbogacenia programu uroczystości było upamiętnienie poległych w formie tablic z wrytymi nazwiskami w poszczególnych miastach i gminach. Wydano stosowne polecenia do wojewodów, ci je przekazali do starostów, a starostowie do wójtów i burmistrzów. Aby uniknąć nadmiernej różnorodności wygląd tablicy został sformalizowany i narzucony przez Główny Komitet. Wymiary tablicy wynosiły 35 x 60 cm, waga 10 kg, cena 180 zł, wyrycie jednego nazwiska kosztowało 7 zł. W jej górnej części znajdował się napis:

PADLI NA POLU CHWAŁY
ODPIERAJĄC Z GRANIC
PAŃSTWA POLSKIEGO
POD WODZĄ JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
NAWAŁĘ NAJEŹDŹCÓW
W LATACH 1918–1920

¹ Archiwum Państwowe w Płocku (dalej: APP), akta m. Gąbina, sygn. 573, pismo starosty gostynińskiego B. Grabowskiego z 25 sierpnia 1930 r. do burmistrza Gąbina L. Janczewskiego, k. 12; *WX-tą rocznicę najazdu bolszewickiego*, „Dziennik Płocki” 1930, nr 173 z 28 lipca, s. 2; *Przesunięcie terminu obchodu Dziesięciolecia Odparcia Najazdu Bolszewickiego*, „Dziennik Płocki” 1930, nr 182 z 7 sierpnia, s. 3; *Obchód 10-lecia odparcia najazdu bolszewickiego*, „Dziennik Płocki” 1930, nr 184 z 9 sierpnia, s. 2.

Wzór tablicy z nazwiskami poległych

Źródło: Archiwum Państwowe w Płocku, fot. G. Gołębiewski

Niżej – pod wizerunkiem orderu Virtuti Militari – były umieszczone nazwiska i imiona poległych z podaniem zawodu².

W powiecie gostynińskim taką inicjatywę podjęto m.in. w Gąbinie³. Wiemy również o podobnej

² APP, akta m. Gąbina, sygn. 573, odpis pisma Komitetu Obchodu Dziesięciolecia Zwycięskiego Odparcia Najazdu Rosji Sowieckiej do starostów z 8 grudnia 1930 r., k. 46; wzór tablicy dla poległych, k. 48.

³ Szerzej zob. G. Gołębiewski, *Rocznice uroczystości państwowe w Gąbinie w latach 1928–1931, w: Tak rodziła się niepodległość. W 100-lecie powstania wolnej Polski*, pod red.

inicjatywie w pobliskiej gminie Szczawin Kościelny. Miejskowy Komitet, zapewne pod przewodnictwem wójta Łuczaka, doprowadził do zebrania nazwisk mieszkańców gminy, poległych w latach 1918–1920 oraz złożył zamówienie na wykonanie tablicy. Z powodu dużej ilości zamówień na tablicę, nie udało się zdążyć z jej wykonaniem na 10. rocznicę zakończenia wojny z Rosją bolszewicką 18 października 1930 r., więc wybrano datę święta państwowego 3 Maja 1931 r. Zgodnie z wzorem ustalonym przez Główny Komitet na płycie w Szczawinie umieszczono następujący napis:

Padli na polu chwały
odpierając z granic państwa polskiego
pod wodzą Józefa Piłsudskiego
nawatę najeźdźców w latach 1918–20

Bembenista Bronisław, rolnik, legionista,
Krzywopłoty, 14 listop. 1914 r.⁴
Czarnowski Witold Stanisław, obywatel ziemski
Chmielecki Jan, rolnik
Marktowicz Władysław, rolnik
Roc Karol Samuel, rolnik
Skonieczny Władysław, rolnik
Sygula Jan, rolnik
Twierdziński Bronisław, rolnik
Wahl Aleksander, rolnik
Zieliński Teodor, rolnik⁵

Swoistym mottem do tej inicjatywy mogą być słowa z artykułu prasowego zapowiadającego uroczystość w Szczawinie:

Niech Groby Nieznanego Żołnierza, pomniki wznoszone bohaterom, tablice pamiątkowe w hołdzie poległym świadczą o naszej pamięci i czci ku Nim oraz będą wymownymi znakami, że krew ich ofiarnie przelana nie pójdzie na marne i dług przez nas zaciągnięty spłacimy wytrwałą pracą w dziele budowy odrodzonej Polski oraz nieustraszoną obroną jej granic przed zakusami i najazdem wroga⁶.

W oparciu o artykuły wspomnieniowe, „Listę strat Wojska Polskiego” oraz inne źródła o niektórych

Z. P. Kruszewskiego i Z. J. Zasady, Płock – Włocławek, listopad 2018, s. 100-103, 110-113.

⁴ Data śmierci niedokładna (zob. dalej w tekście). Oczywiście B. Bembenista nie zginął w latach 1918–1920, jednak wykorzystano okazję, aby go również upamiętnić.

⁵ J. Sikorski, *Powiat gostyniński w hołdzie poległym bohaterom*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2 maja, s. 2.

⁶ Znicz, *Z trudu Waszego, znoju i krwi ofiarnej Polska powstała by żyć*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2 maja, s. 2.

z poległych można dodać nieco informacji biograficznych.

Bronisław Bembenista, ps. Sobolewski, urodził się 3 września 1888 r. w Cekanowie, gm. Bielino (parafia Imielnica) w powiecie płockim w rodzinie Andrzeja i Agaty ze Stańczaków Bembenistów⁷. W 1890 r. małżeństwu Bembenistów urodził się syn Stanisław⁸. Po jakimś czasie rodzina przeniosła się na drugą stronę Wisły – do Szczawina Kościelnego. Prawdopodobnie wynikało to z powodów rodzinnych, bowiem w parafii Suserz mieszkali też Szczepan i Józefa z d. Jabłońska Bembenistowie, o których wiadomo, że na początku 1894 r. urodzili im się bliźniaki Antoni i Jan, a w 1900 r. córka Helena. Być może Szczepan był bratem Andrzeja Bembenisty⁹.

Bronisław wychowywał się w patriotycznej rodzinie, bowiem ojciec należał do czynnych działaczy niepodległościowych, co musiało wpłynąć na postawę synów. W 1901 r. – już w Szczawinie – małżeństwu Bembenistów urodził się trzeci syn – Czesław¹⁰. Bronisław skończył szkołę początkową w Szczawinie, a następnie szkołę rolniczą w Pszczelinie. W 1912 r. wyjechał do szkoły mleczarskiej w Rzeszowie, którą ukończył z pierwszą lokatą i pozostał w niej jako instruktor. Po wybuchu wojny w 1914 r., już 16 sierpnia 1914 r. zgłosił się do Legionów i służył w 1 plutonie w 3 kompanii w VI batalionie Kazimierza Herwina – Piątka¹¹. 18 listopada 1914 r. został ciężko ranny w głowę i piersi odłamkiem granatu w bitwie pod Krzywopłotami¹² i odesłany do szpitala w Pradze czeskiej. Niestety, rana okazała się śmiertelna i Bronisław Bembenista zmarł 11 stycznia 1915 r. Pochowany został następnego dnia na cmentarzu w Pradze. Zginął więc na początku walki Legionów o niepodległość.

⁷ APP, akta urodzeń, ślubów i zgonów parafii Imielnica za rok 1888, akt urodzenia Bronisława Bębenisty, nr 65. W 1888 r. ojciec miał 25 lat, matka – 22 lata. W akcie urodzenia polska wersja nazwiska – Bębenista.

⁸ APP, akta urodzeń, ślubów i zgonów parafii Imielnica za rok 1890, akt urodzenia Stanisława Bembenisty, nr 87.

⁹ <http://www.geneteka.genealodzy.pl>, woj. mazowieckie, parafia Suserz, urodzenia – rok 1994, nr 5 i 6; urodzenia – rok 1900, nr 87.

¹⁰ <http://www.geneteka.genealodzy.pl>, woj. mazowieckie, parafia Suserz, urodzenia – rok 1901, nr 73.

¹¹ Kazimierz Herwin-Piątek (1886–1915) – od 1912 r. w Związku Strzeleckim, od sierpnia 1914 r. w Legionach, od września 1914 r. dowódca VI batalionu, od grudnia 1914 r. dowódca II batalionu 1 pp Leg., ranny w bitwie pod Łowczówkiem, od lutego 1915 r. dowódca V batalionu, zmarł z ran odniesionych w bitwie pod Konarami 19 maja 1915 r. Pośmiertnie awansowany do stopnia majora, odznaczony Virtuti Militari i Krzyżem Niepodległości.

¹² W artykule wspomnieniowym podano datę 14 listopada 1914 r., co wydaje się błędem. (J. Sikorski, *Ś.p. Bronisław Bembenista, legionista 1-ej Brygady Legionów Polskich*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2 maja, s. 2).

Bronisław Bembenista

Źródło: „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2.05., s. 2

Zdążył tylko wystać rodzicom swoje zdjęcie z napisem: *Najukochańszym Rodzicom na pamiątkę powstania*. W 1932 r. zarządzeniem prezydenta RP Ignacego Mościckiego został mu przyznany pośmiertnie Krzyż Niepodległości¹³.

Witold Stanisław Czarnowski urodził się w 1895 r. w rodzinnym majątku w Waliszewie w parafii Suserz w powiecie gostyńskim. Był wnukiem Wiktora Czarnowskiego, który jako oficer walczył w powstaniu listopadowym. Jego rodzicami byli Teodor Stanisław i Helena Marianna z Byszewskich Czarnowscy, którzy ślub wzięli w 1891 r.¹⁴ Według aktów urodzenia w 1895 r. małżeństwu Czarnowskich urodziły się trojaczki, oprócz Witolda Stanisława – Alina Nepomucena i Władysław Wiktor¹⁵. Akt urodzenia

¹³ Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie (dalej: CAW), kolekcja akt personalnych i odznaczeniowych, Bronisław Bembenista, sygn. KN - 20.07.1932, wniosek na Krzyż Niepodległości; Stanisław Bembenista, sygn. KN - 25.02.1932, życiorys załączony do wniosku na Krzyż Niepodległości; Komenda Legionów Polskich i dowództwo Polskiego Korpusu Posiłkowego 1914–1918, sygn. I.120.1.401, *Lista chorych, rannych, zabitych i zaginionych legionistów do kwietnia 1915 roku*, Oświęcim 1915, s. 3; „Monitor Polski” 1932, nr 263 z 23 lipca, poz. 198, s. 1; J. Sikorski, *Ś.p. Bronisław Bembenista, legionista 1-ej Brygady Legionów Polskich*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2 maja, s. 2.

¹⁴ <http://www.geneteka.genealodzy.pl>, woj. mazowieckie, parafia Suserz, małżeństwa – rok 1891, nr 26. Rodzice – Wiktor i Nepomucena z d. Pruszk Czarnowscy oraz Władysław i Joanna z d. Wolszleger Byszewscy. Według informacji prasowych Witold Stanisław urodził się w Waliszewie, a ojciec miał na imię Stanisław, co wydaje się błędem.

¹⁵ <http://www.geneteka.genealodzy.pl>, woj. mazowieckie, parafia Suserz, urodzenia – rok 1895, nr 123, 124, 125. Alina

wyjaśnia również kolejność imion: Witold Stanisław, mimo że w artykułach prasowych w większości wypadków występuje jako Stanisław i tak go wspominał Jan Sikorski, kolega ze szkoły w Łowiczu. W 1898 r. małżeństwu urodziła się córka Wanda Helena¹⁶.

Po strajku szkolnym w 1905 r. rodzice postali Witolda do polskiego gimnazjum w Łowiczu, gdzie już w V klasie zaangażował się w działalność konspiracyjną w Związku Młodzieży Narodowej, a następnie w „Zarzewiu”. Wkrótce jako jeden z pierwszych zapisał się do tworzącego się w Łowiczu skautingu. 3 maja 1911 r. wraz z kilkoma kolegami urządził patriotyczną manifestację w kościele, za co cała grupa została aresztowana i osadzona w więzieniu. Otrzymywane w więzieniu co tydzień 10 srebrnych kopiejek aresztowani przeznaczali do kasy ich tajnej organizacji młodzieżowej. Po usunięciu z gimnazjum w Łowiczu W. Czarnowski przeniósł się do Warszawy, gdzie ukończył szkołę realną, kierowaną przez Witolda Wróblewskiego. Następnie zajął się rolnictwem. Aby podnieść swoje kwalifikacje odbył praktykę w majątku Siemianowicza w powiecie kutnowskim. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości wstąpił ochotniczo do formowanego w Płocku III szwadronu 4 pułku ułanów, z którym walczył przez rok – najpierw od początku stycznia do początku maja 1919 r. z wojskami ukraińskimi na przedpolu Lwowa, a następnie z wojskami bolszewickimi na Wileńszczyźnie i Białorusi – w rejonie Rakowa, Iwieńca, nad Płyczą i Berezyną¹⁷.

Po powrocie z frontu objął w zarząd rodzinny majątek w Waliszewie, który wymagał gruntownych porządków po latach okupacji niemieckiej¹⁸. Jednak niedługo tam gospodarzył, bowiem w lipcu 1920 r. – w obliczu najazdu bolszewickiego – ponownie zgłosił się do kawalerii. Tym razem dostał przydział do 203 ochotniczego pułku ułanów, z którym przeszedł cały szlak bojowy, pełen gwałtownych starć z III Korpusem Konnym Gaja, a następnie Armią Konną Siemiona Budionnego¹⁹. Jak pisali o nim koledzy:

nie wyszła za mąż i zmarła w 1940 r. w Warszawie, Władysław ożenił się z Janiną Gostkiewicz i był właścicielem majątku Dreglin (*Ziemiańscy w XX w. Słownik biograficzny*, cz. 8, Warszawa 2007, s. 191).

¹⁶ <http://www.geneteka.genealodzy.pl>, woj. mazowieckie, parafia Suserz, urodzenia – rok 1898, nr 92.

¹⁷ Szerzej na temat walk 4 p. uł. zob.: S. Bayer, *Zarys historii wojennej 4-go pułku ułanów Zaniemeńskich*, Warszawa 1929, s. 3-7, 12-19; *4 pułk ułanów Zaniemeńskich*, Warszawa 2002, s. 5-12, 21-27.

¹⁸ Po dworze w Waliszewie nie ma praktycznie śladu, pozostały tylko resztki parku i zabudowania folwarczne.

¹⁹ Szerzej na temat walk 203 ochotn. p. uł. zob.: S. Rostworowski, *Zarys historii wojennej 27-go pułku ułanów (b. 203*

Z najbardziej krwawych i ciągłych walk w czasie ofensywy bolszewickiej wychodzi cało. Nawet pod Opinogórą, gdy ze szwadronu pozostało przy życiu zaledwie 18 ułanów – ocalał. Dnia 12 września, pełniąc niebezpieczną służbę wywiadowczą, otrzymał dwie lekkie rany, mimo to jednak pozostał w szeregach, aby dalej walczyć. Dwa dni później, w bitwie pod Iwanicami na Wołyniu, 14 września 1920 roku padł w ataku na pozycje nieprzyjaciela, ugodzony kulą kabinową w serce²⁰.

Początkowo pochowany został na Wołyniu, jednak rodzice doprowadzili do ekshumacji i pochowali go w rodzinnym grobowcu w Suserzu, leżącym ok. 10 km na południe od Gąbina²¹.

Rodzinny majątek w Waliszewie przypadł siostrze Wandzie. Zarządzała nim wraz z mężem Tadeuszem Zarembą do 1941 r., kiedy Zarembowie zostali wyrzuceni przez Niemców, a po wojnie majątek został przejęty przez państwo. Dziś po dworze w Waliszewie nie ma praktycznie śladu, pozostały tylko resztki parku i zabudowania folwarczne²².

Według *Listy strat Wojska Polskiego* i *Księgi Jazdy Polskiej* poległ 12 września 1920 r. pod wsią Wołczek na Wołyniu²³, co jednak nie przeczy relacji kolegów. Wołczek został zdobyty 12 września, a Iwanice 13 września, obie miejscowości leżą bardzo blisko siebie, a różnica dwóch dni też nie stanowi dużej rozbieżności²⁴.

W *Liście strat Janów Chmielewskich* jest czterech, jednak bez dodatkowych danych (np. przydział

ochotniczego pułku ułanów), Warszawa 1930, s. 3-25.

²⁰ J. Sikorski, Ś.p. Stanisław Witold Czarnowski, obywatel ziemski, ułan 203 pułku jazdy, „Dziennik Płocki” 1931, nr 105 z 6 maja, s. 2.

²¹ Tamże. Niestety, poszukiwania grobu nie dały rezultatu. Na cmentarzu w Suserzu nie ma grobu Witolda Stanisława Czarnowskiego. Natomiast na rodzinnym grobie Czarnowskich w Pacynie z XIX w. wymieniony jest tylko Zdzisław Czarnowski. Zob. też: B. Konarska-Pabiniak, *Tradycja Mazowsza. Powiat gostyniński. Przewodnik subiektywny*, Warszawa 2013, s. 106, 108, 129.

²² *Ziemiańscy w XX w.*, s. 191; <http://www.forum.tradycje.pl/viewtopic.php?f=117&t=5202>. W biogramie Wandy Czarnowskiej (Zarembowej) podana jej data urodzenia – 15 listopada 1897 (zm. 23 września 1958 r.).

²³ *Lista strat Wojska Polskiego 1918–1920*, Warszawa 1934, nr 5 569, s. 121; *Księga Jazdy Polskiej*, Warszawa 1938, nr 485, s. 354. W zarysie historii wojennej 203 ochotn. p. uł nie podano daty i miejsca śmierci (S. Rostworowski, dz. cyt., s. 31). We wszystkich tych publikacjach występuje jako Stanisław Czarnowski.

²⁴ Stanisław Rostworowski pisząc o stratach w boju pod Wołczkiem nie podał S. Czarnowskiego. Wymienił tylko jednego poległego – Ludwika Dłużyńskiego i kilku ciężko rannych. 12 września pułk zajął Wołczek, a następnego dnia Iwanice (S. Rostworowski, dz. cyt., s. 25).

Stanisław Witold Czarnowski

Źródło: „Dziennik Płocki” 1931, nr 105 z 6.05.1931, s. 3

służbowy) nie sposób określić, który jest tym ze Szczawina²⁵.

Władysław Marktowicza brak w wykazie.

Karola Roca również brak na *Liście strat*.

Władysławów Skoniecznych jest trzech: szer. 5 pułku strzelców wielkopolskich, poległy 5 stycznia 1919 r. w/pod Inowrocławiem²⁶, szer. 1 pułku piechoty Legionów, zmarły z ran 9 stycznia 1919 r. w Dukstach²⁷ i szer. służący w Ministerstwie Spraw Wojskowych, zmarły w wyniku choroby 26 października 1920 r. w Warszawie²⁸. Pierwszego z nich raczej na pewno należy wykluczyć. W styczniu 1919 r. w Wielkopolsce trwało powstanie i jest mało prawdopodobne, aby trafił tam poborowy spod Gostynina. Pozostaje dwóch kolejnych, ale wytypowanie bez dodatkowych danych właściwego nie jest możliwe.

Jana Syguli wprawdzie nie ma, ale jest Jan Syguta, szer. 30 pułku piechoty, poległy 19 września

²⁵ *Lista strat Wojska Polskiego...*, nr 4 405-4 408, s. 96. Najbardziej prawdopodobny wydawał się szeregowy stacjonującego w Płocku 8 pułku piechoty Legionów. Zmarł lub zginął z nieznanego przyczyny między 20 a 30 kwietnia 1919 r. we Lwowie (nr 4 406), jednak według publikacji *W obronie Lwowa i Kresów Wschodnich. Polegli od 1-go listopada 1918 do 30-go czerwca 1919 r.*, Lwów 1926 [reprint: Warszawa 1991] pochodził z Warszawy (s. 83).

²⁶ Tamże, nr 35 383, s. 791.

²⁷ Tamże, nr 35 384, s. 791.

²⁸ Tamże, nr 35 383, s. 791.

1920 r. w Tyszowcach na Lubelszczyźnie, więc być może jest to przekręcone nazwisko Syguli²⁹.

Podobnie jest z **Bronisławem Twierdzińskim**. Występuje Bolesław Twierdziński, szer. 28 pułku piechoty, zmarły w wyniku choroby 2 grudnia 1920 r. w Modlinie³⁰.

Aleksander Wahl, szer. 4 pułku piechoty Legionów, poległ 25 lipca 1919 r. w Kołoniczach³¹.

Na 3 maja 1931 r. komitet organizacyjny wyznaczył uroczystość odsłonięcia pomnika z tablicą pamiątkową. Uczestniczyli w niej nie tylko przedstawiciele miejscowych władz: wójt Szczawina Łuczak i komendant posterunku policji, ale także starosta gostyniński Bolesław Grabowski, zapewne goście z Gostynina oraz liczna delegacja z Płocka. Po defiladzie z okazji święta 3 Maja w Płocku w wyznaczonym miejscu zebrały się poczty sztandarowe i delegacje płockich oddziałów Związku Legionistów Polskich, Związku Peowiaków, Związku Podoficerów Rezerwy i Związku Strzeleckiego. Trzema samochodami przedstawiciele tych organizacji pojechali do Szczawina. Jeden z nich prowadził kierownik mleczarni w Płocku Stanisław Bembenista, młodszy brat legionisty Bronisława Bembenisty, widniejącego na pierwszym miejscu na tablicy³².

Stanisław Bembenista (ur. 31 października 1890 r. w Cekanowie) miał życiorys podobny do swego starszego brata. Po ukończeniu szkoły elementarnej w Szczawinie, kontynuował naukę w polskiej szkole handlowej w Łowiczu, gdzie brał udział w strajku szkolnym, a następnie ukończył kurs mleczarski w Rzeszowie. W sierpniu 1914 r. zgłosił się do Legionów i przydzielony został do 3 plutonu 3 kompanii III batalionu mjr. Edwarda Rydza-Śmigłego, biorąc udział we wszystkich jego walkach (Kielce, Chęciny, Nowy Korczyn, Czarnkowo). W bitwie pod Anielinem koło Dębina w październiku 1914 r. został ranny i dostał się do niewoli rosyjskiej. Wystany na Syberię, po przewrocie bolszewickim brał udział w walkach z wojskami bolszewickimi. Do Polski wrócił dopiero w grudniu 1921 r. W latach 1922–1924 był kierownikiem oddziału syndykatu ogrodniczego w Płocku, w latach 1924–1929 prowadził własne przedsiębiorstwo mleczarskie. Mając fachowe wykształcenie mleczarskie oraz poparcie Związku Legionistów Polskich w 1929 r. został kierownikiem spółdzielni mleczarskiej w Płocku. Za działalność przed

²⁹ Tamże, nr 37 940, s. 848.

³⁰ Tamże, nr 41 220, s. 925.

³¹ Tamże, nr 41 667, s. 937.

³² *Odsłonięcie pomnika poległych w Szczawinie, pow. gostynińskiego*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 104 z 5 maja, s. 3; *Znicz, Podniosła uroczystość odsłonięcia pomnika poległych w Szczawinie*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 105 z 6 maja, s. 2.

Stanisław Bembenista z Krzyżem Niepodległości i Krzyżem Legionowym – odznaką organizacyjną Związku Legionistów Polskich

Źródło: zbiory Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie

1918 r. prezydent RP Ignacy Mościcki w 1932 r. nadał mu Krzyż Niepodległości³³.

Natomiast wracając do uroczystości w Szczawinie, jak pisał autor artykułu, ukrywający się pod pseudonimem „Znicz”:

Zebrała się wiara legionowa, rezerwa wojskowa i młodsza brać strzelecka, więc musiało być wesole, tym bardziej, że uroczystości odsłonięcia pomników – to przecież zwycięstwo i triumf naszej idei, za którą szliśmy w bój³⁴.

Do kościoła na okolicznościowe nabożeństwo – poza gośćmi z Płocka – przybyły poczty sztandarowe i delegacje PW i WF, straży pożarnej, Koło Młodzieży Wiejskiej, Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej, dzieci i młodzież szkolna oraz liczne rzesze ludności ze Szczawina i okolicy. Po mszy św. jej uczestnicy przeszli pod pomnik, gdzie jego odsłonięcia dokonał starosta gostyniński B. Grabowski, wygłaszając też okolicznościowe przemówienie. W imieniu kolegów poległych przemówił kpt. rez. Jan Sikorski,

³³ CAW, kolekcja akt personalnych i odznaczeniowych, Stanisław Bembenista, sygn. KN - 25.02.1932, wniosek odznaczeniowy, życiorys załączony do wniosku na Krzyż Niepodległości; „Monitor Polski” 1932, nr 48 z 29 lutego, poz. 53, s. 1; ankieta personalna Stanisława Bembenisty z 11 września 1953 r. (w posiadaniu Marka Bębenisty). W ankiecie personalnej z 1953 r. podał, że został ranny we wrześniu 1914 r. w bitwie pod Laskami. Laski leżą bardzo blisko Anielina, a bitwa w tym rejonie miała miejsce w dniach 22 - 26 października 1914 r.

³⁴ *Znicz, Podniosła uroczystość...*

Kościół parafialny w Szczawinie Kościelnym
Fot. G. Gołębiewski

a spośród gości z Płocka – kierownik szkoły powszechnej Leon Dorobek. Po złożeniu wieńców i kwiatów odbyła się defilada oddziałów, uczestniczących w ceremonii³⁵.

Sprawozdawcę prasowego razita nieobecność miejscowego proboszcza, którym był wtedy ks. Władysław Duszczyk, oraz bardzo mały udział okolicznego ziemiaństwa. Demonstracyjna nieobecność księdza wynikała zapewne z tego, że w uroczystości wzięli liczny udział przedstawiciele organizacji i stowarzyszeń związanych z sanacją, zwłaszcza Związku Strzeleckiego, a większość księży otwarcie sympatyzowała z endecją. Z tego samego powodu brakowało większej reprezentacji ziemian. Poza tym wśród poległych absolutna większość była rolnikami, za wyjątkiem syna ziemianina Witolda Stanisława Czarnowskiego, więc ziemianie nie uznali za stosowne zaszczyścić swoją obecnością uroczystości ku czci chłopskich synów. Niezależnie od motywów księdza i ziemian – ich nieobecność została zauważona i nie świadczyła o nich dobrze. Licznie za to stawili się koloniści niemieccy, zapewne z powodu widniejącego na tablicy nazwiska Aleksandra Wahla, pochodzenia

³⁵ Tamże.

Wnętrze kościoła w Szczawinie Kościelnym
Fot. G. Gołębiewski

niemieckiego. Stawiła się więc rodzina, sąsiedzi i znajomi.

Poza brakiem księdza w uroczystości doszło do jeszcze jednej przykłej sytuacji. Jak czytamy w relacji, jej autor – zapewne kpt. rez. Jan Sikorski – tak pisze:

*Gdyśmy ruszyli spod pomnika podchodzi do mnie starsza kobieta ze łzami w oczach i tak powiada: »Proszę pana, a mojego syna tutaj na tablicy nie ma, choć miał taką ładną śmierć. Był ochotnikiem, walczył i zginął pod Lwowem, nazywał się **Piotr Godlewski**, pochodził z Przychodzian«³⁶.*

Widzę stroskaną i skrzywdzoną matkę, więc mówię, że musi to jakoś Komitet fundacji pomnika załatwić. Zresztą na tablicy jest jeszcze miejsce na wyrycie nazwiska i powiększenie pocztu poległych. Pocieszona tym matka odpowiedziała: »Nie mam do panów żalu i wiem, że to nie panowie winni, a gmina i wójt«³⁷.

Tak więc do listy poległych z gminy Szczawin należałoby dopisać jeszcze jednego żołnierza – Piotra Godlewskiego³⁸.

Po odsłonięciu obelisku „brac legionowa” oraz goście z Płocka zawitali do domu Andrzeja i Agaty Bembenistów, rodziców poległego Bronisława oraz Stanisława, który przywiózł gości z Płocka. Byli tam podejmowali „z prawdziwie staropolską gościnno-

³⁶ Chodzi o Przychód, miejscowość która położona jest ok. 2 km na południowy-zachód od Szczawina.

³⁷ Znicz, *Podniosła uroczystość...*

³⁸ Niestety, w *Liście strat* jest 19 Godlewskich, ale żadnego Piotra (nr 10 020-10 038, s. 221). Natomiast w publikacji *W obronie Lwowa i Kresów Wschodnich* brak jest Piotra Godlewskiego. Według akt metrykalnych Piotr Godlewski urodził się w 1895 r. w rodzinie Antoniego i Pauliny z Kolasińskich Godlewskich (<http://www.geneteka.genealodzy.pl>, woj. warszawskie, parafia Susierz, rok 1895, akt urodzenia nr 102).

Agata i Andrzej Bembenistowie
Fot. ze zbiorów Marka Bębenisty

ścią”³⁹.

Po południu o godz. 17.00 była jeszcze zaplanowana akademicka z okazji święta 3 Maja. Uczestnicy i goście z Płocka gremialnie się na nią udali, ale tu czekało ich kolejne rozczarowanie. Odegrane przedstawienie było na słabym poziomie, prelegenta, mającego mówić 20 minut o konstytucji

³⁹ Znicz, *Podniosła uroczystość...*

miejscowi notable, będący już pod wpływem alkoholu z wójtem Łuczakiem i przodownikiem Wieczorkiem, zgromadzeni za kulisami wyklaskali i wytupali, więc musiał skrócić swoje wystąpienie. W tej sytuacji zgromadzeni na sali widzowie zaczęli ją opuszczać. Próba ich zatrzymania przez miejscowego nauczyciela por. rez. Śmiechowskiego zachętą, że „teraz będzie program »weselszy«” tylko pogorszyła atmosferę. Większość uczestników opuściła salę i pozostało im jedynie uczucie pewnego niesmaku⁴⁰.

Z dzisiejszej perspektywy poza organizacyjnymi niedostatkami ważniejsze wydaje się upamiętnienie mieszkańców gminy Szczawin Kościelny, poległych w walce o niepodległość Polski. I mimo, że pomnik z tablicą nie dotrwał do naszych czasów, to dzięki tej inicjatywie znamy ich nazwiska. A może nadejdzie czas zrekonstruowania pomnika i przywrócenia pamięci mieszkańców gminy Szczawin nazwisk ich bohaterów.

⁴⁰ Tamże.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie
Kolekcja akt personalnych i odznaczeniowych.
Wniosek na Krzyż Niepodległości dla Bronisława Bembenisty, sygn. KN - 20.07.1932.
Wniosek na Krzyż Niepodległości dla Stanisława Bembenisty, sygn. KN - 25.02.1932.
Komenda Legionów Polskich i Dowództwo Polskiego Korpusu Posiłkowego 1914–1918, sygn. I.120.1.401.
- Archiwum Państwowe w Płocku
Akta miasta Gąbina, sygn. 573.
Akta urodzeń, ślubów i zgonów parafii Imielnica za rok 1888, 1890.
- Archiwum prywatne Marka Bębenisty
Ankieta personalna Stanisława Bembenisty z 11 września 1953 r.
Zdjęcie Agaty i Andrzeja Bembenistów

Źródła drukowane

„Monitor Polski” 1932, nr 48 z 29 lutego, poz. 53, s. 1; nr 263 z 23 lipca, poz. 198, s. 1.

Prasa

„Dziennik Płocki” 1930, 1931

Opracowania

- S. Bayer, *Zarys historii wojennej 4-go pułku ułanów Zaniemeńskich*, Warszawa 1929.
4 pułk ułanów Zaniemeńskich, pod red. Lesława Kukawskiego, Warszawa 2002.
- G. Gołębiewski, *Rocznice uroczystości państwowe w Gąbinie w latach 1928–1931*, w: *Tak rodziła się niepodległość. W 100-lecie powstania wolnej Polski*, pod red. Zbigniewa Pawła Kruszewskiego i Zdzisława Jana Zasady, Płock – Włocławek listopad 2018.
- B. Konarska-Pabiniak, *Tradycja Mazowsza. Powiat gostyniński. Przewodnik subiektywny*, Warszawa 2013.
Księga Jazdy Polskiej, pr. zb., Warszawa 1938.
Lista chorych, rannych, zabitych i zaginionych legionistów do kwietnia 1915 roku, Oświęcim 1915.
Lista strat Wojska Polskiego 1918–1920, Warszawa 1934.
- S. Rostworowski, *Zarys historii wojennej 27-go pułku ułanów (b. 203 ochotniczego pułku ułanów)*, Warszawa 1930.

W obronie Lwowa i Kresów Wschodnich. Polegli od 1-go listopada 1918 do 30-go czerwca 1919 r., Lwów 1926 [reprint – Warszawa 1991].

Ziemiańscy w XX w. Słownik biograficzny, cz. 8, Warszawa 2007.

Artykuły prasowe

J. Sikorski, *Powiat gostyniński w hołdzie poległym bohaterom*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2 maja, s. 2.

Znicz, *Z trudu Waszego, znoju i krwi ofiarnej Polska powstała by żyć*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2 maja, s. 2.

J. S., [Jan Sikorski], *Ś. p. Bronisław Bembenista, legionista 1-ej Brygady Legionów Polskich*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 102 z 2 maja, s. 2.

Odślonięcie pomnika poległych w Szczawinie, pow. gostynińskiego, „Dziennik Płocki” 1931, nr 104 z 5 maja, s. 3.

Znicz, *Podniosła uroczystość odślonięcia pomnika poległych w Szczawinie*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 105 z 6 maja, s. 2.

J. Sikorski, *Ś. p. Stanisław Witold Czarnowski, obywatel ziemski, ułan 203 pułku jazdy*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 105 z 6 maja, s. 2.

Internet

<http://www.geneteka.genealodzy.pl>, woj. mazowieckie, parafia Susierz, urodzenia – rok 1894, 1895, 1898, 1900, 1901, małżeństwa – rok 1891.

<http://www.forum.tradytor.pl/viewtopic.php?f=117&t=5202>

SZCZAWIN KOŚCIELNY IN HOMAGE OF RESIDENTS OF THE COMMUNE FALLEN IN THE YEARS 1918–1920

Summary

In 1931, a commemorative plaque was unveiled in Szczawin Kościelny in the Gostyniński powiat with the names of the inhabitants of the commune who died in the wars of 1918–1920. The exception was Bronisław Bembenista, who died of his wounds in 1915.

Keywords: Szczawin Kościelny, district of Gostynin, fell in 1920, Bronisław Bembenista, Stanisław Bembenista, Witold Stanisław Czarnowski

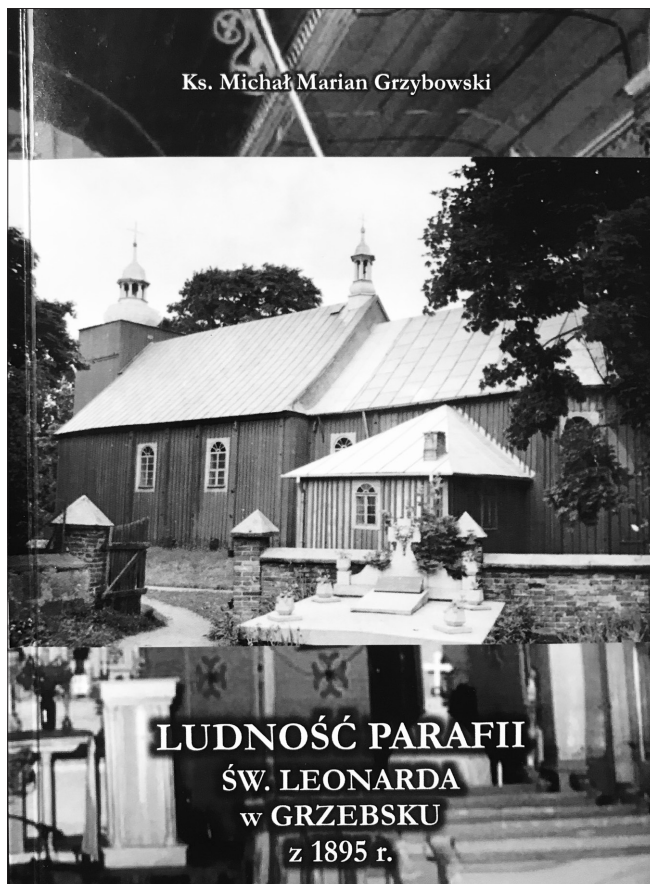
RECENZJA

Michał Marian Grzybowski, *Ludność parafii św. Leonarda w Grzebsku z 1895 r.*, P.P.-H. „DRUKARNIA” Sp. z o.o. Sierpc, Płock 2020, ss. 60 + 12 il.

Niewiele parafii z terenu diecezji płockiej ma – jak Grzebsk – kilka opracowań historycznych dotyczących dziejów, duszpasterstwa i tradycji¹. Jeszcze mniejsza jest liczba parafii posiadających studia z zakresu demografii historycznej wspólnoty. Ważnym przyczynkiem w tej ostatniej sferze jest materiał źródłowy na temat Grzebska, jednej z najstarszych parafii diecezji płockiej, wydany przez ks. Michała Mariana Grzybowskiego, badacza dziejów Kościoła katolickiego na Mazowszu. Nie jest to pierwsza tego typu publikacja w dorobku naukowym ks. Grzybowskiego – warto wspomnieć podobne opracowania tego autora, dotyczące m.in. parafii w Wieczfnia Kościelnej² i Krasnem³.

Publikacja *Ludność parafii św. Leonarda w Grzebsku z 1895 r.* to kolejny tomik, zawierający kopalnię wiedzy na temat struktury demograficznej, społecznej i wyznaniowej parafii grzebskiej w końcu XIX w. Autor poprzedził właściwy tekst stosownymi wyjaśnieniami, w świetle których można lepiej zrozumieć i zinterpretować na pozór nudny spis nazwisk parafian. Już krótki szkic historyczny tysiącletniego Grzebska (s. 7-8) pozwala uchwycić, że jest to parafia wyjątkowa na mapie Mazowsza, bowiem jej początki należy wiązać z grodem grzebskim, wymienianym w tzw. falsyfikacie mogileńskim z połowy XI w., oraz z zapewne istniejącą w nim kaplicą grodową. Pierwsze wzmianki o kościele pochodzą z połowy XV w., jednak z pewnością wcześniejszym miejscem kultu była kaplica św. Leonarda. Obecny kościół drewniany, zbudowany w 1712 r., restaurowany i przebudowywany, jest jednym z ważniejszych zabytków architektury drewnianej terenu Ziemi Zawkrzeńskiej.

W tekście publikacji znalazły się informacje o dwóch wykazach mieszkańców parafii Grzebsk, zachowanych w Archiwum Diecezjalnym w Płocku. Pierwszy, w ogólnej formie pochodzi z 1817 r., zaś drugi, bardziej szczegółowy, został wykonany

w 1895 r. Na początku XIX w. w parafii mieszkało 1 280 osób, z czego 1 238 katolików, 18 akatolików i 24 Żydów.

Dużo bardziej interesujący jest drugi spis i to on stanowi trzon wydanej publikacji (s. 13-59). Oryginalny wykaz przygotował w specjalnym zeszycie ks. Dionizy Mierzwicki, proboszcz parafii Grzebsk w latach 1876–1895, karmelita, święcony w 1862 r. W 1882 r. przeprowadził gruntowny remont drewnianego kościoła, dobudował do niego wieżę, która miała funkcję kruchty i dzwonnicy. W końcu 1895 r. powrócił do klasztoru w Oborach, który dzięki pomocy wiernych zdołał uchronić od kasaty.

Jak zauważa ks. Grzybowski, po wizytacji w 1890 r. sporządzono nieco enigmatyczny zapis: *Parafia grzebska nie posiada żadnej szkółki elementarnej, lud jednak, szczególnie młodzież, w połowie większej umie czytać i niektórzy cokolwiek pisać, naukę tę pobierają jedni od drugich* (s. 15). Zdaniem historyka taki stan rzeczy był zasługą ks. Mierzwickiego, który przez naukę katechizmu i inne okoliczności pomagał swoim parafianom w zdobywaniu umiejętności czytania i pisania.

¹ Zob. A. Oman, *Życie społeczno-religijne parafii Grzebsk w latach 1945–1993*, praca licencjacka, ATK, Płock 1993; J. Kamiński, *Pastoralne funkcje parafii pod wezwaniem św. Leonarda w Grzebsku w latach 1918–1998*, praca magisterska, UKSW, Warszawa 2001; M.M. Grzybowski, *Biskup Tomasz Wieniawa Chmielewski 1767–1844*, Płock 2017; J. Kamiński, K. Oleksiak, *Grzebsk niezapomniany*, Płock 2020.

² Por. M.M. Grzybowski, *Ludność parafii Wieczfnia z końca XVIII wieku*, Płock 2013.

³ Por. M.M. Grzybowski, *Ludność parafii św. Jana Chrzciciela w Krasnem z lat 1801 i 1823*, Płock 2020.

Sporządzony spis parafian z 1895 r. zawierał aż dziewięć rubryk: stan, żonaty, mężatka, wdowiec, wdowa, kawaler, panna, czyta, pisze, wiek (lata) oraz uwagi (por. s. 15). Gorliwy proboszcz spisał zatem: gospodarzy, morgowników, komorników, wyrobników i parobków, służących, pozostawiając w ten sposób ciekawy i gotowy do dalszych analiz materiał na temat stanu tej wspólnoty parafialnej. Niezwykle istotne z naszego punktu widzenia są informacje o umiejętności czytania i pisania, świadczą bowiem one o tym, że w parafii grzebskiej świadomość w tej materii była dużo wyższa niż w innych parafiach Mazowsza Północnego.

Dalsze strony publikacja zawierają spis mieszkańców kolejnych wsi: Łęg, Nowa Wieś, Bielawy, Grzebsk, Długokęty, Chmielewo Wielkie, Chmielewo Małe, Zaborowo, Kownatki, Krusze, Waśniewo, Goździe. Wszystkie wymienione miejscowości istnieją do dzisiaj i wchodzą w skład parafii Grzebsk. Ich kolejność świadczy zapewne o marszrucie odbytej wizyty duszpasterskiej, podczas której ks. Mierzwicki spisał katalog swoich parafian. Według obliczeń ks. Grzybowski, opracowującego katalog, w 1895 r. na terenie parafii Grzebsk mieszkało 1278 osób w wieku szkolnym i dorosłych, z których 114 osób potrafiło czytać i pisać, zaś 476 osób umiało czytać (por. s. 59). Można przypuszczać, że rozwijający się w II połowie XIX w. rynek prasy i czasopism znalazł wielu odbiorców na terenie tej parafii, co świadczy pozytywnie o jej mieszkańcach, pragnących

rozumieć i wiedzieć więcej o świecie, w którym żyli. Owocowało to z pewnością większą świadomością kultury i języka polskiego, których ważnym i nierzadko jedynym krzewicielem był Kościół katolicki, zwłaszcza na terenach pogranicza. Publikację ubogacono dwunastoma ilustracjami kościoła, kaplicy św. Leonarda i innych osobliwości parafii Grzebsk.

Niewielka publikacja źródłowa, opracowana przez ks. M.M. Grzybowski, jest interesującym i ważnym materiałem do dalszych badań naukowych. Będą nią z pewnością zainteresowani demografowie, genealogi, a także czytelnicy poszukujący historii swoich rodzin. Przedstawiony wykaz parafian grzebskich z 1895 r. jest świadectwem pracowitości i gorliwości duszpasterskiej ówczesnego proboszcza parafii, który – zanim jeszcze wymyślono powszechne spisy obywateli – potrafił w taki sposób zebrać i utrwalić informacje o swoich parafianach. Należy żywić nadzieję, że publikacja będzie okazją do podjęcia pogłębionych badań naukowych, dotyczących ludności Ziemi Zawkrzeńskiej, ale też pobudzi współczesnych duszpasterzy mazowieckich parafii do większego zainteresowania społecznością powierzonych im parafian. Ks. Dionizy Mierzwicki i podobni autorzy katalogów parafian byli prekursorami postawy, którą papież Franciszek określił jako wezwanie do czucia „zapachu owiec”, nie tylko w czasie corocznej wizyty duszpasterskiej.

ks. Wojciech Kućko

JUBILEUSZ 200-LECIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO – WYDARZENIA W ROKU JUBILEUSZOWYM

W ostatnim kwartale 2020 r. miały miejsce główne obchody rocznicy 200-lecia założenia TNP. Ceremonię poprzedziła msza św. w Bazylice katedralnej w Płocku (w niedzielę 11 października 2020 r. o godz. 10.00) inaugurująca nowy rok akademicki oraz poświęcona Towarzystwu Naukowemu Płockiemu z okazji 200-lecia jego działalności.

17 października odbyły się główne uroczystości jubileuszowe 200-lecia Towarzystwa Naukowego Płockiego. Spotkanie odbyło się w zabytkowej Auli Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku. W ten sposób nawiązano do miejsca, w którym rozpoczęła się historia Towarzystwa. Powstało ono w 1820 r. przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej (obecna „Małachowianka”). Rektor tejże szkoły Kajetan Morykoni, podczas uroczystości szkolnej 19 marca 1820 r., przedstawił *Pierwsze myśli względem utworzenia Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku*. W referacie wskazywał cel Towarzystwa: *upowszechnić i wznosić, ile możnaść dozwoli oświecenie w kraju*. Kajetan Morykoni został Sekretarzem stowarzyszenia, a wśród członków przeważało

grono nauczycieli Szkoły Wojewódzkiej. Na Prezesa powołano Biskupa płockiego Adama Prażmowskiego.

Spotkanie jubileuszowe miało formę Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków TNP. Ze względu na panującą epidemię koronawirusa Covid-19 uczestnicy zobowiązani byli do zachowania dystansu oraz przestrzegania obowiązujących zasad sanitarnych. Uroczystość rozpoczęło odśpiewanie hymnu Towarzystwa Naukowego Płockiego (słowa mgr inż. arch. Jan Chojnacki, melodia prof. Tadeusz Paciorkiewicz) przez chór Minstrel, działający przy Liceum Ogólnokształcącym im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku pod kierunkiem Sławomira Gałczyńskiego. Akompaniował Jarosław Domagała.

Otwarcia zebrania dokonał Prezes TNP prof. dr hab. inż. Zbigniew Paweł Kruszewski, na wstępie witając wszystkich zaproszonych gości oraz członków stowarzyszenia. W Nadzwyczajnym Walnym Zebraniu TNP udział wzięli m.in.: posłowie na Sejm RP Anna Cicholska i Arkadiusz Iwaniak, doradca Prezydenta RP Łukasz Rzepecki, Marszałek

Wykonanie Hymnu TNP przez chór Minstrel pod kierunkiem Sławomira Gałczyńskiego przy akompaniamencie Jarosława Domagały

Uczestnicy uroczystości jubileuszowych TNP zgromadzeni w Auli Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku

Województwa Mazowieckiego Adam Struzik, przedstawiciel Prezydenta Miasta Płocka Monika Maron – Dyrektor Wydziału Kultury i Wspierania Inicjatyw Społecznych, Biskup Płocki ks. dr Piotr Libera, prof. dr hab. Romuald Zabielski – Wiceprezes Polskiej Akademii Nauk, prof. dr hab. Iwona Hofman – Przewodnicząca Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN, prof. ucz. dr. hab. Krzysztof Walczak – Prezes Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk jako reprezentant wszystkich stowarzyszeń naukowych.

Prezes TNP Zbigniew Kruszewski zaprezentował referat okolicznościowy, w którym pokrótce przybliżył historię Towarzystwa Naukowego Płockiego, znaczenie jego działalności dla Płocka i Polski, zwłaszcza na polu pionierskich badań regionalnych. Jak podkreślił prof. Zbigniew Kruszewski:

Działacze naszego Towarzystwa z tamtego okresu pozostawili istotne prace historyczne, zbiory muzealne, zbiory biblioteczne, jako wartości materialne, będące warsztatem pracy umysłowej. Pozostawiono jednak coś znacznie cenniejszego, pobudzenie szeregu osób w Płocku do działań i myślenia na rzecz kraju, własnej, najbliższej okolicy, regionu.

oraz

Towarzystwo nasze przez swoje dziedzictwo, kulturę, naukę, trwanie jest kontynuatorem idei i myśli zrodzonej przed dwustu laty.

Prezes TNP Zbigniew Kruszewski podczas prezentacji okolicznościowego referatu

Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków Towarzystwa Naukowego Płockiego przyjęło przez akklamację uchwałę nawiązującą do jubileuszu stowarzyszenia. Akt w podniosłej formie o ponadczasowej treści cytujemy w całości:

My, członkowie Towarzystwa Naukowego Płockiego zebrani na uroczystym Nadzwyczajnym Walnym Zebraniu zwołanym w dwusetną rocznicę powstania Towarzystwa, oddajemy hołd Ojcom Założycielom naszej organizacji i wszystkim osobom działającym na jej rzecz.

My, społeczność Towarzystwa Naukowego Płockiego czujemy się spadkobiercami wszystkich tych ideałów, w imię których powołano do życia nasze Stowarzyszenie, otwarte na wyzwania szybko modernizującego się świata.

My, członkowie Towarzystwa Naukowego Płockiego zobowiązani przykładem przeszłych pokoleń, aby następcom przekazywać to, co najcenniejsze z dziedzictwa Polski, Mazowsza i Płocka, stać będziemy niewzruszenie na straży uniwersalnych wartości prawdy, dobra, oświecenia i piękna. Otaczać będziemy opieką naukę, kulturę, dziedzictwo narodowe będące miarą naszej cywilizacji i upowszechniać wiedzę, jako źródło wszelkiego postępu.

Uroczystym momentem gali było wręczenie dyplomów Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego Płockiego prof. dr hab. Iwonie Hofman, dr. Tomaszowi Makowskiemu oraz Marszałkowi Województwa Mazowieckiego Adamowi Struzikowi. Uchwałą w sprawie nadania Członkostwa Honorowego tym osobom w uznaniu ich zasług na polu nauki i kultury podjęło Walne Zebranie TNP w dniu 22 czerwca 2020 r. Prof. dr hab. Iwona Hofman jest specjalistką w zakresie komunikacji społecznej

i mediów, Prezesem Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej i Przewodniczącą Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk, wykładowcą akademickim. Dr Tomasz Makowski to specjalista z zakresu historii kultury i bibliotekoznawstwa, Dyrektor Biblioteki Narodowej w Warszawie, Przewodniczący Krajowej Rady Bibliotecznej oraz Rady ds. Narodowego Zasobu Bibliotecznego, wykładowca akademicki. Natomiast lek. Adam Struzik to samorządowiec, Marszałek Województwa Mazowieckiego, Marszałek Senatu RP w latach 1993–1997 i członek TNP.

Prezes TNP prof. Zbigniew Paweł Kruszewski wraz z Sekretarzem Generalnym TNP dr. Tomaszem Piekarskim wręczyli także Medale oraz Dyplomy Dwusetlecia przygotowane z okazji jubileuszu TNP. Okolicznościowy medal został zaprojektowany przez Stanisława Płuciennika, a wykonany przez Polskie Centrum Metaloplastyki Barossa. Dyplom Dwusetlecia zawierał formułę: *w uznaniu zasług i z podziękowaniem za wkład w działalność Towarzystwa Naukowego Płockiego w dwusetnym roku jego istnienia*. Podpisy na nim złożyli: Prezes TNP prof. Zbigniew Paweł Kruszewski oraz Sekretarz Generalnym TNP dr Tomasz Piekarski.

Dyplomy i medale otrzymali m.in. nowi Członkowie Honorowi TNP, a także zaproszeni goście jak np.: Poślowie Anna Cicholska i Arkadiusz Iwaniak, ks. dr. Piotr Libera Biskup Płocki, prof. dr hab. inż. Janusz Zieliński, prof. dr hab. Arkadiusz Wagner.

Moment wręczenia Dyplomu Członka Honorowego TNP prof. dr hab. Iwonie Hofman przez prof. dr hab. inż. Zbigniewa Kruszewskiego, z lewej Członek Honorowy TNP Adam Struzik

Moment wręczenia Dyplomu Członka Honorowego TNP dr. Tomaszowi Makowskiemu przez prof. dr. hab. inż. Zbigniewa Kruszewskiego Prezesa TNP, z lewej dr Tomasz Piekarski Sekretarz Generalny TNP

Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski podczas wręczania pamiątkowego Dyplomu i Medalu Dwusetlecia TNP dla Ks. dr. Piotra Libery Biskupa Płockiego

Medal trafił także do rąk przedstawicieli Polskiej Akademii Nauk: prof. dr hab. Romualda Zabielskiego Wiceprezesa Polskiej Akademii Nauk, prof. dr hab. Andrzeja Grzywacza Członka Prezydium Rady Towarzystw Naukowych PAN, mgr. inż. Tadeusza Majsterkiewicza Sekretarza Rady Towarzystw Naukowych PAN. Przekazano je także dla Polskiej Akademii Nauk oraz prof. dr hab. Jerzego Duszyńskiego Prezesa PAN.

Podczas uroczystości nie zabrakło też okolicznościowych wystąpień, gratulacji i upominków. Głos zabrali m.in.: Posłanka na Sejm RP Anna Cicholska, Łukasz Rzepecki doradca Prezydenta RP, Adam Struzik Marszałek Województwa Mazowieckiego, ks. dr Piotr Libera Biskup Płocki, prof. dr hab. Romuald Zabielski Wiceprezesa PAN, Monika Maron reprezentująca Prezydenta Miasta Płocka oraz inni przedstawiciele świata nauki obecni na gali.

Towarzystwo Naukowe Płockie oraz prof. dr hab. inż. Zbigniew Paweł Kruszewski Prezes TNP, zostali uhonorowani prestiżowymi Medalami Polskiej Akademii Nauk, które wręczyli obecni na uroczystości przedstawiciele Akademii. Medal Polskiej Akademii Nauk jest wyróżnieniem przyznawanym przez Prezesa Akademii na podstawie uchwały Kapituły wybitnym przedstawicielom środowiska naukowego nie będącym członkami Akademii, a także innych środowisk oraz instytucjom za szczególne zasługi

Dyplom Dwusetlecia dla Marszałka Województwa Mazowieckiego Adama Struzika

Wręczenie Medalu Dwusetlecia TNP prof. dr hab. Andrzejowi Grzywaczowi Członkowi Rzeczywistemu PAN oraz Członkowi Prezydium Rady Towarzystw Naukowych PAN przez prof. dr hab. inż. Zbigniewa Kruszewskiego Prezesa TNP

Anna Cicholska Posłanka na Sejm RP zabiera głos w czasie uroczystości jubileuszowych

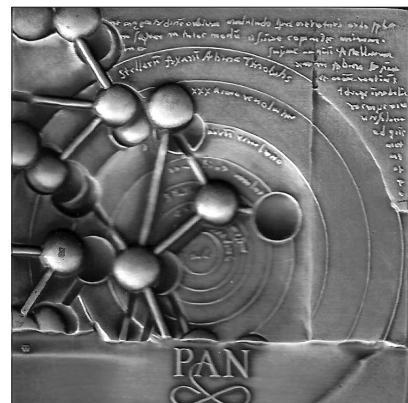

Łukasz Rzepecki doradca Prezydenta RP Andrzeja Dudy podczas odczytu listu od Prezydenta

dla rozwoju nauki polskiej i światowej, związane ze społeczną rolą nauki. Przyznaje się nie więcej niż dziesięć medali w ciągu roku kalendarzowego. Medal ma charakter honorowy i można go otrzymać tylko raz.

Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik wręczył zasłużonym członkom TNP Dyplomy Uznania za pracę społeczną na rzecz organizacji i popularyzowanie wiedzy o Mazowszu. Prof. dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski, mgr Jan Milner, prof. dr hab. Anna Maria Stogowska oraz mgr Teresa Dobrosielska zostali natomiast uhonorowani Medalem Pro Masovia. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne ofiarowało oryginalną grawerowaną plakietę dla „Towarzystwa Naukowego Płockiego z okazji 200. Jubileuszu” z podpisem prof. Elżbiety Mączyńskiej Prezes PTE.

Listy gratulacyjne dla Towarzystwa Naukowego Płockiego przekazali m.in.: Andrzej Duda Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Mateusz Morawiecki Prezes Rady Ministrów, Elżbieta Gapińska Poseł na Sejm RP, Marcin Kierwiński Poseł na Sejm RP, Arkadiusz Iwaniak Poseł na Sejm RP, Adam Struzik Marszałek Województwa Mazowieckiego, ks. dr Piotr Libera Biskup Płocki, prof. dr hab. Iwona Hofman Przewodnicząca Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN,

Medal Polskiej Akademii Nauk dla Towarzystwa Naukowego Płockiego, awers i rewers

Prezes TNP prof. dr hab. inż. Zbigniew Kruszewski (w środku) oraz dr Tomasz Piekarski Sekretarz Generalny TNP (z lewej) odbierają Medal Polskiej Akademii Nauk z rąk prof. dr. hab. Romualda Zabielskiego Wiceprezesa PAN

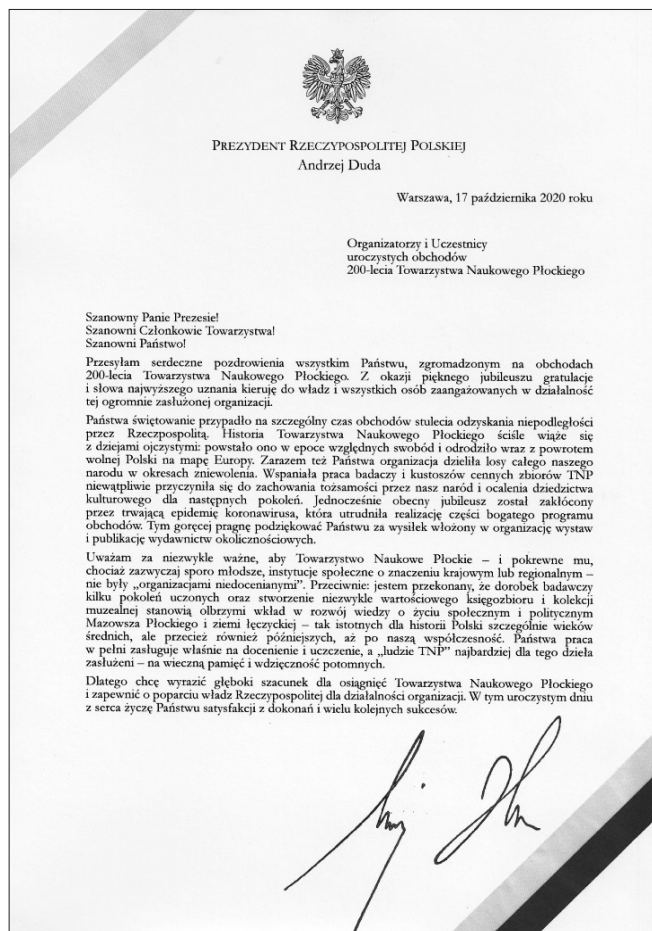

Mgr Jan Milner odbiera wyróżnienie Pro Masovia. Od lewej: Anna Derlukiewicz Radna Rady Miasta Płocka, Jan Milner Skarbnik Towarzystwa Naukowego Płockiego, Adam Struzik Marszałek Województwa Mazowieckiego

prof. dr hab. Jan Ostrowski Prezes Polskiej Akademii Umiejętności, prof. dr hab. Igor Gościński Przewodniczący Towarzystwa Lekarskiego Krakowskiego, dr Zbigniew Brenda Prezes Włocławskiego Towarzystwa Naukowego, prof. UAM dr hab. Anna Weronika Brzezińska Prezes Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, prof. ucz. dr hab. Krzysztof Walczak Prezes Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prof. UEP dr hab. Filip Kaczmarek Prezes Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prof. Jerzy M. Langer Prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, prof. dr hab. Antoni Różalski Prezes Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, prof. dr hab. inż. Jerzy Błazejowski Prezes Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, prof. dr hab. inż. Andrzej Wac-Włodarczyk Prezes Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, dr hab. inż. Renata Walczak Prorektor Politechniki Warszawskiej ds. Filii w Płocku, prof. IRWiR PAN dr hab. Monika Stanny Dyrektor Instytutu Wsi i Rolnictwa PAN, Członkowie Honorowi TNP ks. abp prof. dr hab. Stanisław Wielgus i prof. dr hab. inż. Włodzimierz Kurnik oraz inni przedstawiciele stowarzyszeń, instytucji i członkowie TNP.

W dalszej części uroczystości jubileuszowych miało miejsce otwarcie wystawy „Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego” prezentującej skarby polskiego i światowego dziedzictwa kulturowego ze zbiorów TNP. Została przygo-

List gratulacyjny Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy

Prof. dr hab. Arkadiusz Wagner podczas wernisażu wystawy „Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego”

towana przez Towarzystwo Naukowe Płockie i Muzeum Mazowieckie w Płocku. W siedzibie Muzeum zaprezentowano 200 obiektów na 200-lecie najstarszego towarzystwa naukowego w Polsce. Otwarcia ekspozycji dokonał Prezes TNP prof. Zbigniew Kruszewski oraz Zastępca Dyrektora MMP dr Tomasz Kordala. Autorem koncepcji merytorycznej wystawy był prof. dr hab. Arkadiusz Wagner, bibliolog i historyk sztuki z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Podczas wernisazu Prof. Arkadiusz Wagner przybliżył zebranym charakter wyjątkowych zbiorów Towarzystwa.

Na wystawie pokazano najcenniejsze zabytki piśmiennictwa z okresu od IX do końca XVIII wieku. Wśród nich wyodrębniono dziesięć tematycznych kategorii artefaktów: rękopisy i autografy, dokumenty, inkunabuły, druki z XVI, XVII oraz XVIII wieku, kartografia, oprawy książkowe, proveniencje, a także *plociana*. Odbiorcy mogli zobaczyć np. rękopiśmienną kartę z IX-X wieku z tekstem z biblijnej *Księgi Mądrości*, pierwsze druki, tzw. inkunabuły np. włoską edycję bogato ilustrowanej *La Commedia* Dantego z 1487 r., a także starodruki, jak norymberski pierwodruk *De revolutionibus orbium coelestium* Mikołaja Kopernika z 1543 r. z unikatową kartą erraty. Pokazano jedną z rycin, zatytułowaną *Czy nikt nas nie rozłączy?*, spośród 80 grafik *Los Caprichos* Francisco Goi w pierwszym wydaniu z 1799 r. *Plociana* reprezentowały takie obiekty jak np. starodruk, w którego oprawie widnieje data „1568” oraz herb miasta otoczony radełkowymi ramami ornamentальnymi z wizerunkami postaci biblijnych, a także dokument pergaminowy potwierdzający prawa cechowe miasta Płocka, jaki w 1786 r. wystawił król Stanisław August Poniatowski.

Wystawie towarzyszył wytworny katalog wydany przez Muzeum Mazowieckie *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego* z tekstem Arkadiusza Wagnera i fotografiami Adama Łukawskiego. Dla zwiedzających przygotowano również Informator wystawy z jej krótkim opisem.

Kuratorami ekspozycji byli: prof. Arkadiusz Wagner we współpracy z mgr Barbarą Rydzewską i dr Grażyną Szumlicką-Rychlik. Ciekawym elementem promocji wydarzenia okazały się plakaty z zabytkami polskiego i światowego piśmiennictwa ze zbiorów TNP, które można było oglądać na przystankach autobusowych i w gablotach przy ul. Tumskiej, dzięki wsparciu Urzędu Miasta Płocka. Patronat medialny objęły TVP Kultura oraz czasopismo „Spotkania z Zabytkami”. Pierwotnie wystawa planowana była na czas od 18 października do 6 grudnia 2020 r., jednak ze względu na rozprzestrzenianie się epidemii koronawirusa i zamknięcie placówek muzealnych dla

DWIEŚCIE ARTEFAKTÓW NA DWUSETLECIE TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

KATALOG WYSTAWY

Okładka katalogu wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*, tekst Arkadiusz Wagner, fotografie Adam Łukawski

zwiedzających przedłużono ją do 17 stycznia 2021 r. Muzeum Mazowieckie umożliwiło wobec tego odbiorcom również wirtualne zwiedzenie ekspozycji poprzez stronę: <https://dwiescienadwiescie.pl/>, choć w ograniczonym wyborze dzieł.

Uroczystości jubileuszowe TNP 17 października 2020 r. zakończył miły akcent, a mianowicie toast okolicznościowy w Sali im. Marii i Aleksandra Maciejszów w siedzibie Towarzystwa. Uczestnicy mieli możliwość zostawić swój ślad w historii TNP wpisując się do Księgi Pamiątkowej. Każdy z gości otrzymał również prezent w postaci najnowszych wydawnictw TNP łącznie z albumem – katalogiem wystawy *Dwieście artefaktów na dwusetlecie Towarzystwa Naukowego Płockiego*. Należy zauważyć, że pomimo bardzo trudnej sytuacji epidemicznej i związanych z nią restrykcji sanitarnych, udało się Towarzystwu sprawnie przygotować i bezpiecznie zrealizować rocznicową galę.

Patronami i sponsorami uroczystości jubileuszowej byli: Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik, Prezydent Miasta Płocka Andrzej Nowakowski oraz PKN Orlen.

Ostatnim wydarzeniem naukowym w roku jubileuszowym było wydanie w grudniu 2020 r. trzeciego tomu monografii *Dzieje Płocka* pod redakcją

Uczestnicy wernisażu podczas zwiedzania ekspozycji w siedzibie Muzeum Mazowieckiego w Płocku

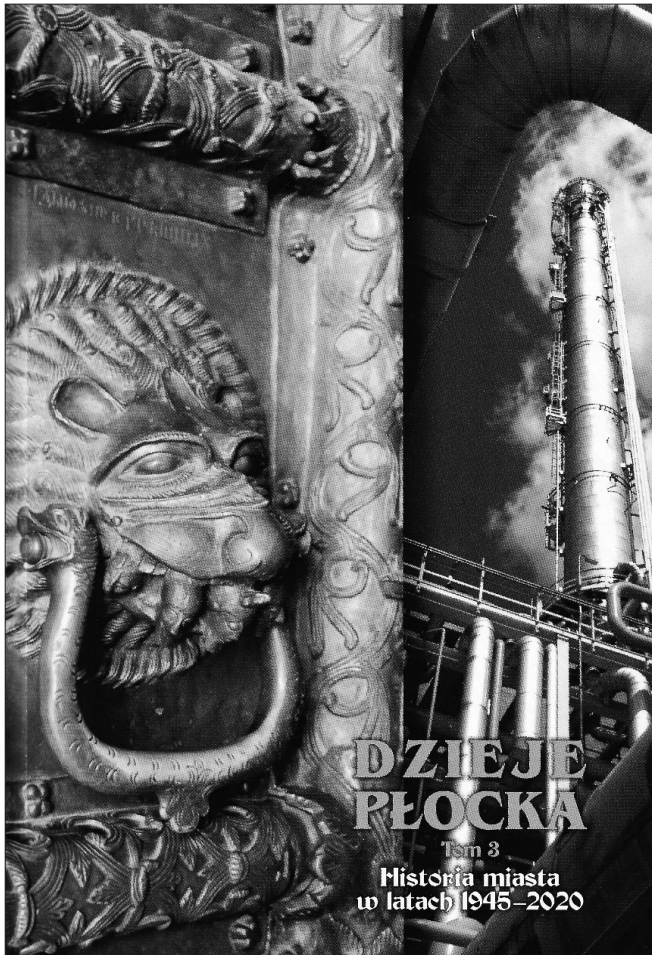
dr. Grzegorza Gołębiewskiego i dr. Tomasza Piekarskiego. Długo wyczekiwana przez płocczan książka przedstawia historię miasta w latach 1945–2020. Recenzentami publikacji są prof. dr hab. Wojciech Polak oraz prof. dr hab. Janusz Szczepański.

Posel na Sejm RP Arkadiusz Iwaniak wpisuje się do Księgi Pamiątkowej TNP

W 2000 r. Towarzystwo Naukowe Płockie wydało pierwszy tom *Dziejów Płocka*, pod red. prof. Mariana Kallasa, obejmujący historię miasta do 1793 r. W 2006 r. ukazał się drugi tom *Dziejów Płocka* pod red. prof. Mirosława Krajewskiego, obejmujący lata 1793–1945. Obecny trzeci tom obejmuje okres od 1945 do 2020 r. Prace nad nim zostały zapoczątkowane kilka lat temu przez doc. dr. Wiesława Końskiego, ale jego nagła śmierć zahamowała ten proces. Nowi redaktorzy utrzymali koncepcję książki. Monografia licząca blisko 750 stron została napisana przez 14 autorów głównie z kręgu Towarzystwa Naukowego Płockiego, wspartych przez kilka osób spoza tego grona. Opracowanie zostało podzielone na pięć części. Lata 1990–2020 zostały opracowane w formie kalendarium najważniejszych wydarzeń.

Część I *Życie polityczne Płocka w latach 1945–1989* została podzielona na pięć rozdziałów, napisanych przez różnych autorów. Mariusz Żuławnik opracował lata 1945–1956. Michał Sokolnicki przedstawił sytuację społeczno-polityczną w latach 1956–1980. Paweł Sasanka opisał Czerwiec'76 w Płocku. W kolejnym rozdziale Grzegorz Gołębiewski i Jarosław Kozanecki przedstawili sytuację w płockiej organizacji PZPR w latach 1980–1989. Działalność NSZZ „Solidarność” i innych organizacji opozycyjnych w latach 80. opisał Jacek Pawłowicz. Jarosław Kozanecki scharakteryzował wybory parlamentarne w 1989 r. w okręgu płockim. Część II obejmuje gospodarkę, rozwój przestrzenny i powódź

Okładka monografii *Dzieje Płocka* t. 3, pod redakcją dr. Grzegorza Gołębińskiego i dr. Tomasza Piekarskiego

w 1982 r. Rozdział o życiu społeczno-gospodarczym Płocka w latach 1945–1989 napisał Tomasz Piekarski. Piotr Gryszpanowicz przedstawił proces rozwoju przestrzennego miasta po 1945 r. Grzegorz Gołębiński w kolejnym rozdziale przedstawił przebieg powodzi w Płocku–Radziwiu w 1982 r. Część III dotyczy duchowieństwa i Kościoła katolickiego po 1945 r. Składa się z rozdziału ks. prof. Michała Mariana Grzybowskiego, który omówił to zagadnienie przez pryzmat pełnienia funkcji przez kolejnych biskupów płockich. Część IV poświęcona jest kulturze, szkolnictwu i sportowi. Barbara Konarska-Pabiniak opracowała rozdział o kulturze Płocka. Nina Kassan-Czekaj opisała sytuację płockiego szkolnictwa – od podstawowego przez średnie po wyższe. Sport w Płocku po 1945 r. przedstawił znawca zagadnienia Zbigniew Pawłowski. Część V obejmuje kalendarium najważniejszych wydarzeń w Płocku w latach 1990–2020. Opracowali je Krzysztof Kłodawski (lata 1990–2005) i Michał Kacprzak (2006–2020).

Monografia obejmuje wszystkie ważne aspekty życia miasta, wydarzenia o charakterze politycznym, gospodarczym, kulturalnym itd. Konstrukcja pracy oparta jest na układzie chronologiczno-problemowym. Do jej opracowania wykorzystano materiały archiwalne (Archiwum Państwowe w Płocku, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie), drukowane materiały źródłowe, prasę lokalną, opracowania, wydawnictwa statystyczne, strony internetowe, np. płockich szkół. Monografia jak każde opracowanie naukowe zawiera ewidencję użytych skrótów, wykaz bibliograficzny oraz indeks osobowy.

Na uwagę zasługuje bogaty materiał ilustracyjny. Wykorzystano fotografie z różnych zasobów, często mało znane lub w ogóle nie publikowane. Zdjęcia pochodzą z: Archiwum Towarzystwa Naukowego Płockiego, Archiwum Państwowego w Płocku, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, a także zbiorów prywatnych Jana Waćkowskiego i poszczególnych Autorów.

Ze względu na trwającą pandemię wirusa Covid-19 nie doszło do skutku spotkanie promujące książkę z udziałem publiczności. Natomiast 4 grudnia 2020 r. TNP poprzez swoją stronę na Facebook'u opublikowało film promocyjny, w którym o pracy nad publikacją i końcowym efekcie opowiadają Redaktorzy tomu – dr Grzegorz Gołębiński i dr Tomasz Piekarski. Nagranie zrealizowała telewizja InfoPłock TV. Publikacja została wydana we współpracy z Miastem Płock, dzięki życzliwości Prezydenta Miasta Płocka Andrzeja Nowakowskiego.

W roku jubileuszowym Towarzystwa Naukowego Płockiego miało miejsce jeszcze jedno ważne wydarzenie. 29 października 2020 r. Rada Miasta Płocka uchwaliła nadanie tytułu „Zasłużony dla Miasta Płocka” dla dwóch członków Zarządu Towarzystwa. Zaszczytnym wyróżnieniem uhonorowano prof. dr. hab. inż. Danielę Żuk oraz dr. Grzegorza Gołębińskiego, zarazem Redaktora naczelnego kwartalnika „Notatki Płockie”.

Podsumowaniem uroczystości jubileuszowych mogą być słowa wypowiedziane przez inicjatora utworzenia płockiego Towarzystwa Naukowego w 1820 r. Kajetana Morykoniego: [...] *choć by robota nasza od kogo za mniej skuteczną uważana była, chociaż by się komu próżną praca nasza wydawała [...] – dla współczesnych, dla mieszkańców Ziemi Płockiej przynajmniej nie jest obojętną [...]*.

Agnieszka Ciechomska

PREZYDENT MIASTA PŁOCKA
ANDRZEJ NOWAKOWSKI
OBJĄŁ HONOROWY PATRONAT
NAD JUBILEUSZEM 200-LECIA TNP

Honorowy Patronat
Prezydenta Miasta Płocka
Andrzeja Nowakowskiego

PKN ORLEN
SPONSOR JUBILEUSZU 200-LECIA TNP

JUBILEUSZ 200-LECIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
WSPÓLORGANIZOWANY ZE ŚRODKÓW
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Mazowsze.
serce Polski

„DZIEJE PŁOCKA” TOM III POD REDAKCJĄ
GRZEGORZA GOŁĘBIEWSKIEGO
I TOMASZA PIEKARSKIEGO
PUBLIKACJA WYDANA WE WSPÓŁPRACY
Z MIASTEM PŁOCK

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

WIERNOŚĆ I ODWAGA MYŚLENIA. DROGA IDEOWA

KS. PROF. DR. HAB. IRENEUSZA MROCKOWSKIEGO (1949–2020)

Abstrakt

Ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski był jedną ze znanych i rozpoznawanych osób miasta Płocka, diecezji płockiej i polskiego świata akademickiego. Celem artykułu jest ukazanie ideowej drogi tego kapłana, teologa moralisty, wykładowcy, społecznika i członka Towarzystwa Naukowego Płockiego. Postać Profesora z Płocka zostaje ukazana w świetle podkreślanych w formacji kapłańskiej czterech wymiarów życia: ludzkiego, duchowego, intelektualnego i duszpasterskiego.

Słowa kluczowe: ks. Ireneusz Mroczkowski, teologia moralna, Płock, Wyższe Seminarium Duchowne, Towarzystwo Naukowe Płockie

Szukając klucza do nakreślenia ideowego profilu zmarłego 17 sierpnia 2020 r. ks. Ireneusza Mroczkowskiego, kapłana diecezji płockiej, wieloletniego profesora i wykładowcy wielu uczelni, społecznika, członka Towarzystwa Naukowego Płockiego, można odwołać się do tekstu wielokrotnie omawianej i wprowadzanej przez niego w życie posynodalnej adhortacji Papieża Polaka o formacji kapłańskiej we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis* z 1992 r., w której wskazano cztery wymiary kształtowania życia duchowego: formację ludzką, duchową, intelektualną i duszpasterską¹. Ponad pół wieku pobytu Księdza Profesora w Płocku było nieustannym zaproszeniem kierowanym do ludzi o odczytanie właściwego miejsca w świecie, w którym powinna być także przestrzeń dla Boga.

1. Droga życia ks. Ireneusza Mroczkowskiego

Urodzony 24 grudnia 1949 r. w Makowie Mazowieckim, wychowany w przysiółku Gardziołki we wsi Boruty w gminie Rzewnie, po ukończeniu szkoły podstawowej, młody chłopak Ireneusz Mroczkowski postanowił kontynuować swoją przygodę z nauką w Niższym Seminarium Duchownym diecezji płockiej, do której wówczas należała parafia pw. św. Jacka w Rzewniu. Jak się potem okazało, wybór tej szkoły był pierwszym krokiem w kierunku kapłaństwa, do którego przygotowywał się w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku w latach 1967–1974, z przerwą na dwuletnią służbę

Ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski
Fot. Ks. Włodzimierz Piętka, „Gość Płocki”

wojskową w koszarach 54. Batalionu Ratownictwa Terenowego w Bartoszycach (1968–1970). Po święceniach kapłańskich, które otrzymał 16 czerwca 1974 r. w Makowie Mazowieckim z rąk biskupa płockiego Bogdana Mariana Sikorskiego, pracował w parafii pw. Świętej Trójcy w Rypinie (1974–1976), a następnie w parafii pw. św. Michała Archanioła w Płońsku (1976–1977). Dalsze studia, najpierw na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (1977–1980), a następnie w Akademii Alfonsjańskiej (*Accademia Alfonsiana*) i Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie (1980–1984)², otworzyły przed ks. Mroczkowskim nowe horyzonty myślenia, postrzegania wiary, świata i Kościoła, wezwanego do realizacji swojej misji *ad intra* oraz *ad extra*.

¹ Por. Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja „Pastores dabo vobis” o formacji kapłanów we współczesnym świecie* (25 marca 1992 r.), Città del Vaticano 1992.

² Pracę doktorską ks. Mroczkowski ukończył i obronił w 1984 r. na temat praw człowieka, por. *La dimensione etico-teologica dei diritti dell'uomo*, Roma 1984.

Po powrocie ze studiów specjalistycznych w 1984 r. ks. Mroczkowski otrzymywał nowe zadania w diecezji, a także podejmował szeroką aktywność badawczo-dydaktyczną na różnych uczelniach. Najdłużej związał się z adresem przy ul. Abpa A.J. Nowowiejskiego 2 w Płocku, gdzie swoją siedzibę miały Niższe Seminarium Duchowne oraz Wyższe Seminarium Duchowne, mieszkając i pracując w tych instytucjach ponad pół wieku. W latach 1985–1987 był asystentem, a następnie starszym asystentem na Wydziale Teologii KUL. Od 1990 r. pracował tamże na stanowisku adiunkta, zaś od 1998 r. – profesora nadzwyczajnego. W 1994 r. habilitował się, zaś w 2000 r. uzyskał tytuł profesora nauk teologicznych. Aktywnie angażował się w organizację i czynny udział w bardzo wielu sympozjach i konferencjach naukowych.

Warta podkreślenia jest działalność organizacyjna Profesora z Płocka. Z polecenia biskupa płockiego był pierwszym asystentem kościelnym Klubu Inteligencji Katolickiej w Płocku (1987–1999), redaktorem naczelnym rocznika „Studia Płockie” (1997–2012), przez dwie kadencje rektorem Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku (1999–2005), członkiem Komisji ds. Dialogu między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów (1997–2011), opiekunem Wdów Konsekrowanych w diecezji płockiej (2008–2018), od początku istnienia organizacji członkiem, a także pierwszym przewodniczącym Stowarzyszenia Teologów Moralistów (2006–2013), od 1999 r. pracował w Radzie ds. Ekonomicznych Diecezji Płockiej. Za swoją wielowymiarową i ofiarną pracę otrzymał w 1996 r. godność kanonika honorowego Kapituły Katedralnej Płockiej, zaś w 1997 r. godność kapelana Jego Świątobliwości. W 2007 r. został odznaczony Wielkim Orderem św. Zygmunta. W uznaniu za wkład pracy dla miasta Płocka w 2017 r. otrzymał tytuł „Superpłoczanina 2016”.

Ks. Ireneusz Mroczkowski zmarł nagle w nocy 16/17 sierpnia 2020 r. w domu rodzinnym w Borutach, gdzie często przebywał odwiedzając krewnych i pomagając duszpastersko w kościele parafialnym w Rzewniu. Uroczystościom pogrzebowym w Bazylice Katedralnej w Płocku 20 sierpnia 2020 r. przewodniczył biskup płocki Piotr Libera. Mszę św. koncelebrował biskup łowicki Andrzej Franciszek Dziuba oraz ponad 200 kapłanów z wielu diecezji polskich, przy licznych udziałach wiernych świeckich, przedstawicieli instytucji i uczelni oraz pocztów sztandarowych. Obecni byli duchowni innych wspólnot chrześcijańskich: biskup naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów Marek M. Babi, proboszcz parafii ewangelickiej ks. Szymon Czembor i proboszcz parafii

prawosławnej ks. Eliasza Tarasiewicz. Ks. Mroczkowski spoczął na cmentarzu parafialnym przy al. Kobylińskiego w Płocku.

2. Formacja ludzka

We wspomnianej adhortacji *Pastores dabo vobis* zawarto wyjaśnienie, na czym polega właściwa formacja ludzka kandydata do kapłaństwa. Jej celem jest *wychowanie do umiłowania prawdy, do prawości i rzetelności, do szacunku wobec każdej osoby, do poczucia sprawiedliwości, do wierności danemu słowu, do prawdziwego współczucia, do konsekwentnego postępowania, a zwłaszcza do zrównoważonego sądu i zachowania*³. Wydaje się, że dobrze ukształtowana strona ludzka, budowanie trwałych i szczerych więzi ze spotkanymi osobami, a także poczucie odpowiedzialności za powierzone wspólnoty tak bardzo mocno naznaczyły codzienne życie Profesora z Płocka, że stał się on osobą rozpoznawalną i pamiętaną przez wielu. Ta troska o jedność i wysłuchanie każdego człowieka niewątpliwie pozwalały licznym osobom na nieskrępowane zwracanie się do ks. Mroczkowskiego z różnymi sprawami, związanymi nie tylko z wiarą, działalnością kościelną, ale i z najbardziej prozaicznymi historiami życia.

Bezinteresowna służba bliźniemu wytyczała w życiu ks. Mroczkowskiego z soborowego zachwytu nad tajemnicą człowieka, wyrażoną w pozytywnym i pełnym nadziei wykładzie antropologii teologicznej, w świetle której *radość i nadzieja, smutek i lęk ludzi w naszych czasach, szczególnie ubogich i wszelkich uciśnionych, są również radością i nadzieją, smutkiem i lękiem uczniów Chrystusowych i nie można znaleźć nic prawdziwie ludzkiego, co nie odbijałoby się echem w ich sercach*⁴. Lekcja człowieczeństwa, którą otrzymał w rodzinnych stronach, a potem w murach seminariów w Płocku, pozwoliły mu patrzeć bez lęku w przyszłość, którą chciał budować nawet z ludźmi z przeciwnych obozów.

Bez wątplenia wzrastanie w cieniu pontyfikatu św. Jana Pawła II także odcisnęło się mocno w postrzeganiu świata przez ks. Mroczkowskiego. Jego rzymskie studia (1980–1984) miały miejsce niemal dokładnie w czasie, gdy papież Wojtyła, w oparciu o krakowskie doświadczenia pracy z małżeństwami i rodzinami, wygłaszał w czasie audiencji śródowych w latach 1979–1984 katechezy o „teologii ciała”, jak później słusznie określono tę część papieskiego

³ Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis”...*, nr 43.

⁴ Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele „Gaudium et spes”*, nr 1.

nauczania⁵. Poruszana problematyka małżeństwa, rodziny, rozumienia płci i seksualności, wstydu i współżycia małżonków dały młodemu Adeptowi teologii z Płocka wiele inspiracji nie tylko do poszukiwań naukowych, ale przede wszystkim do wprowadzania ich w życie.

Ks. Ireneuszowi Mroczkowskiemu przyszło wrastać, a potem realizować kapłaństwo w zderzeniu z silnymi nurtami marksizmu, który spotkał w dwóch różnych wydaniach: w Polsce, w czasie swojej młodości i kapłańskiej pracy, a także na Zachodzie, w czasie studiów specjalistycznych. Zmaganie z tezami marksizmu, liberalnym podejściem do rzeczywistości społecznej i ateistycznymi poglądami niektórych myślicieli nie zmąciły jednak w Profesorze z Płocka pragnienia poszukiwania prawdy i doświadczenia Boga w codzienności życia. Na swoim blogu wyznał, że marksistowscy propagandiści w latach jego młodości *wsączali w nasze umysły przekonanie, że wiary religijnej nie da się połączyć z postępem. Ileż ja się wtedy namęczyłem; chciałem być tak samo postępowy jak i wierzący. Ulgą była każda wzmianka uczonego o tym, że jest wierzący*⁶. Pewnie dlatego na jego biurku znajdowały miejsce dzienniki i tygodniki z różnych stron politycznego i społecznego sporu, motywując do jeszcze większego wysiłku myślowego na rzecz odnajdywania dobra nawet tam, gdzie adwersarze widzieli jedynie niebezpieczeństwo herezji albo fanatyzm ideowy.

Zintegrowaną osobowość ks. Mroczkowskiego trafnie ujął o. Andrzej Derdziuk:

*Dla niego bycie postępowym oznaczało nade wszystko bycie otwartym na dialog oraz gotowość słuchania, nawet inaczej myślących. Głęboka i prawdziwa wiara dociekająca prawdy była połączona z prawdziwym duchem apostołskim, gotowym podjąć dyskusję z innymi, by razem zmierzać ku odkryciu prawdy. [...] Tym, co ocalało spójność jego świata i pozwalało wierzyć, że wokół jest więcej dobra niż zła, była miłość rodzinna [...]*⁷.

To dlatego rodzinie poświęcił wiele uwagi w dyskursie naukowym, w którym próbował ukazywać nieprzemijającą aktualność Wielkiej Nowenny i Jasnogórskich Ślubów Narodu, zamysłonych przez

⁵ Por. G. Weigel, *Świadek nadziei. Biografia papieża Jana Pawła II*, Kraków 2005, s. 425-434.

⁶ I. Mroczkowski, *Nie zmęczyć się rozmową. Zamyślenia na blogu z lat 2016–2017*, Płock 2018, s. 143.

⁷ A. Derdziuk, *Życiorys naukowy Ks. Ireneusza Mroczkowskiego*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, (red.) A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020, s. 23.

kard. Stefana Wyszyńskiego jako program odnowy Kościoła w Polsce.

3. Formacja duchowa

Sfera duchowa ks. Ireneusza Mroczkowskiego była na wskroś przeniknięta jego kapłaństwem. Droga jego życia okazała się nieustanną troską o powołania. Był on bowiem głęboko przekonany, że jakość kapłańskich elit ma wpływ na stronę moralną nie tylko prezbiterium diecezji, Kościoła w Polsce, ale ostatecznie także całego narodu. Dlatego potrafił w swoich przemówieniach, tekstach naukowych i popularnonaukowych przekazywać treści, które dotyczyły duchowego stanu współczesnego człowieka, wskazując jakby jednocześnie odbiorcom tych myśli, by między wierszami odczytali stan ducha ich autora.

Inaugurując rok akademicki 2000/2001 w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku w Roku Wielkiego Jubileuszu Chrześcijaństwa przekazał autorską definicję tej szczególnej uczelni:

*Seminarium jest miejscem, gdzie dorastają „strażnicy nowego poranka”. Ich najważniejszymi cnotami powinny być: wierność i odwaga myślenia. Wierność to nic innego jak poczucie ciężącego na każdym obowiązku głoszenia Dobrej Nowiny o prawdziwym Bogu i prawdziwym człowieku, naszym Panu. Wiąże się to z precyzyjnym rozpoznaniem przyczyn utrudniających przyjęcie i zrozumienie prawdy objawionej*⁸.

Duchowe przesłanie ks. Mroczkowskiego prowadziło więc drogą wierności i jednocześnie twórczej odwagi myślenia, nie tylko o Kościele i teologii. Stał się on tym samym jednym z ważnych krzewicieli myśli Soboru Watykańskiego II, który postulował *wzmocnienie teologii moralnej* poprzez szersze odwoływanie się w jej wykładzie do Pisma świętego, aby ukazywać *wzniosłość powołania wiernych w Chrystusie, a także ich obowiązek przynoszenia plonu w miłości, która ma na względzie życie świata*⁹.

Kapłaństwo i duszpasterzowanie wyznaczyły priorytety duchowe Teologa z Płocka, którego troska o stałą formację prezbiterium, wychowanie młodych pokoleń seminarzystów, odwiedzanie chorych i cierpiących księży szły w parze z pogłębianiem teologii sakramentu święceń. Wystarczy prześledzić wpisy na blogu Profesora, będącym jego osobistym

⁸ I. Mroczkowski, *Wdzięczność i nadzieja. Przemówienia rektorskie 1999–2005*, Płock 2007, s. 16.

⁹ Sobór Watykański II, *Dekret o formacji kapłańskiej „Optatam totius”*, nr 16.

areopagiem wyrażania opinii i nieśmiałego podawania recept na pogłębiający się kryzys tożsamości niektórych osób duchownych. Same tytuły wpisów z jednego z opublikowanych tomów świadczą o niepokoiu w tej kwestii, towarzyszącej byłemu rektorowi płockiego seminarium: „Dziękuję, Księżo Janie!” (o postawie kapłańskiej ks. Jana Kaczkowskiego), „*Quosque tandem*, Kardynale? W rocznicę śmierci Prymasa Tysiąclecia”, „Bliskość Księdza Saturnina”, „Ksiądz Profesor Jan Decyk”, „Program duszpasterski Diecezjalna Akademia Wiary”, „Księżowskie sympatie partyjne”, „Dlaczego tylko pięciu?”, „Ksiądz i cisza w liturgii”, „Sandomierz, o. Mateusz i powołania kapłańskie”, „Góralu, czy ci nie żal? Pamięci ks. prof. Stanisława Warzeszaka”, „Czy grozi nam herezja papieska?”, „Realistyczna ocena programów duszpasterskich”¹⁰. Dlatego pewnie, jak niewielu innych kapłanów, miał odwagę formułować na swoim blogu spostrzeżenia, które dzisiaj coraz rzadziej są przedmiotem prawdziwej dyskusji:

*W diecezjach są struktury i ludzie odpowiedzialni za formację ludzką, religijną i duszpasterską księży. Wydaje mi się, że trzydzieści, czterdzieści lat temu byli oni bardziej aktywni. W Seminarium zachęcano nas do zapisywania się do Unii Apostolskiej Kleru, więcej czasu poświęcano sprawom duchowym podczas dekanalnych zjazdów księży, więcej było rozmów – choćby przy stole – wikariuszy z proboszczami, doroczne rekolekcje kapłańskie cieszyły się większą frekwencją*¹¹.

Najbardziej jednak Profesora z Płocka niepokoiła ciągle malejąca liczba nowych powołań do kapłaństwa i życia zakonnego:

*Jednym z moich najbardziej przykrych wspomnień w czasie pełnienia funkcji rektora w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku było doświadczenie z jesieni 2002 r., kiedy na pierwszy rok zgłosiło się dwunastu czy trzynastu kandydatów. Jeszcze w poprzednim roku było ich około dwudziestu. Oczami wyobraźni zobaczyłem nie tylko kilku, którzy dojdą do szóstego roku, ale i pustoszące Seminarium, które po kilku latach takiego naboru będzie liczyło pięćdziesięciu, sześćdziesięciu seminarzystów. Owszem, pamiętam z lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku takie seminarium, teraz jednak to ja byłem za nie odpowiedzialny*¹².

¹⁰ Por. odpowiednio: I. Mroczkowski, *Nie zmęczyć się rozmową...*, s. 34-36, 50-52, 86-88, 97-99, 106-108, 115-117, 124-125, 145-146, 162-164, 168-170, 187-189.

¹¹ Tamże, s. 94.

¹² I. Mroczkowski, *Czas Księdza Piotra. Zamyślenia na*

Ta odpowiedzialność za powierzone wychowaniu i kształceniu osoby znaczyła duchową stronę działalności ks. Mroczkowskiego, poszukującego niestrużenie przyczyn kryzysu braku powołań w wielu wymiarach postmodernistycznego świata: skomplikowanych wyzwaniach demograficznych, sekularyzacji i mentalności liberalnej, wyłomie w moralności po latach komunizmu, grzechach niektórych kapłanów, nieskutecznym wychowaniu szkolnym i religijnym, kryzysie męskości i ojcostwa¹³.

Wydaje się, że przywiązanie i zakorzenienie Profesora z Płocka w myśli *Vaticanum II* owocowało także w niezwykle czujnym przyglądaniu się *znakom czasu*, które należy interpretować w świetle słów Chrystusa, *aby w sposób dostosowany do każdego pokolenia [...] odpowiadać na odwieczne pytania ludzi o sens życia doczesnego i przyszłego oraz ich wzajemną relację*¹⁴. W badaniach naukowych i opisywaniu świata duchowego ks. Mroczkowski odwoływał się zarówno do Ojców Kościoła, klasycznych autorów chrześcijańskich i wypróbowanych teologów moralnych, jak i potrafił podjąć dyskusję naukową i dialog z różnymi współczesnymi myślicielami, filozofami i teologami, nierzadko także tymi niepodzielającymi klasycznego myślenia katolickiego.

Profil duchowej wędrowki naukowca i kapłana znaczyła klasyczna droga cnót chrześcijańskich, do których powrót postulował w artykułach naukowych i przepowiadaniu. Już na początku swojej drogi badawczej pisał o potrzebie rehabilitacji cnót¹⁵, w seminaryjnym wykładzie teologii moralnej przez ponad trzydzieści lat uczył alumnów, w jaki sposób krzewić aretologię w życiu Kościoła i w sprawowaniu sakramentu pokuty i pojednania, co znalazło zewnętrzny wyraz w wykonanym jego staraniem sztandarze WSD w Płocku, na którym – obok wizerunku patrona, św. Stanisława Kostki – znalazła się łacińska maksyma: *Tendit in ardua virtus*. Cennym wyrazem pracy na rzecz cnót społecznych okazała się praca ks. Mroczkowskiego na stanowisku przewodniczącego Rady Społecznej przy biskupie płockim w latach 2015–2020, która wydawała oświadczenia na temat bieżących kwestii życia naukowego, kulturalnego, politycznego i społecznego. Nieobca była mu także problematyka ekologiczna, którą

blogu z lat 2014–2015, Płock 2018, s. 207.

¹³ Por. I. Mroczkowski, *Mężczyzna – mąż – ojciec*, „*Studia Płockie*” 1999, t. 27, s. 85-97; *Mistrzowie i Nauczyciele. Profesorowie Seminarium Duchownego w Płocku 1965–2000*, (red.) I. Mroczkowski, Płock 2001; I. Mroczkowski, *Rodzina szkołą powołań kapłańskich*, „*Studia Płockie*” 2011, t. 39, s. 81-89.

¹⁴ Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, nr 4.

¹⁵ Zob. I. Mroczkowski, *Rehabilitacja cnót teologicznych*, „*Studia Płockie*” 1986, t. 15, s. 9-22.

krzewił w ostatnich latach, promując obchody Dnia Stworzenia w perspektywie Franciszkowej encykliki *Laudato si*.

4. Formacja intelektualna

Próba zebrania dorobku intelektualnego i naukowego kogoś, kto aktywnie tworzył i publikował ponad czterdzieści lat, nie jest rzeczą łatwą. Wystarczy spojrzeć na wykaz blisko 280 publikacji, pozostawionych przez ks. Ireneusza Mroczkowskiego, z których tytułów można wysnuć główne linie jego zainteresowań, którymi z kolei potrafił zarażać kolejne pokolenia studentów¹⁶.

Teologa z Płocka interesował przede wszystkim człowiek, z całym bagażem własnych doświadczeń, pytań granicznych, przeżyć i tego wszystkiego, co stanowi ludzką naturę. Antropologia teologicznomoralna uprawiana przez Profesora z Płocka jest przykładem wartościowej i bliskiej człowiekowi myśli, zakorzenionej głęboko w filozofii realistycznej, personalizmie i Objawieniu chrześcijańskim. W obliczu współczesnych przemian, stawiania wielu pytań o tożsamość człowieka, jego godność i cel istnienia, ks. Mroczkowski cierpliwie rysował w swoich publikacjach wizję człowieka jako osoby rozumnej, wolnej, zdolnej do miłości, będącej podmiotem działania. Bez skrępowania potrafił wyznać:

*W dobie myślenia postmetafizycznego obrończyniami jedności prawdy o człowieku pozostają antropologia adekwatna oraz religia*¹⁷.

Dlatego pewnie poszukiwaniom takiej prawdziwej wizji człowieka poświęcił swoją pracę doktorską¹⁸, a następnie trzy obszernie monografie¹⁹. Badania naukowe w tej dziedzinie zaowocowały nawet sformułowaniem definicji osoby, którą ks. Mroczkowski opisał jako *rozumny, wolny i zdolny do miłości sposób istnienia biologiczno-psychicznej struktury człowieka. Człowiek jako osoba szuka obiektywnego (prawdziwego) sensu życia, zdolny*

¹⁶ Por. A. Janiszewska, W. Kućko, „Bibliografia prac ks. Ireneusza Mroczkowskiego”, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, (red.) A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020, s. 33–50.

¹⁷ I. Mroczkowski, *Chrześcijańska tożsamość osoby. Zarys antropologii moralnoteologicznej*, Płock 2016, s. 9.

¹⁸ Por. I. Mroczkowski, *La dimensione etico-teologica dei diritti dell'uomo*, Roma 1984.

¹⁹ Por. I. Mroczkowski, *Osoba i cielesność. Moralne aspekty teologii ciała*, Płock 1994; Tenże, *Natura osoby ludzkiej. Podstawy tożsamości człowieka*, Płock 2012; Tenże, *Chrześcijańska tożsamość osoby. Zarys antropologii moralnoteologicznej*, Płock 2016.

*jest do podmiotowego bycia sobą, w solidarnej i sprawiedliwej harmonii z innymi osobami*²⁰. Warto zauważyć, że seminaryjna praca dyplomowa, zatytułowana *Wolność woli w marksizmie i tomizmie*, napisana pod kierunkiem ks. Tadeusza Rutowskiego, wydaje się być pierwszą nutą pisanego opus na rzecz właściwego rozumienia człowieka.

Pogłębieniem i poszerzeniem antropologii było etyczne i teologiczne zamyślenie Profesora z Płocka nad problematyką ciała ludzkiego, które czynił idąc wiernie śladami nauczania Papieża Polaka, kreślącego w kolejnych dokumentach nową wizję chrześcijańskiej seksualności²¹. W ten sposób papieskie pojęcia: „teologia ciała”, kultura życia, cywilizacja miłości i „nowy feminizm” zagościły w słowniku intelektualnym ks. Ireneusza Mroczkowskiego, który próbował przekładać je na życie Kościoła nad Wisłą²². Pisał na swoim blogu:

*Nie zaniedbujmy teologii ciała i nowego feminizmu, których uczył nas Jan Paweł II. Spokojnie wykładajmy katolicką etykę seksualną, cierpliwie tłumaczmy jej sens radykalnym feministkom, w tym także katolickim, no i nie zapominajmy o słynnym radykalizmie Jezusa: „Każdy, kto pożądliwie patrzy na kobietę, już w swoim sercu popełnił cudzołóstwo» (por. Mt 5, 28). To chyba najlepsze lekarstwo na chorobę buca*²³.

Nie byłoby wielu książek i artykułów Profesora z Płocka, gdyby nie jego zaangażowanie naukowe w wielu wszechnicach, gdzie w konfrontacji ze słuchaczami weryfikował swoje tezy, przekazując wierne naukę Kościoła katolickiego. Wykłady prowadził więc kolejno: na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (1985–2002), Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (2002–2010), a potem na Wydziale Studiów nad Rodziną te-

²⁰ I. Mroczkowski, *Chrześcijańska tożsamość osoby*, s. 125.

²¹ Więcej na temat badań Teologa z Płocka w tej kwestii zob.: W. Kućko, *Interpretacja teologii ciała św. Jana Pawła II w twórczości Ks. Ireneusza Mroczkowskiego*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, (red.) A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020, s. 191–207.

²² Ks. I. Mroczkowski podejmował te tematy w licznych publikacjach, spośród których należy wspomnieć: *Rola ciała w tożsamości osoby*, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 1992, nr 4, s. 225–236; *Starotestamentalne rozumienie ciała, duszy i ducha człowieka*, „Studia Płockie” 1993, t. 21, s. 17–24; *Osoba i cielesność. Moralne aspekty teologii ciała*, wydanie II, Warszawa 2008; „Caro cardo salutis”. *O nadziejach związanych z teologią ciała*, „Forum Teologiczne” 2009, t. 10, s. 67–80; *Teologia ciała według Jana Pawła II*, „Pastores” 2012, nr 2 (55), s. 36–44.

²³ I. Mroczkowski, *Nie zmęczyć się rozmową...*, s. 180.

goz uniwersytetu (2010–2018), a także w innych uczelniach (w Filii Akademii Teologii Katolickiej w Płocku w latach 1984–1999, Szkole Wyższej im. Pawła Włódkowica w Płocku w latach 1995–2000, Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieyszтора w Pułtusku w latach 1999–2005; Państwowej Uczelni Zawodowej im. Ignacego Mościckiego w Ciechanowie w latach 2018–2020). Ks. prof. Mroczkowski przez 36 lat prowadził także kolejne pokolenia kleryków w Płocku po świecie problemów moralnych współczesności. Najpierw jako ojciec duchowny (1984–1985), a potem przez dwie kadencje rektor tej najstarszej na Mazowszu uczelni (1999–2005), wykładał aż do śmierci w 2020 r. w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku: teologię moralną, etykę, spowiednictwo i zajęcia pro-seminaryjne, a także wcześniej katolicką naukę społeczną (1984–1995)²⁴.

Intelektualne poszukiwania ks. Mroczkowskiego inspirowały wielu jego studentów, którzy chętnie wybierali prowadzone przez niego seminaria naukowe z etyki i teologii moralnej. Zaowocowało to imponującym dorobkiem. Teolog z Płocka był promotorem 4 prac doktorskich, recenzentem dorobku naukowego w związku z nadaniem doktoratu honoris causa 2 osób (ks. Stanisława Olejnika w PWT we Wrocławiu oraz dr Wandy Półtawskiej w KUL w Lublinie), recenzentem 4 nominacji profesorskich oraz 7 prac habilitacyjnych; ponadto recenzował 20 doktoratów, był promotorem 156 magisteriów, napisanych przez studentów Katolickiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Lublinie, Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku oraz innych uczelni²⁵.

Troska o rolę świeckich w Kościele, inspirowana papieską adhortacją *Christifideles laici* z 1988 r., prowadziła ks. Mroczkowskiego w kierunku odkrywania i angażowania nowych osób we wspólnotę Kościoła katolickiego. Swoistym zwieńczeniem tego odcinka pracy była dekada pracy Profesora z Płocka w Towarzystwie Naukowym Płockiem (2010–2020), w ramach którego przyczynił się do powołania w 2014 r. Sekcji Dialogu. Stała się ona

²⁴ Por. M.M. Grzybowski, *Księża profesorowie i wychowawcy w 155-lecie połączenia seminariów pułtuskiego i płockiego*, Płock 2020, s. 301.

²⁵ Por. A. Janiszewska, W. Kućko, *Ks. Ireneusz Mroczkowski – promotor prac magisterskich i doktorskich, recenzent w przewodach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, (red.) A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020, s. 51–64.

przestrzenią odważnej wymiany różnych poglądów, organizacji spotkań międzyreligijnych i podejmowania nierzadko nietatwych tematów życia publicznego, jak i kwestii filozoficzno-teologicznych²⁶.

5. Podsumowanie

We wstępie do zredagowanej przez ks. Mroczkowskiego książki *Mistrzowie i Nauczyciele* można odnaleźć jego słowa:

Jesteśmy wdzięczni Bogu za możliwość wspomnienia. Wspomnienia zapętniają opustoszałe domy, ożywiają cmentarze, łączą rodziny, budują świadomość grup społecznych i naukowych. Wspomnienia jak dobre anioły krążą nad naszymi głowami. Sprawiają, że nie starzeją się serca i instytucje²⁷.

W przedstawionej charakterystyce drogi ideowej Profesora z Płocka wskazano cztery wymiary jego wrażliwości: ludzką, duchową, intelektualną i duszpasterską, dzięki którym potrafił w swojej pracy badawczej, dydaktycznej i wychowawczej zmagać się o zachowanie pamięci o przeszłości, o osobach i wydarzeniach, ucząc tego także innych. Pełna empatii postawa ks. Ireneusza Mroczkowskiego, otwartego na dialog i spotkanie, owocowała syntezą wierności i odwagi myślenia w działaniu. Zarówno życiorys Profesora z Płocka, jak i jego badania naukowe będą z pewnością przedmiotem dalszych badań naukowych.

* * *

Ostatni blog z dnia 7 sierpnia 2020 r., poświęcony językowi łaćnińskiemu w polskiej szkole, ks. Mroczkowski zakończył słowami: „*Salve, Magister!*” Liczny udział jego wychowanków-kapłanów, studentów i znajomych z Płocka w uroczystościach pogrzebowych był okazją do wypowiedzenia Teologowi z Płocka tych właśnie słów: *Salve, Magister!*

ks. Wojciech Kućko

²⁶ Więcej na ten temat zob.: D. Brzeziński, *Działalność Ks. Ireneusza Mroczkowskiego w Towarzystwie Naukowym Płockim*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, (red.) A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020, s. 93–101.

²⁷ I. Mroczkowski, *Wprowadzenie*, [w:] *Mistrzowie i Nauczyciele. Profesorowie Seminarium Duchownego w Płocku 1965–2000*, (red.) I. Mroczkowski, Płock 2001, s. 5.

Bibliografia

- D. Brzeziński, *Działalność Ks. Ireneusza Mroczkowskiego w Towarzystwie Naukowym Płockim*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, (red.) A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020, s. 93-101.
- A. Derdziuk, *Życiorys naukowy Ks. Ireneusza Mroczkowskiego*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, A. Derdziuk, W. Kućko (red.), Lublin 2020, s. 21-31.
- M.M. Grzybowski, *Księża profesorowie i wychowawcy w 155-lecie połączenia seminariów pułtuskiego i płockiego*, Płock 2020.
- Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja „Pastores dabo vobis” o formacji kapłanów we współczesnym świecie (25 marca 1992 r.)*, Città del Vaticano 1992.
- A. Janiszewska, W. Kućko, *Bibliografia prac ks. Ireneusza Mroczkowskiego*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, A. Derdziuk, W. Kućko (red.), Lublin 2020, s. 33-50.
- A. Janiszewska, W. Kućko, *Ks. Ireneusz Mroczkowski – promotor prac magisterskich i doktorskich, recenzent w przewodach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, A. Derdziuk, W. Kućko (red.), Lublin 2020, s. 51-64.
- W. Kućko, *Interpretacja teologii ciała św. Jana Pawła II w twórczości Ks. Ireneusza Mroczkowskiego*, [w:] *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949–2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, (red.) A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020, s. 191-207.
- Mistrzowie i Nauczyciele. Profesorowie Seminarium Duchownego w Płocku 1965–2000*, (red.) I. Mroczkowski, Płock 2001.
- I. Mroczkowski, *La dimensione etico-teologica dei diritti dell'uomo*, Roma 1984.
- I. Mroczkowski, *Rehabilitacja cnót teologicznych*, „Studia Płockie” 1986, t. 15, s. 9-22.
- I. Mroczkowski, *Rola ciała w tożsamości osoby*, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 1992, nr 4, s. 225-236.
- I. Mroczkowski, *Starotestamentalne rozumienie ciała, duszy i ducha człowieka*, „Studia Płockie” 1993, t. 21, s. 17-24.
- I. Mroczkowski, *Osoba i cielesność. Moralne aspekty teologii ciała*, wydanie I, Płock 1994, wydanie II, Warszawa 2008.
- I. Mroczkowski, *Mężczyzna – mąż – ojciec*, „Studia Płockie” 1999, t. 27, s. 85-97.
- I. Mroczkowski, *Wprowadzenie*, [w:] *Mistrzowie i Nauczyciele. Profesorowie Seminarium Duchownego w Płocku 1965–2000*, (red.) I. Mroczkowski, Płock 2001, s. 5-9.
- I. Mroczkowski, *Wdzięczność i nadzieja. Przemówienia rektorskie 1999–2005*, Płock 2007.
- I. Mroczkowski, *„Caro cardo salutis”. O nadziejach związanych z teologią ciała*, „Forum Teologiczne” 2009, t. 10, s. 67-80.
- I. Mroczkowski, *Rodzina szkołą powołań kapłańskich*, „Studia Płockie” 2011, t. 39, s. 81-89.
- I. Mroczkowski, *Natura osoby ludzkiej. Podstawy tożsamości człowieka*, Płock 2012.
- I. Mroczkowski, *Teologia ciała według Jana Pawła II*, „Pastores” 2012, nr 2 (55), s. 36-44.
- I. Mroczkowski, *Chrześcijańska tożsamość osoby. Zarys antropologii moralnoteologicznej*, Płock 2016.
- I. Mroczkowski, *Czas Księdza Piotra. Zamyślenia na blogu z lat 2014–2015*, Płock 2018.
- I. Mroczkowski, *Nie zmęczyć się rozmową. Zamyślenia na blogu z lat 2016–2017*, Płock 2018.
- Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, Poznań 2002.
- G. Weigel, *Świadek nadziei. Biografia papieża Jana Pawła II*, Kraków 2005.

FAITHFULNESS AND COURAGE OF THINKING. THE IDEOLOGICAL PATH OF FR. PROF. IRENEUSZ MROCHKOWSKI (1949–2020)

Summary

Fr. Prof. Ireneusz Mroczkowski was one of the well-known and recognized people of the city of Płock, the diocese of Płock, and the Polish academic world. The aim of the article is to show the ideological path of this priest, moral theologian, lecturer, social activist, and member of the Scientific Society of Płock. The figure of the Professor from Płock is shown in the light of the four dimensions of life emphasized in priestly formation: human, spiritual, intellectual, and pastoral.

Keywords: Fr. Ireneusz Mroczkowski, Moral Theology, Płock, Higher Theological Seminary, Scientific Society of Płock

**BIBLIOGRAFIA MAZOWSZA PŁOCKIEGO
ZA OKRES 1 X – 31 XII 2019 R.**

I. DZIAŁ OGÓLNY

Bibliografie

1. **Bibliografia** Mazowska Płockiego za okres 1 X – 31 XII 2018 r. / oprac. Izabela Istał, Ewa Kozłowska, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska. // Notatki Płockie. – 2019, nr 4/261, s. 51-70

Czasopisma regionalne. Wydawnictwa ciągłe

2. **Aktualności** Teatru Płockiego / red. kolegium. – 2019, [R.12], nr wrzesień-październik, listopad-grudzień. – Płock: Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, 2019. – Niereg.
3. **Aktywny Senior**: kwartalnik Stowarzyszenia na Rzecz Wspierania Aktywności Seniorów „AS”. – 2019, [R..1], nr 1. – Mława: Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Aktywności Seniorów „AS”, 2019. – Kwart.
- Wydanie bezpłatne.
4. **Biezuńskie** Zeszyty Historyczne / [Przewod. kolegium red. Wiktor Mieszkowski]. – Nr 33(2019). – Biezuń: Muzeum Małego Miasta w Biezuńiu, Oddział Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, 2019. – Rocz. – ISSN 1231-0212
5. **Biuletyn** Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy / red. Anna Węglińska, Katarzyna Kozakowska. – 2019, nr 3, 4. – Warszawa: Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy; Wojewódzki Urząd Pracy, 2019. – Kwart.
6. **Biuletyn** Muzealny: kwartalnik Muzeum Mazowieckiego w Płocku / red. nac. Leonard Sobieraj. – 2019, [R. 15], nr 52. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2019. – Niereg. – ISSN 1734-6935
- Secesja, Art Déco, Regionalizm.
7. **Czas** Wisły: oficjalny magazyn piłkarskiej Wisły Płock. – 2019, nr 119-125. – Płock: Wisła Płock S.A., 2019. – Niereg.
8. **Echo** Gąbina: kwartalnik miasta i gminy Gąbina / red. zespół. – 2019, [R. 24], nr 4. – Gąbina: UMiG, 2019. – Kwart. – ISSN 2354-0222
9. **Ekstra** Sierpc: Sierpc, Gozdowo, Mochowo, Rościszewo, Szczutowo, Zawidz / red. nac. Anna Matuszewska. – 2019, [R. 3], nr 54-59. – Dwutyg. – ISSN 2544-7114
10. **eWyszogrod.pl**: Czerwińsk, Bodzanów, Bulkowo, Mała Wieś, Młodzieszyn, Radzanowo, Wyszogród, Zakroczym, Brochów / red. nac. Paweł Kłobukowski. – 2019, [R. 6], nr 61-61. – Wyszogród: Boruta Motors P. Kłobukowski, 2019. – Niereg. – ISSN 2544-476X
11. **Gazeta** Łącka: Informator Urzędu i Rady Gminy w Łącku / red. zespół. – 2019, [R. 25], nr 2(72). – Łąck: UG, 2019. – Niereg. – ISSN 2299-0372
12. **Gazeta** Samorządność / [red. nac. Paweł Dąbrowski]. – 2019, nr 44-46. – Warszawa: MPGMedia, 2019. – Niereg. – ISSN 2299-7008
- Gazeta bezpłatna.
13. **Gazeta** Samorządowa Gminy Bodzanów / red. zespół. – 2019, [R. 5], nr grudzień. – Bodzanów: Urząd Gminy Bodzanów, 2019. – Niereg.
14. **Gazeta** Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica / red. nac. Kamila Bielińska. – 2019, [R. 26], nr 50. – Płock: SWPW, 2019. – Półroc. – ISSN 1425-2740
15. **Gazeta** Uniwersytecka : magazyn informacyjny Płockiego Powiatowego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. – 2019, [R.1], nr 1. – Płock: PPUTW, 2019. – Niereg. – ISSN 1507-6652
16. **Gazeta** Wyborcza / red. nac. Adam Michnik. – 2019, nr 229-303. – Warszawa: Agora SA, 2019. – Dz. – ISSN 0860-908X

Zawiera dod. „Gazeta Wyborcza Płock”; red. nac. Arkadiusz Adamkowski.

17. **Głos** Słupna: Miesięcznik Samorządowy Gminy Słupno / red. zespół. – 2019, [R. 15], nr 4(68)-5(69). – Słupno: Gminny Ośrodek Kultury, 2019. – Mies. – ISSN 2544-6290
18. **GO!**: miesięcznik Grupy ORLEN. – 2019, [R.2], nr 9-12. – Płock: PKN ORLEN SA, 2019. – Mies.
19. **Gość** Niedzielnny: tygodnik katolicki / red. nac. ks. Adam Pawlaszczyk. – 2019, R.96, nr 40-52. – Katowice: Wydawnictwo Kurii Metropolitalnej w Katowicach, 2019. – Tyg. – ISSN 0137-7604
20. **Humanizacja** Pracy / Fundacja Humanizacja Pracy, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku; [red. nac. Danuta Walczak-Duraj]. – 2019, nr 4 (298). – [S.l.]: FHP; Płock: SWPW, 2019. – Kwart. – ISSN 1643-7446
21. **Informacje** SUTW w Płocku / red. zespół. – Zeszyt 15(2018/2019). – Płock: Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku, 2019. – Rocz.
22. **Informator** Gminy Mochowo: Biuletyn Samorządu Gminnego / red. zespół. – 2019, [R. 5], nr 6. – Mochowo: Urząd Gminy, 2019. – Rocz
23. **Informator** Samorządowy Starostwa Powiatowego w Sochaczewie / red. Marcin Odolczyk, Anna Syperek, Sylwia Seklecka. – 2019, [R.3], nr 10(24)-12(26). – Sochaczew: Starostwo Powiatowe, 2019. – Mies. – ISSN 2544-7637
24. **Inżynier** Mazowska / Red. Adam Jabłczyn, Krzysztof Zięba. – 2019, Nr 5(81), 6(82). – Warszawa: Mazowiecka Okręgowa Izba Inżynierów Budownictwa, 2019. – Dwumies. – ISSN 2083-0610
25. **Jedyneczka** / zespół redakcyjny: Weronika Dąbrowska, Julia Górnikiiewicz, Weronika Jakacka, Sandra Lewandowska, Marianna Piórkowska; opiekun Ilona Marcinkowska. – 2019, nr 1. – Płock: Szkoła Podstawowa nr 1 im. Braci Jeziorowskich w Płocku, 2019. – Niereg.
26. **KNC** Króluj Nam Chryste: ogólnopolski miesięcznik dla ministrantów / red. nac. Michał Bondyra. – 2019, nr 10-12. – Poznań: Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha, 2019. – Mies. – ISSN 1732-4556
- Tyt. dod.: Króluj Nam Chryste – Zawiera dod. „Pismo Duszpasterstwa Służby Liturgicznej Diecezji Płockiej”.
27. **Kurier** Gminy Bulkowo / red. zespół. – 2019, [R. 7], nr 4(29). – Bulkowo: Urząd Gminy Bulkowo, 2019. – Kwart. – ISSN 2353-2165
28. **Kurier** Sierpecki / red. nac. Sylwia Krupińska. – 2019, [R.11], nr 39-50. – Sierpc: Media Serwis, 2019. – Tyg. – ISSN 2080-1556
29. **Kurier** Wyszogrodzki: bezpłatny biuletyn Urzędu Gminy i Miasta Wyszogród. – 2019, [R. 1], wydanie 1. – Wyszogród: Urząd Gminy i Miasta Wyszogród, 2019. – Rocz.
30. **Lokalna** Gazeta Kutna i Regionu: Kutno, Łęczycza, Gostynin / red. prow. Krzysztof Szymański. – 2019, [R. 1], nr 1-2. – Kutno: Projekt Portal Sp. z o.o, 2019. – Tyg. – ISSN 2658-1647
31. **Lokalna** Gazeta Kutna i Regionu: plus Łęczycza, Gostynin / red. nac. Patryk Ślęzak. – 2019, [R.11], nr 531-540. – Kutno: „IME-DIA”, 2019. – Tyg. ISSN 2080-2269
- Z dniem 12 grudnia nastąpiła zmiana numeracji, podtytułu, redakcji, wydawcy oraz numeru ISSN.
32. **M 4**: Międzyosiedlowy Magazyn Mieszkańców Płocka: Śródmieście, Tysiąclecia, Skarpa, Międzytorze, Podolszyce / red. nac. Jan Bolesław Nycek. – 2019, [R.8], nr 2(32) – Płock: Wydawnictwo Marow Jan B. Nycek, 2019. – Niereg.
33. **Mariawita**: pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów / red. Kolegium. – 2019, [R. 61], nr 10/12. – Płock: Kościół Starokato-

- licki Mariawitów, 2019. – Mies. – ISSN 0209-3103
- 34. Mazowiecka** Szwajcaria: Brudzeń Duży zaprasza: bezpłatne pismo społeczno-kulturalne Towarzystwa Przyjaciół Gminy Brudzeń im. Pawła Włodkowica / red. nac. Andrzej Dwojnych. – 2019, [R. 17], nr 3(80-81). – Brudzeń Duży: TPGB, 2019. – Kwart. ISSN 1642-9214
- 35. Mazowiecki** Rynek Pracy: Biuletyn Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie / red. nac. Wiesława Lipińska. – 2019, R. 16, nr 5(91), 6(92). – Warszawa: Wojewódzki Urząd Pracy, 2019. – Dwumies. – ISSN 2082-856X
- 36. Mazowsze.** Serce Polski: Pismo Samorządu Województwa Mazowieckiego / red. nac. Małgorzata Wielechowska. – 2019, nr 10-12. – Warszawa: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, 2019 – Mies. – ISSN 2544-6738
- 37. Mazowsze:** Studia Regionalne / red. nac. Krzysztof Opolki. – 2019, nr 30, 31. – Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, 2019. – Niereg. – ISSN 1689-4774
- 38. Meritum:** Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny / red. nac. Janina Ziętek. – 2019, nr 4. – Warszawa: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli; Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów, 2019. – Kwart. – ISSN 1896-2521
- 39. MiastO!Żyje:** informator społeczny / oprac. Urząd Miasta Płocka. – 2019, [R.6], nr 7-8. – Płock: Urząd Miasta, 2019. – Niereg.
- 40. MiastO!Żyje:** płocki miesięcznik kulturalny / oprac. Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki i Wydział Promocji i Informacji Urzędu Miasta Płocka. – 2019, [R. 8], nr 10-12. – Płock: Urząd Miasta, 2019. – Mies.
- 41. Miejski** Zeszyt Statystyczny / przyg. w Referacie Strategii i Planowania w składzie: Małgorzata Kansy, Maria Sierandt, pod kier. Piotra Niestuchowskiego. – 2019, nr 26. – Płock: Urząd Miasta Płocka Wydział Rozwoju i Polityki Gospodarczej Miasta, 2019. – Rocz. – ISSN 2080-8372
- 42. Miesięcznik** Pasterski Płocki: organ urzędowy Diecezji Płockiej / red. ks. Dariusz Malczyk. – 2019, [R. 104(114)], nr 10-12. – Płock: Kuria Diecezjalna Płocka, 2019. – Mies. – ISSN 0209-3642
- 43. Moda** na Mazowsze Filmowe / redakcja M. Walusiak. – 2019, [październik]. – Warszawa: Mazowiecka Regionalna Organizacja Turystyczna, 2019. – Niereg.
Egzemplarz bezpłatny
- 44. Nasz Gostynin:** biuletyn miejski / red. zespół. – 2019, [R. 8], nr 4(47)-5(48). – Gostynin: Gmina Miasta Gostynina. Wydział Promocji Miasta i Ochrony Zdrowia 2019. – Kwart. – ISSN 2081-4364
- 45. Nasz** Płock: bezpłatny magazyn mieszkańców Płocka i Mazowsza Płockiego / red. nac. Jan Bolesław Nycek. – 2019, [R.16], nr 4(130)-(6(132)). – Płock: Wydawnictwo MAROW – Jan Bolesław Nycek, 2019. – Niereg. – ISSN 1731-5484
- 46. Nasz Sierpc:** biuletyn Rady i Burmistrza / red. zespół. – 2019, nr 4. – Sierpc: Urząd Miasta, 2019. – Kwart.
- 47. Nasza** Biała Rodzina: Parafia p.w. św. Jadwigi Śląskiej w Białej. – 2019, [R. 2], nr 35-44. – Stara Biała: Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Jadwigi Śląskiej w Białej, 2019. – Niereg.
- 48. Nasza** Gmina: informator Gminy Stara Biała / red. zespół. – 2019, [R. 9], nr 4. – Stara Biała: Urząd Gminy, 2019. – Kwart.
- 49. Nasza** Gmina Nasze Miejsce: miesięcznik wydawany przez Gminę Mała Wieś. – 2019, [R. 8], nr 19. – Mała Wieś: [Gmina Mała Wieś], 2019. – Niereg.
- 50. Nasza** Gmina Radzanowo: bezpłatny kwartalnik samorządowy / red. zespół. – 2019, [R. 9], nr 30. – Radzanowo: Urząd Gminy, 2019. – Kwart. ISSN 2084-0853
- 51. Nasza** Katedra: biuletyn Parafii św. Zygmunta w Płocku. – 2019, nr 59(112)-71(124). – Płock: Parafia św. Zygmunta, 2019. – Tyg.
- 52. Nasze** Korzenie: półrocznik popularnonaukowy Muzeum Mazowieckiego w Płocku / red. nac. Tomasz Kordala. – 2019, [R.9], nr 17. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2019. – Półrocz. -ISSN 2084-2600
- 53. Notatki** Płockie: kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego / red. nac. Grzegorz Gołębiowski – 2019, [R. 63], nr 4/261. – Płock: TNP, 2019. – Kwart. – ISSN 0029-389X
- 54. Osiemnastka** / [red. nac. Oliwia Olszewska]; organizator projektu Polska Press Grupa. – 2019, nr 2-3. – Płock: Szkoła Podstawowa im. Jana Zygmunta Jakubowskiego, 2019. – Mies.
- 55. PetroNews** / red. nac. Agnieszka Stachurska. – 2019, [R.7], nr 19-24. – Płock: PR-image na podstawie umowy franczyzowej z Extra Media Sp. z o.o., 2019. – Dwutyg. – ISSN 2352-0863
- 56. Pielęgniarstwo** w Opiece Długoterminowej=Long-Term Care Nursing: kwartalnik międzynarodowy / red. nac. Mariola Głowacka. – 2019, [R.4], nr 4. – Płock: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2019. – Kwart. – ISSN 2450-8624
- Streszcz. w jęz. ang.
- 57. Płoczek:** bezpłatny dodatek do gazety PetroNews. – 2019, nr 10(30)-12(32). – Płock: [b.w.], 2019. – Niereg.
- 58. Praca** i Rozwój: Biuletyn Miejskiego Urzędu Pracy w Płocku / red. zesp. – 2019, [R. 3], nr 4(12) – Płock: Miejski Urząd Pracy w Płocku, 2019. – Kwart. – ISBN 978-83-947239-0-3
- 59. Rocznik** Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu / [red. zespół]. – T.10 (2019) – Sierpc: Muzeum Wsi Mazowieckiej, 2019. – Rocz. – ISSN 2084-2732
- 60. Rocznik** Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2019 / [przewodn. zespołu red. Zofia Kozłowska]. – [R. 20](2019). – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2019. – 355, [1] s.: tab. kolor.; 24 cm. – Rocz. – ISSN 1509-9652
- Statistical Yearbook of Mazowieckie Voivodship 2019 – Tekst równol. pol.-ang.
- 61. Rocznik** Towarzystwa Naukowego Płockiego / [red. nac. Maciej Słodki]. – T. 11 (2019). – Płock: Wydawnictwo Naukowe MUP, 2019. – Rocz. – ISSN 0860-5637
- 62. Rynek** pracy w województwie mazowieckim w 2018 r. = Labour market in Mazowieckie Voivodship in 2018 / [zespół autorski: Aneta Czyżkowska, Dorota Sułkowska; pod kier. Tomasz Zegara]. – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2019. – 50 s.: tabl.; 27 cm. – (Analizy Statystyczne ISSN 1643-5834). – Rocz.
Tyt. równol.: Labour market in mazowieckie voivodship in 2018
- 63. Słowo** Gozdowa: biuletyn Wójta i Rady Gminy / red. zespół. – 2019, [R. 22], nr 4(79). – Gozdowo: Urząd Gminy, 2019. – Kwart. – ISSN 1896-172X
- 64. Słubicki** Biuletyn Informacyjny / red. nac. Renata Maślanka. – 2019, [R. 5], wydanie 2019. – Słubice: Gmina Słubice, 2019. – Niereg.
- 65. Społeczeństwo,** Edukacja, Język = Society, Education, Language: zeszyty naukowe PWSZ w Płocku / [red. nac. Jacek Piekarski]. – T.10 (2019). – Płock: Wydawnictwo PWSZ, 2019. – Półrocz. – ISSN 2353-1266
Tyt. okł.: SEJ – Streszcz. ang., pol.
- 66. Spotkanie** / red. zespół. – 2019, [R. 14], nr 10-12. – Rogozino: Parafia św. Faustyny Apostołki Bożego Miłosierdzia, 2019. – Mies.
- 67. Stanisławówka:** biuletyn parafialny / Red. zespół. – 2019, nr 35-46. – Płock: Parafia św. Stanisława Kostki, 2019. – Tyg.
- 68. Studia** Mazowieckie / red. nac. Zbigniew Ptasiewicz. – R. 14/28(2019), nr 2. – Ciechanów: Państwowa Uczelnia Zawodowa im. Ignacego Mościckiego, 2019. – Półrocznik – ISSN 1231-2797
- 69. Sursum** Corda: wydanie powołaniowe / opiekun merytoryczny Wojciech Kućko. – 2019. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2019. – Rocz.
- 70. Tygodnik** Płocki / red. nac. Tomasz Szatkowski. – 2019, [R. 47], nr 40-53. – Płock: Dziennikarsko-Wydawnicza Spółdzielnia Pracy „AKAPIT”, 2019. – Tyg. – ISSN 0208-6972

- 71. W Duchu** i Prawdzie: katolicka gazeta gostynińska / red. nac. Janina Przygocka. – 2019, [R. 25], nr 5(263)-6(264). – Gostynin: Parafia św. Marcina, 2019. – ISSN 1425-4727
- 72. Wiadomości** Parafialne (Płock): Parafia św. Krzyża w Płocku. – 2019, [R. 7], nr 35(318)-52(335). – Płock: Parafia św. Krzyża. 2019. – Tyg.
- 73. Wiadomości** PortalPłock / red. Michał Wiśniewski. – 2019, [R.2], nr 21-23. – Płock: Local Media Group, 2019. – Niereg. – ISSN 2544-9729
- 74. Wieś** Mazowiecka: Miesięcznik Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego / red nac. Wojciech Asiński. – 2019, nr 10-12. – Warszawa: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, 2019. – Mies. – ISSN 1507-4714
- 75. Wieści** Gminne: pismo Urzędu Gminy Bielsk. – 2019, [R. 13], nr 52(4). – Bielsk: Urząd Gminy, 2019. – Niereg.
- 76. Wieści** Muzealne: Kulturalny Magazyn Muzealny / red. zes-pół. – 2019, [R. 7], nr 2(16). – Sierpc: Muzeum Wsi Mazowieckiej, 2019. – Półroc. – ISSN 2299-937X
- 77. Wieści** znad Wisły /red. Ewa Smuk-Stratenwerth, Monika Deja. – 2019, [R.26], nr 107. – Grzybów: Stowarzyszenie „Ziar-no”, 2019. – Niereg. – ISSN 1643-7810
- 78. Województwo** mazowieckie 2019: podregiony, powiaty, gmi-ny / Urząd Statystyczny w Warszawie; [Przewodn. zespołu red. Zofia Kozłowska]. – [R. 15](2019). – Warszawa: Urząd Staty-styczny, 2019. – 549, [1] s. tabl.: mapy kolor.; 24 cm. – Roc. – ISSN 1732-9736
- Mazowieckie voivodship: subregions, powiats, gminas. – Tekst równol. pol.-ang.
- 79. Zagraj** to Sam: przeboje w zapisie nutowym / red. nac. Janusz Wiśniewski. – 2019, [R.26], nr IV (250). – Płock: Studio „Bis”, 2019. – Kwart. – ISSN 1231-0980
- 80. Zeszyty** Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku. Nauki Ekonomiczne / = Economic Sciences; [red. nac. Jacek Grzywacz]. – T. 30 (2019). – Płock: Wydawnictwo PWSZ, 2019. – Półroc. – ISSN 1644-888X
- Tyt. okł.: Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomicz-nej = Economic Sciences – Streszcz. ang., pol.

Poszczególne okręgi i miejscowości

Dobrzyń nad Wisłą (okręg)

- 81. KRAJEWSKI, Mirosław (1946-)**: Klejnoty Ziemi Dobrzyńskiej: walory, osobliwości, nowinki, ludzie i kalendaria Ziemi Dobrzyńskiej / Mirosław Krajewski. – Rypin: Dobrzyńskie Towarzystwo Naukowe Dobrinensis Societas Scientiarum w Rypinie: Wszecznica Edukacyjna i Wydawnicza Verbum, 2019. – 332 strony: ilustracje kolorowe; 28 cm. – (Tożsamość i odrębność historyczno-kulturowa Ziemi Dobrzyńskiej: podręcznik dla młodzieży / Mirosław Krajewski; t. 1)
- Bibliografia prac autora za lata 1977-2019 na stronach 324-331. ISBN 978-83-63043-18-6

Lipińskie

- ZIELIŃSKA, Barbara.: Pamięci s. Kazimierzy M. Celestyny Kotyńskiej 1880-1919 = poz. 104

Pacyna

- 82. MATUSZEWSKI, Andrzej (wychowanie fizyczne)**.: Pacyna: oca-lić od zapomnienia: ludzie i czasy / Andrzej Matuszewski, Kata-rzyna Kozłowska. – Pacyna; [Gostynin]: [Drukarnia Szymdł], 2019. – 183 strony: fotografie; 25 cm.
- Bibliografia na stronach 177-179. Indeks. ISBN 978-83-955144-0-1

Płock

- GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Urbanizacja Płocka = poz. 298

Sierpc

- 83. Kalendarium** najważniejszych wydarzeń / oprac. Pracownia Dokumentacji Dziejów Miasta Sierpc. // Nasz Sierpc. – 2019, nr 4, s. 40-43
- Kalendarium najważniejszych wydarzeń w Sierpcu od września do listopada 2019 r.

Słupno (gmina)

- (ms).: Słupno zarabia, Słupno wydaje = poz. 237
- **Pierwszy** rok nowej kadencji za nami! = poz. 240

Biografie. Pamiętniki. Wspomnienia

- CHABOWSKI, Grzegorz.: Bo nie wszystko ma kres = poz. 313
- 84. GRABOWSKI, Janusz (archiwista)**.: Poczet księży i księżnych mazowieckich / Janusz Grabowski. – Kraków: Avalon, copyright 2019. – 423 strony: ilustracje; 25 cm.
- Bibliografia przy biogramach i na stronach 361-379. Indeks. – Streszczenie angielskie. ISBN 978-83-7730-387-0
- GRABOWSKI, Zbigniew.: Dawne siedziby ziemiańskie w okoli-cach Płocka = poz. 297
- GRZYBOWSKI, Michał Marian: Duchowieństwo Diecezji Płoc-kiej = poz. 317
- GRZYBOWSKI, Michał Marian: Parafia św. Jakuba Apostoła w Uniecku = poz. 318
- (kb).: Opowieści o powstaniu kombinatu w Muzeum Mazowiec-kim = poz. 168
- 85. Ludzie TNP**: słownik biograficzny (1820-2020) / redakcja na-ukowa Małgorzata Kamińska; Towarzystwo Naukowe Płockie = Societas Scientiarum Plocensis. – Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 2019. – 242 strony: ilustracje; 25 cm.
- Ludzie Towarzystwa Naukowego Płockiego – Bibliografia przy większości biogramów. ISBN 978-83-60348-98-7
- MAŃKOWSKA, Bronisława.: Wojna, śnieg i Boże Narodze-nie = poz. 152
- MATUSZEWSKI, Andrzej.: Pacyna = poz. 82
- NOWAK-DĄBROWSKA, Gabriela.: Śladami płockich Żydów = poz. 306

- 86. PRZEDPEŁSKI, Borys**.: Dzieje i działalność Kościoła Chrystuso-wego w Płocku / Borys Przedpełski. // Notatki Płockie. – 2019, nr 4/261, s. 38-44, il.

Bibliogr. – Streszcz. w jęz. ang.

- STACHURSKA, Agnieszka.: Płocczanie są wspaniali – rekordowa kwota na ratowanie Płockich Powązek! = poz. 196

- 87. STOGOWSKA, Anna**.: [Duchowni katolicycy w pracach Towarzystwa Naukowego Płockiego 1820-2020 – recenzja] / Anna Stogowska. // Notatki Płockie. – 2019, nr 4/261, s. 45-50, il.

Zawiera rec. książki: Duchowni katolicycy w pracach Towarzystwa Naukowego Płockiego 1820-2020 / Michał Marian Grzybow-ski. – Płock, 2019.

- SZYMCZAK, Jan: Łęczyccy Piastowie = poz. 148
- ZYGNER, Leszek.: Katalogi duchowieństwa diecezji płockiej = poz. 324

Askanas, Kazimierz

- 88. LEWANDOWSKA, Anna**.: Pani rączki całują: korespondencja dwóch wybitnych płocczan / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 261, dod. Tygodnik Płock, s. 6, il.
- Korespondencja Kazimierza Askanasa i Stefana Themersona.
- **Bez** uśmiechu nic nie jest nigdy prawdziwe = poz. 125

Bąkowska-Roszkowska, Katarzyna

- ROBAK, Waldemar.: Malarstwo ze szczyptą filozofii – nowa wy-stawa „Cykliczność natury i rzeczy” w Muzeum Mazowieckim = poz. 302

Biniewicz, Tadeusz

89. **NYCEK, Jan B.:** Matka Boża Fatimska, postument w granicie: z pracowni rzeźbiarskiej Tadeusza Biniewicza / Jan B. Nycek. // Nasz Płock. – 2019, nr 4(130), s. 8, il.

Broniewski, Władysław

90. **BAKER, Lubomir.:** Więcej bólu, czyli rzecz o Broniewskim / Lubomir Baker. // Fanbook. – 2019, nr 5, s. 74-75, il.

91. **PIWOWAR, Małgorzata.:** Patchworkowa rodzina socjalistyczna / Małgorzata Piwowar. // Rzeczpospolita. – 2019, nr 256, [magazyn] Plus Minus, nr 44, s. 20, il.

Zawiera rec. książki: Dziadek Władek. O Broniewskim, Ance i rodzinie / Ewa Zawistowska. – Warszawa, 2019.

92. **ZAWISTOWSKA, Ewa (1948-).:** Dziadek Władek: o Broniewskim, Ance i rodzinie / Ewa Zawistowska. – Warszawa: Prószyński i S-ka, 2019. – 475, [2] strony: ilustracje; 25 cm. ISBN 978-83-8169-166-6

Brudziński, Aleksander

93. **GAŚIOROWSKI, Bogdan.:** Listy żołnierza z Sierpca z 1920 r. / Bogdan Gąsiorowski. // Nasze Korzenie. – 2019, nr 17, s. 51-55, il.

Zawiera listy A. Brudzińskiego pisane gwarą mazowiecką.

Carter, Magdalena

— LEWANDOWSKA, Anna.: Czasem działam jak pogotowie ratunkowe = poz. 187

Charzyński, Zbigniew

94. **SKIERSKI, Leszek.:** W cieniu reflektorów / Leszek Skierski. // Aktualności Teatru Płockiego. – 2019, nr wrzesień-październik, s. 15-16, il.

Zbigniew Charzyński – oświetleniowiec w płockim teatrze. Historia oświetlenia scenicznego w Teatrze Dramatycznym im. Jerzego Szaniawskiego.

Czaplicka, Janina

95. **M.M.:** Janinia Czaplicka, założycielka i pierwsza prezes Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Płocku, odznaczona medalem „Zasłużony dla Płocka” / M.M. // Informacje SUTW w Płocku. – zeszyt 15(2018/2019), s. 2-4, il.

Dudzińska, Joanna

96. **KINALSKA, Eliza.:** Pani prezes z Kanigowa: strażaczka, która łamie stereotypy / Eliza Kinalska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 50, s. 15, il.

Prezes OSP w Kanigowie – Joanna Dudzińska.

Fuz, Leon

— (jac).: Pamiątkowa tablica w SP 5 = poz. 256

Galicka, Izabella

97. **(EG).:** Córka Doktora: zmarła Izabella Galicka / (eg). // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 46, s. 12, il.

Izabella Galicka – wybitny historyk sztuki, córka Karola Mikulskiego (dyrektora gostynińskiego szpitala).

98. **(JBN).:** Pasja życia dr Izabelli Galickiej / (jbn). // Nasz Płock. – 2019, nr 5(131), s. 5, il.

99. **KOWALSKA, Katarzyna J.:** Ludzie ciekawsi od zabytków: wspomnienie o Izie Galickiej / Katarzyna J. Kowalska. // Sieci. – 2019, nr 46, s. 80-82, il.

Historyk sztuki – Izabella Galicka, ur. w Gostyninie, córka dr. Karola Mikulskiego, współautorka Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce, odkrywca obrazu EL Greca „Ekstaza św. Franciszka”.

Gapińska, Elżbieta

100. **GAPIŃSKA, Elżbieta.:** Razem dla Płocka i regionu / Elżbieta Gapińska; rozm. przepr. Jan Bolesław Nycek. // Nasz Płock. – 2019, nr 4(130), s. 3, il.

Rozmowa z postanką na Sejm RP. Dot. działalności E. Gapińskiej w Sejmie i jej pracy dla regionu płockiego.

Herling-Grudziński, Gustaw

— SZATKOWSKA, Lena.: Pisarz, którego nie było... = poz. 332

Jankowski, Wojciech

101. **JANKOWSKI, Wojciech.:** W przyszłym sezonie zdobędziemy medal olimpijski: złoty medal w Mistrzostwach Świata zdobyty po ćwierć wieku / Wojciech Jankowski; rozm. // Głos Słupna. – 2019, nr 4(68), s. 11, il.

Rozmowa z Wojciechem Jankowskim – trenerem wioślarstwa wielokrotnie uczestniczącym z drużyną na Igrzyskach Olimpijskich; pochodzi z Cekanowa.

Jeziorowski, Tadeusz

102. **(LESZ).:** Komiks o Tadeuszu Jeziorowskim: jestem harcerzem, chcę bronić miasta... / (lesz). // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 46, s. 10, il.

Wilczkiewicz, Tomasz. – Waleczny Tadzio

Komorowska, Alicja

— TYRKA, Grażyna.: Ze zbiorów płockich kolekcjonerów = poz. 271

Komorowski, Mirosław

— TYRKA, Grażyna.: Ze zbiorów płockich kolekcjonerów = poz. 271

Konicki, Jacek

— PRZEDPEŁSKI, Borys.: Dzieje i działalność Kościoła Chrystusowego w Płocku = poz. 86

Kossak, Zofia

— SZATKOWSKA, Lena.: Mosty Zofii Kossak-Szatkowskiej = poz. 331

Kośmider, Stefan

103. **RADOMSKA, Ilona.:** Stefan Kośmider – sierpecki lekarz i społecznik / Ilona Radomska. // Biezuńskie Zeszyty Historyczne. – Nr 33(2019), s. 121-132

Bibliogr. s. 130-132

Kotyńska, Kazimiera M. Celestyna

104. **ZIELIŃSKA, Barbara.:** Pamięci s. Kazimiery M. Celestyny Kotyńskiej 1880-1919 / Barbara Zielińska. // Mariawita. – 2019, nr 10/12, s. 6-9, il.

Rozwój mariawityzmu w miejscowości Lipińskie.

Kozłowska, Maria Franciszka

105. **CZACZKOWSKA, Ewa K.:** Heretyczki czy mistyczki: kim są te, które rozmawiały z Jezusem / Ewa K. Czaczkowska: rozm. przepr. Katarzyna Kachel. // Polska. Times.PL. – 2019, nr 81, s. 36, il.

Rozmowa z Ewą K. Czaczkowską o życiu i działalności polskich mistyczek, m.in. Marii Franciszki Kozłowskiej.

Kraśniński, Jan Dobrogost

106. **GÓRCZYK, Wojciech Jerzy.:** Kościół i prepozytura bartolomitów w Węgrowie fundacji Jana Dobrogosta Kraśnińskiego, wojewody płockiego, w świetle materiałów z Archiwum

Diecejalnego w Drohiczyńcu / Wojciech Jerzy Górczyk. // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T. 11 (2019), s. 69-90, il.
Bibliogr. – Streszcz. w jęz. ang.

Kulas, Filip

107. **LEWANDOWSKA, Anna.**: Student musi mieć smoking: młodzi płocczanie / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 300, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4, il.
Filip Kulas, absolwent płockiej Jagiellonki, studentem uniwersytetu w Oksfordzie.

Kulasiński, Leon (ks.)

108. **PIĘTKA, Włodzimierz.**: Bo dobro nie ginie: pamięć o czasach zagłady / Włodzimierz Piętko. // Gość Niedzielny. – 2019, nr 50, dod. Gość Płocki, nr 50/563, s. III, il.
Dot. odnalezienia urny z prochami księdza L. Kulasińskiego na monachijskim cmentarzu Perlascher Forst.

Kwiatkowski, Zbigniew

109. **MAŁACHOWSKI, Adam.**: Twardziel z boiska robi meble: ludzie z pasją / Adam Małachowski. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 272, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4-5, il.

Lejkowski, Zbigniew

— TYRKA, Grażyna.: Ze zbiorów płockich kolekcjonerów = poz. 271

Leon Wetmański, bł.

110. **GRZYBOWSKI, Michał Marian (1937-).**: Kalendarium życia i działalności błogosławionego biskupa Leona Wetmańskiego (1927-1941) / Michał Marian Grzybowski. – Płock: P.P.-H. „Drukarnia”, 2019. – 462, [6] stron: ilustracje; 25 cm.
Indeks. ISBN 978-83-951180-6-7

Łęcki, Wojciech

— BERESZCZYŃSKA, Urszula.: Przewrotna rozsyпка = poz. 285

Majewski, Franciszek

111. **FELCZAK, Paweł.**: Franciszek Majewski „Słony” / Paweł Felczak. // Nasze Korzenie. – 2019, nr 17, s. 68-72, il.

Mańkowska, Bronisława

— MAŃKOWSKA, Bronisława.: Wojna, śnieg i Boże Narodzenie = poz. 152

Maria Siemowitówna (księżniczka)

112. **TETERYCZ-PUZIO, Agnieszka.**: Maria Siemowitówna – pomorskie losy mazowieckiej księżniczki / Agnieszka Teterycz-Puzio. // Nasze Korzenie. – 2019, nr 17, s. 11-136, il.

Mazowiecki, Tadeusz

113. **DUDEK, Antoni (1966-).**: Od Mazowieckiego do Suchockiej: pierwsze rządy wolnej Polski / Antoni Dudek. – Wydanie I. – Kraków: Znak Horyzont, 2019. – 604 strony, [16] stron tablic: ilustracje (głównie kolorowe); 25 cm. – Bibliografia na stronach [585]-594. Indeks. ISBN 978-83-240-5717-7

Mikulski, Karol

— (eg).: Córka Doktora = poz. 97

Miller, Ludwik

— (eg).: Miller od Bonapartego = poz. 227

Misiun, Barbara

114. **MISIUN BARBARA.**: Przyszłam z Norwidem / Barbara Misiun;

rozm. przepr. Leszek Skierski. // Aktualności Teatru Płockiego. – 2019, nr listopad-grudzień, s. 9, 11-12, il.
Rozmowa z reżyserką i wykonawczynią monodramu „Skowronek”, Barbarą Misiun.

Olkowski, Franciszek

— TYRKA, Grażyna.: Ze zbiorów płockich kolekcjonerów = poz. 271

Ostrowski, Walerian

— GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Relacja Jadwigi Lubowidzkiej na temat miejsca pochówku Waleriana Ostrowskiego w Płocku w 1863 r. = poz. 149

Perejastawa (księżna)

115. **Kobiety i władza** / pod redakcją Karoliny Białas, Katarzyny Jóźwik, Kaliny Staboszowskiej. – Wydanie 1. – Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2019. – 173 stron; 24 cm.

Publikacja zawiera materiały z konferencji „Kobiety i władza” zorganizowanej w Warszawie w dniach 16-17.11.2018. – Bibliografia przy rozdziałach. – Streszczenia w języku angielskim pod artykułami.

ISBN 978-83-235-4112-7 druk – ISBN 978-83-235-4128-8 e-pub – ISBN 978-83-235-4120-2 pdf online – ISBN 978-83-235-4136-3 mobi

Reichardt, Jasia

— **Bez** uśmiechu nic nie jest nigdy prawdziwe = poz. 125

Rościszewska, Marcelina

116. **BILSKA-CIEĆWIERZ, Magdalena.**: Marcelina Rościszewska: człowiek o wielkim sercu i niepospolitym umyśle / Magdalena Bilka-Ciećwierz. // Nasze Korzenie. – 2019, nr 17, s. 32-38, il.
Bibliogr.

Rościszewski, Antoni

117. **ERENFEICHT, Leszek.**: Antoni Rościszewski zapomniany polski konstruktor kanadyjskich poemów / Leszek Erenfeicht, Zbigniew Gwóźdź. // Strzał.pl. – 2019, nr 11, s. 28-45, il.
Antoni Rościszewski (1897-1974) ur. w Bromierzyku (gm. Staroźreby).

Rychter, Wojciech

— RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa.: Wojciech Rychter – prezes od spraw niemożliwych = poz. 212

Seweryniak, Henryk

118. **BIAŁKOWSKA, Monika (1977-).**: Teologia przy rosole / Monika Białkowska, Henryk Seweryniak. – Poznań: Święty Wojciech Dom Medialny, 2019. – 254, [1] strona: ilustracje; 23 cm. ISBN 978-83-8065-301-6

Siemowit IV (książe)

— TETERYCZ-PUZIO, Agnieszka.: Maria Siemowitówna – pomorskie losy mazowieckiej księżniczki = poz. 112

Synoradzki, Michał Ludwik

119. **DAŁEK, Elżbieta.**: „Pismak” „matomiasteczkowym pigularzem”?: wokół biezuńskiego epizodu biografii Michała Synoradzkiego (1857-1922) oraz zaangażowania pisarza w podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej / Elżbieta Dałek. // Biezuńskie Zeszyty Historyczne. – Nr 33(2019), s. 139-158, il.
Bibliogr. s. 157-158.

Szrajberówna, Wanda

120. MIECZNIKOWSKA, Elżbieta.: W wiśniewskiej garnkowni pani Wandy / Elżbieta Miecznikowska. – Płock: Fundacja Ave; Muzeum Mazowieckie w Płocku, 2019. – 144 strony: ilustracje; 24 cm.

Bibliografia str.: 139-142. ISBN 978-83-64676-41-3

Świątek, Tadeusz

121. BUGAJSKI, Antoni.: Święty Tadeusz: Tadeusz Świątek / Antoni Bugajski. // Przegląd Sportowy. – 2019, nr 296, dod. Niepodległa Historia, nr 55, s. XI, il. – (Był sobie piłkarz)

Tadeusz Świątek, piłkarz Wisły Płock

Świkiewicz, Monika

122. CZAJKOWSKI, Grzegorz.: Urodzona, by śpiewać i dawać ludziom szczęście / Grzegorz Czajkowski. // M 4. – 2019, nr 2(32), s. 8, il.

Monika Świkiewicz (1977-2019) członkini zespołu Positive Vibrations.

Themerson, Franciszka

— GROMADZKA, Beata.: Themersonowie dzieciom = poz. 283

123. THEMERSON, Franciszka Weinles (1907-1988).: Niewystane listy: listy, dzienniki, rysunki, dokumenty 1940-1942 / Franciszka Themerson i Stefan Themerson; koncepcja całości, wstęp i komentarze: Jasia Reichardt; opracowanie tekstów polskich i przekład tekstów anglojęzycznych: Joanna Błachnio; przekład opowiadania „Le Dieu de la Croix Rousse”: Anna Arno. – Gdańsk: Fundacja Terytoria Książki; Warszawa: Żydowski Instytut Historyczny, 2019. – 405, [3] strony: ilustracje (w tym kolorowe); 28 cm.

Tytuł oryginału: Unposted letters – Indeks. – Oryginałom listów i dzienników towarzyszą przekłady tekstów, które powstały na potrzeby wydania angielskiego. Wszystkie teksty francuskie z wyjątkiem opowiadania „Le Dieu de la Croix Rousse” pozostawiono w oryginalnym brzmieniu. ISBN 978-83-7908-163-9 – ISBN 978-83-954194-4-7

Themerson, Franciszka i Stefan

124. PIECZEK, Urszula.: Linie tęsknoty / Urszula Pieczek. // Znak. – 2019, nr 775, s. 96-101, il.

Zawiera rec. książki: Niewystane listy: listy, dzienniki, rysunki, dokumenty 1940-1942 / Franciszka Themerson, Stefan Themerson. – Gdańsk, 2019.

Themerson, Stefan

125. Bez uśmiechu nic nie jest nigdy prawdziwe: korespondencja Kazimierza Askanasa ze Stefanem Themersonem / opracowanie redakcyjne Zbigniew Chlewiński; współpraca Marek Grala. – Wydanie 1. – Płock: Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki, 2019. – 135, [1] strona: ilustracje (w tym kolorowe); 22 cm. ISBN 978-83-86464-29-1

— GROMADZKA, Beata.: Themersonowie dzieciom = poz. 283

— LEWANDOWSKA, Anna.: Pani rączki całuję = poz. 88

— THEMERSON, Franciszka Weinles.: Niewystane listy = poz. 123

Tobota, Bogumiła

— TOBOTA, Bogumiła.: Rozmowa z Bogumiłą Tobotą kierowniczką Działu Zbiorów Audiowizualnych Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego = poz. 333

Tokarczuk, Olga

— Kraszewska Renata.: Noblistka w Książnicy Płockiej = poz. 327

Wanecki, Jarosław

— WANECKI, Jarosław: Niebo gwiazdziste = poz. 294

Wernik, Aleksander

126. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz (1961-).: Aleksander Wernik (1890-1954): Legionista, urzędnik, wiceprezydent Płocka / Grzegorz Gołębiewski. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2019. – 276 stron: ilustracje; 21 cm. – (Niezapomniani:)

Bibliografia na stronach 252-260. Indeks. ISBN 978-83-66228-06-1

127. MAŁECKA, Agnieszka.: Monografia o zapomnianym: wielcy płocczanie / Agnieszka Małeczka. // Gość Niedzielny. – 2019, nr 47, dod. Gość Płocki, nr 47/561, s. IV

Gołębiewski, Grzegorz – Aleksander Wernik (1890-1954)

Zalewski, Bogdan

128. RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa.: Dlaczego ksiądz musi umieć gwizdać?: niezwykła historia proboszcza z Rokicia / Teresa Radwańska-Justyńska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 44, s. 18, il.

Praca misyjna księdza Bogdana Zalewskiego, obecnie proboszcza parafii w Rokiciu.

Zgorzelski, Piotr

— NYCEK, Jan Bolesław.: Poseł Piotr Zgorzelski wicemarszałkiem Sejmu = poz. 203

129. (RED.).: [Poseł Piotr Zgorzelski] / (red.). // Nasz Płock. – 2019, nr 6(132), s. 4, il.

Żółtowska, Maria

130. ŻÓŁTOWSKI, Andrzej (1940?-).: Z fal pokoleń Maria / tekst i opracowanie Andrzej Żółtowski. – Płock: [Daniel Żółtowski], 2019. – 117, [3] strony: ilustracje (w tym kolorowe); 23 cm.

Na okładce: Dokumenty, wspomnienia, listy. ISBN 978-83-954487-0-6

II. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

Hydrologia. Rzeki. Jeziora

— LEWANDOWSKA, Anna.: Otwarty na przeszłość album pana Jana = poz. 143

131. OKOŁÓW, Grzegorz.: Pod Kępą Polską / Grzegorz Okołów. // Przyroda Polska. – 2019, nr 12, s. 10-11, il.

Dolina Środkowej Wisły – geografia, flora i fauna.

Ochrona środowiska. Ekologia

132. TWORKOWSKI, Adam.: Odpowiedzialni za otoczenie / Adam Tworkowski; rozm. // GO!. – 2019, nr 9-10, s. 34-37, il. Rozmowa z dyrektorem Biura Ochrony Środowiska w PKN ORLEN o działaniach koncernu na rzecz ochrony przyrody.

— KOWALSKI, Artur.: Przyszłość petrochemii = poz. 169

— **Z myślą** o przyszłych pokoleniach = poz. 183

Geografia. Krajoznawstwo. Turystyka

133. DZIAŁOSZYŃSKI, Bartosz (1977-).: Mazowsze z klasą / Bartosz Działoszyński, Izabela Jaźwińska. – Wydanie pierwsze. – Warszawa: Samorząd Województwa Mazowieckiego; PZWL Wydawnictwo Lekarskie, 2019. – 168 stron: ilustracje; 21 cm. – (Mazowsze Serce Polski: miniprzewodnik) ISBN 978-83-65912-34-3 – ISBN 978-83-65808-29-5

134. GOSPODAREK, Mikołaj (1987-).: Zwolnij i zobacz więcej: Niezwykły przewodnik po Mazowszu / teksty i zdjęcia Mikołaj Gospodarek. – Wydanie pierwsze. – Warszawa: Samorząd Województwa Mazowieckiego, 2019. – 86, [2] strony: ilustracje; 21 cm. – (Mazowsze Serce Polski: miniprzewodnik)

ISBN 978-83-65912-23-7

135. JAGIEŁŁO, Jakub.: Wisła: kilometrą / Jakub Jagiełło. – Warszawa: Wydawnictwo CM, Ó 2019. – 35 stron: ilustracje kolorowe; 21 cm. – (Encyklopedia Rzek Polski)

Tyt. okł.: Wisła: – Bibliografia na stronie 34. ISBN 978-83-66022-88-1

136. JASKULSKA, Renata.: Przewodnik po Płocku / tekst Renata Jaskulska; zdjęcia Tomasz Grudzień, Sebastian Adamkiewicz, Artur Kras i inni. – Płock: Płocka Lokalna Organizacja Turystyczna, [2019]. – 51 stron: fotografie; 21 cm.

ISBN 978-83-955790-0-4

— KRAJEWSKI, Mirosław.: Klejnoty Ziemi Dobrzyńskiej = poz. 81

137. LEWANDOWSKA, Anna.: Dom ostatniego rabina: śladami płockich Żydów / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza*. – 2019, nr 250, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 5, il.

Łukowate okna na Grodzkiej

Zawiera rec. książki: Śladami płockich Żydów: przewodnik / Gabriela Nowak-Dąbrowska, Piotr Dąbrowski. – Płock, 2019.

— *Moda* na Mazowsze Filmowe = poz. 43

— NOWAK-DĄBROWSKA, Gabriela.: Śladami płockich Żydów = poz. 306

— OKOŁÓW, Grzegorz.: Pod Kępą Polską = poz. 131

138. PAWŁOWSKA-RUDYK, Anna.: Zabytki i atrakcje gminy Mochowo : spacerkiem po regionie / Anna Pawłowska-Rudyk. // *Wiś Mazowiecka*. – 2019, nr 10, s. 18-19, il.

139. STELMAŃSKA, Izabela.: Turystyka filmowa: każdy może być bohaterem opowieści / Izabela Stelmańska; rozm. przeprowadziła Magdalena Walusiak. // *Moda na Mazowsze Filmowe*. – 2019, [październik], s. 4-6, il.

Turystyka filmowa na Mazowszu – szlak filmowy przebiegający przez miejsca realizacji popularnych polskich filmów. Rozmowa z zastępcą dyrektora Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego.

— WANECKI, Jarosław.: Niebo gwiazdziste = poz. 294

— WANECKI, Jarosław.: Płock i Europa = poz. 207

III. LUDNOŚĆ

Demografia

— GRZYBOWSKI, Michał Marian.: Parafia św. Jakuba Apostoła w Uniecku = poz. 318

140. (MS).: Wyższe zarobki, więcej aut, ale społeczeństwo coraz starsze: statystyka o Płocku i Mazowszu / (ms). // *Wiadomości PortalPłock*. – 2019, nr 23, s. 10, il.

141. (MS).: Zarobki, wydatki, zakupy...: coraz lepiej w Płocku i na Mazowszu? / (ms). // *Wiadomości PortalPłock*. – 2019, nr 21, s. 10, il.

Budżety gospodarstw domowych w 2018 r.

— NOWAKOWSKI, Andrzej.: Realizują PLAN Płocka = poz. 238

IV. HISTORIA

Archeologia

142. LEWANDOWSKA, Anna.: O czym kości opowiedziały: badania archeologiczne / Anna Lewandowska // *Gazeta Wyborcza*. – 2019, nr 261, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4-5, il.

Odkrycie wczesnośredniowiecznego cmentarzyska przy ul. 1 Maja 5 – prace archeologów z Muzeum Mazowieckiego pod kier. Tomasza Kordali.

Historia miejscowości

Biezuń

— DAŁEK, Elżbieta.: „Pismak” „małomiasteczkowym pigularzem”?: wokół biezuńskiego epizodu biografii Michała Syno-

radzkiego (1857-1922) oraz zaangażowania pisarza w podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej = poz. 119

Czerwińsk nad Wisłą

— POGODZIŃSKI, Paweł Marek.: Mazowiecki upcykling. Unikatowa architektura małomiasteczkowa z XIX i XX wieku z wykorzystaniem fragmentów statków wiślanych w Czerwińsku nad Wisłą = poz. 299

Dobrzyń nad Wisłą (okręg)

— KRAJEWSKI, Mirosław.: Klejnoty Ziemi Dobrzyńskiej = poz. 81

Krzykosy

— GRABOWSKI, Zbigniew.: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka = poz. 297

Mysliborzyce

— GRABOWSKI, Zbigniew.: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka = poz. 297

Nowa Góra

— GRABOWSKI, Zbigniew.: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka = poz. 297

Płock

— LEWANDOWSKA, Anna.: Dom ostatniego rabina = poz. 137

— LEWANDOWSKA, Anna.: Kiedy Płock był Schröttersburgiem = poz. 151

— LEWANDOWSKA, Anna.: Nazwijmy ją: Kamienica Sarny = poz. 200

143. LEWANDOWSKA, Anna.: Otwarty na przeszłość album pana Jana / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2019, nr 295, s. 12, il.

Promocja albumu Jana Szymańskiego wydanego przez Książnicę Płocką.

Zawiera rec. książki: Wszystkie miejscowości położone nad Wisłą żyją. Płock mój najdroższy też / Jan Szymański. – Płock, 2019.

144. PIÓRKOWSKA, Joanna.: Początki polskiej państwowości na terenie Płocka w 1918 roku w świetle lokalnej prasy / Joanna Piórkowska. // *Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego*. – T.11 (2019), s. 91-111, il.

Bibliogr. – Streszcz. w jęz. ang.

Sierpc

145. MAK.: To także nasza historia: 80 rocznica wypędzenia Żydów z Sierpca / MaK. // *Kurier Sierpecki*. – 2019, nr 45, s. 1, 9, il.

Historia cmentarza żydowskiego w Sierpcu.

146. MAT.: Sierpc w epoce pary / MAT. // *Ekstra Sierpc*. – 2019, nr 59, s. 11, il

Wystawa kolejnictwa w Sierpcu zorganizowana przez Pracownię Dokumentacji Dziejów Miasta Sierpc w CKiSZ.

Stare Arciszewo

147. Stare Arciszewo. // *eWyszogrod.pl*. – 2019, nr 64, s. 5-6, il. Projekt mieszkańców Starego Arciszewa pn. „Uchronić od zapomnienia” w ramach programu „Działaj Lokalnie” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Opracowania według okresów

Historia do 1795 r.

— GRABOWSKI, Janusz.: Poczet książąt i książnych mazowieckich = poz. 84

148. SZYMCZAK, Jan (1946-): Łęczycy Piastowie: księżęta, książęta i księżniczki w Łęczycy w XII-XIV wieku / Jan Szymczak; Towarzystwo Naukowe Płockie, Towarzystwo Naukowe Płockie. Oddział w Łęczycy. – Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie; Łęczycza: Towarzystwo Naukowe Płockie. Oddział, 2019. – 228 stron: ilustracje; 24 cm.

Zawiera mapy. – Bibliografia na stronach 203-222. – Spis treści także w języku angielskim. ISBN 978-83-60348-96-3

— TETERYCZ-PUZIO, Agnieszka.: Maria Siemowitówna – pomorskie losy mazowieckiej księżniczki = poz. 112

Historia 1795-1918 r.

149. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Relacja Jadwigi Lubowidzkiej na temat miejsca pochówku Waleriana Ostrowskiego w Płocku w 1863 r. / Grzegorz Gołębiewski. // Nasze Korzenie. – 2019, nr 17, s. 27-31, il.

Bibliogr.

Historia 1918-1939 r.

— GAŚSIOROWSKI, Bogdan.: Listy żołnierza z Sierpca z 1920 r. = poz. 93

— (Ilesz).: Komiks o Tadeuszu Jeziorowskim = poz. 102

— PIÓRKOWSKA, Joanna.: Początki polskiej państwowości na terenie Płocka w 1918 roku w świetle lokalnej prasy = poz. 144

150. WALUŚ, Jan Konrad.: Nasi mieszkańcy dla Śląska: sąsiedzi znani i nieznanzi / Jan Konrad Waluś. // Głos Słupna. – 2019, nr 4(68), s. 6, il.

Wsparcie mieszkańców Płocka i gminy Słupno dla Ślązaków walczących o przyłączenie ich terenów do Polski w trakcie powstań w latach 1919-1921.

Historia 1939-1945 r.

— (eg).: Rozstrzelano 29 Polaków = poz. 228

— GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Zachowanie żołnierzy Armii Czerwonej na terenie północno-zachodnich powiatów województwa warszawskiego w 1945 i 1946 r. w dokumentach archiwalnych = poz. 250

151. LEWANDOWSKA, Anna.: Kiedy Płock był Schröttersburgiem: wystawa, którą trzeba zobaczyć / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2019, nr 234, s. 12, il.

Wystawa fotografii z czasów okupacji hitlerowskiej w Muzeum Mazowieckim.

152. MAŃKOWSKA, Bronisława.: Wojna, śnieg i Boże Narodzenie / Bronisława Mańkowska; rozm. przepr. Anna Matuszewska. // Ekstra Sierpc. – 2019, nr 59, s. 2, il.

Wspomnienia Bronisławy Mańkowiej z Cieslina w gminie Gozdowo, dotyczące świąt Bożego Narodzenia podczas II wojny światowej i czasów powojennych.

— Nie boimy się badać trudnej historii = poz. 258

— PIĘTKA, Włodzimierz.: Bo dobro nie ginie = poz. 108

Historia 1944-1989 r.

— BAKER, Lubomir.: Więcej bólu, czyli rzecz o Broniewskim = poz. 90

153. FELCZAK, Paweł.: Działalność oddziału Franciszka Majewskiego „Stonego” w latach 1947-1949 / Paweł Felczak. – Płock: Stowarzyszenie Historyczne im. 11 Grupy Operacyjnej NSZ, 2019. – 375 stron: ilustracje; 25 cm.

ISBN 978-83-956091-0-7

— FELCZAK, Paweł.: Franciszek Majewski „Stony” = poz. 111

— W hołdzie bohaterom = poz. 230

Historia III RP (od 4 czerwca 1989 r.)

— DUDEK, Antoni.: Od Mazowieckiego do Suchockiej = poz. 113

V. ETNOGRAFIA

— LICA-KACZAN, Magdalena.: I. urodziny Skansenu Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminie Polskim = poz. 275

Sztuka ludowa

— MIECZNIKOWSKA, Elżbieta.: W wiśniewskiej garnkowni pani Wandy = poz. 120

Obyczaje. Obrzędy

154. ASZTEMBORSKI, Jarosław.: Rok pełen wyzwań i pracowity sezon w Muzeum / Jarosław Asztemborski. // Wieści Muzealne. – 2019, nr 2, s. 2-3, il.

Dot. Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

VI. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

Prace ogólne

155. Kalendarium wydarzeń 2019: remonty ulic, wybory parlamentarne i inscenizacja bitwy pod Płockiem / oprac. (jac). // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 53, s. 8, il.

— KOCIEŃCKI, Paweł.: Półtora wieku rodzinnego młynarstwa = poz. 186

156. TURKOWSKI, Kamil.: Zrównoważony rozwój Płocka / Kamil Turkowski. // Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego. – T. 11 (2019), s. 51-68, il.

Bibliogr. – Streszcz. w jęz. ang.

Statystyka

— **Rocznik** Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2019 = poz. 60

— **Rynek** pracy w województwie mazowieckim w 2018 r. = poz. 62

— **Województwo** mazowieckie 2019 = poz. 78

Inwestycje. Budownictwo

— **Inwestujemy.** = poz. 231

157. Inwestycje. // Kurier Wyszogrodzki. – 2019, wydanie 1, s. 14-18, il.

Podsumowanie inwestycji gminy i miasta Wyszogród w 2019 r.

158. Inwestycje w gminie. // Nasza Gmina Radzanowo. – 2019, nr 30, s. 2, il.

Dot. Gminy Radzanowo.

— **Inżynier** Mazowsza = poz. 24

— Jol.: Koszt – 166,5 mln zł = poz. 276

— NOWAKOWSKI, Andrzej.: Realizuję PLAN Płocka = poz. 238

— NOWAKOWSKI, Andrzej.: Umowa na stadion blisko = poz. 279

— PERZYŃSKI, Jarosław.: Władza uderza w samorządy. Ciosy nie ominą Sierpca = poz. 239

159. WOŹNICKA, Sylwia.: Inwestycje w infrastrukturę społeczną / Sylwia Woźnicka. // Informator Gminy Mochowo. – 2019, nr 6, s. 11-14, il.

Dot. gminy Mochowo.

Energetyka

— DANIELUK, Jacek.: Przyniesie oszczędności = poz. 192

— ŻYLIŃSKA, Julita.: Udana fuzja Orlen-Energa będzie oznaczać koniec pewnej epoki = poz. 184

Przemysł chemiczny

Polski Koncern Naftowy ORLEN SA

160. STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.: Można podbić świat jabłkiem i miodem: kto powiedział, że sady i pszczelarstwo są dziś nieopłacalne? / Blanka Stanuszkiewicz-Cegłowska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 41, s. 30, il.

Polscy producenci soków jabłkowych-Bracia Sadownicy oraz miód-Pasieki Rodziny Sadowskich ze Srebrnej koło Płocka.

161. AS.: Historyczna „Petka” wróci do Wisły Płock?: prezes Orleu: przekazemy klubowi prawa! / AS. // PetroNews. – 2019, nr 22, s. 15, il.

Starania o przywrócenie historycznego herbu Wisły Płock z logo Petrochemii.

162. BEREZOWSKI, Andrzej.: Orlen społecznie odpowiedzialny / Andrzej Berezowski. // Tygodnik Solidarność. – 2019, nr 51/52, dod. Biznes i Gospodarka, s. I-IV, il.

163. BEREZOWSKI, Andrzej.: Orlen w portfelu / Andrzej Berezowski. // Tygodnik Solidarność. – 2019, nr 49, s. 34-35, il.

Program lojalnościowy „Orlen w portfelu” dla akcjonariuszy PKN ORLEN SA.

164. Cel: suwerenność energetyczna. // Do Rzeczy. – 2019, nr 41, s. 36-37, il.

Dywersyfikacja dostaw ropy naftowej.

165. Dwie dekady paliwowego koncernu na giełdzie / partner dodatku Orlen. // Gazeta Polska. – 2019, nr 48, s. 72-75, il.

Giełda warszawska, program lojalnościowy „Orlen w portfelu” dla akcjonariuszy indywidualnych PKN ORLEN SA.

166. Działamy, pamiętając o naszym otoczeniu. // GO!. – 2019, nr 9-10, s. 40-42, il.

PKN ORLEN SA a Płock.

167. JĘDRZEJKOWSKI, Jeremi.: Orlen stawia na petrochemię / Jeremi Jędrzejkowski. // Rzeczpospolita. – 2019, nr 236, s. A27, il.

168. (KB): Opowieści o powstaniu kombinatu w Muzeum Mazowieckim: tamten Płock miał swój urok... / (kb). // Wiadomości PortalPłock. – 2019, nr 23, s. 11, il.

169. KOWALSKI, Artur.: Przyszłość petrochemii / Artur Kowalski. // Nasz Dziennik. – 2019, nr 241, dod. ekonomiczny, s. E3, il.

Gospodarka obiegu zamkniętego

170. KRAWIEC, Jacek.: Jestem niewinny. Będę bronił prawdy / Jacek Krawiec; rozm. przepr. Grzegorz Nawacki. // Puls Biznesu. – 2019, nr 222, s. 1, 4-5, il.

Krawiec: nie dam się zastraszyć

Rozmowa z byłym prezesem PKN ORLEN – J. Krawcem, dwukrotnie zatrzymanym przez CBA.

171. KULPA, Wioletta.: Nie można zatrzymać się na edukacji i konsultacji / Wioletta Kulpa; rozm. przepr. Teresa Radwańska-Justyńska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 41, s. 7, il.

Rozmowa z kierownikiem działu sponsoringu społecznego PKN ORLEN, Wiolettą Kulpą.

172. LESZCZYŃSKI, Zbigniew.: Traktujemy Płock wyjątkowo / Zbigniew Leszczyński; rozm. przepr. Adam Małachowski. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2019, nr 275, s. 8

Rozmowa z członkiem zarządu PKN ORLEN ds. rozwoju nt. finansowania płockiego sportu.

173. LEWANDOWSKA, Anna.: Jak na polach pod Płockiem kominy wyrosły: kombinat ma 60 lat / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 278, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 8-9, il.

174. OBAJTEK, Daniel.: Dobry czas dla inwestycji / Daniel Obajtek; rozm. przepr. Kajetan Kutnowski. // Sieci. – 2019, nr 40, s. 84-86, il.

Planowanie budowy farm wiatrowych, rozwój petrochemii, przejście Lotosu, produkcja biokomponentów do biopaliw przez PKN ORLEN SA.

175. OBAJTEK, Daniel.: Stawiamy na rozwój / Daniel Obajtek; rozm. przepr. Artur Kowalski. // Nasz Dziennik. – 2019, nr 267, s. 1, 4-5, il.

Rozmowa z prezesem PKN ORLEN SA – Danielem Obajtkiem.

176. OBAJTEK, Daniel.: Wierzę w patriotyzm gospodarczy / Daniel Obajtek; rozm. przepr. ks. Jarosław Grabowski, Artur

Stelmasiak. // Niedziela. – 2019, nr 40, s. 36-39, il.

Rozmowa z prezesem PKN ORLEN SA nt. sprzedaży polskich produktów na stacjach benzynowych, fuzji z Grupą Lotos, inwestycji na Litwie, walki z mafią paliwową, energetyki wiatrowej.

177. Paliwo daje szybkość i piękną przyszłość / materiał powstał we współpracy z Polskim Koncernem Naftowym ORLEN S.A. // Przegląd Sportowy. – 2019, nr 293, dod. Orlen z dumą wspiera naszych, s. I, il.

Finansowania polskiego sportu przez PKN ORLEN SA.

178. Petrochemia ma ogromny potencjał do rozwoju: IV Kongres 590. // Puls Biznesu. – 2019, nr 196, s. 10-11, il.

179. PKN Orlen wspiera polską kulturę i tradycję: mecenas narodowej spuścizny / partner dodatku : Orlen. // Gazeta Polska. – 2019, nr 46, s. 78-81, il.

180. SASIN, Jacek.: Wykorzystamy potencjał spółek Skarbu Państwa: wywiad gospodarczy / Jacek Sasin; rozm. przepr. Maciej Wośko i Stanisław Koczoł. // Gazeta Bankowa. – 2019, nr 12, s. 14-17, il.

Rozmowa z Jackiem Sasinem z Ministerstwa Aktywów Państwowych.

181. Staż i praktyki o wyjątkowym znaczeniu. // GO!. – 2019, nr 12, s. 28-29, il.

182. SZATKOWSKA, Lena.: Od MZRIp do ORLEN-u: spotkania z historią w Muzeum Mazowieckim / Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 50, s. 6, il.

Spotkanie pt. „Petrochemiczne rozmowy” w Muzeum Mazowieckim.

— TWORKOWSKI, Adam.: Odpowiedzialni za otoczenie = poz. 133

— Tysiące beneficjentów Fundacji = poz. 224

— Wspieramy najlepsze programy społeczne = poz. 213

183. Z myślą o przyszłych pokoleniach: materiał partnerski. // Harvard Business Review Polska. – 2019, nr 200, s. R17-R18
Działalność PKN ORLEN na rzecz ochrony środowiska.

184. ŻYLIŃSKA, Julita.: Udana fuzja Orlen-Energa będzie oznaczać koniec pewnej epoki / Julita Żylińska. // Dziennik Gazeta Prawna. – 2019, nr 237, s. A10, il.

Planowanie przejścia 100 % akcji Energi, właściciela budowanej Elektrowni Ostrołęka i udziałowca Polskiej Grupy Górniczej.

Przedsiębiorstwo Eksploatacji Rurociągów Naftowych „Przyjaźń” SA

— SASIN, Jacek.: Wykorzystamy potencjał spółek Skarbu Państwa = poz. 180

Przemysł maszynowy

— LEWANDOWSKA, Anna.: Nazwijmy ją: Kamienica Sarny = poz. 200

185. STANISZEWSKA, Magdalena.: Fabryka maszyn i narzędzi rolniczych „Sierpczanka” – historia największego zakładu produkcyjnego Sierpca okresu dwudziestolecia międzywojennego / Magdalena Staniszevska. // Notatki Płockie. – 2019, nr 4/261, s. 3-14, il.

Przemysł rolno-spożywczy

186. KOCIĘCKI, Paweł.: Półtora wieku rodzinnego młynarstwa / Paweł Kocięcki; rozm. przepr. Jadwiga Skibowska. // Wieś Mazowiecka. – 2019, nr 11, s. 13, il.

Młyn Przedpełce małżeństwa Kocięckich.

Rzemiosło

— ECHAUST, Karolina.: Tradycja odlewania świec na kole w Białej koło Płocka = poz. 316

187. LEWANDOWSKA, Anna.: Czasem działam jak pogotowie ratunkowe: jubileusz płocczanki / Anna Lewandowska. //

Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 266, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4-5, il.

10-lecie salonu mody Magdaleny Carter.

— MAŁACHOWSKI, Adam.: Twardziel z boiska robi meble = poz. 109

Rolnictwo

Gospodarstwo rolne

188. NOWAK, Rafał.: Tutaj się urodziłem, tutaj wychowałem, tu jest moje miejsce... / Rafał Nowak; rozm. przepr. Edyta Trojanowska. // Wieś Mazowiecka. – 2019, nr 12, s. 10-11, il. Rozmowa z R. Nowakiem z Sikorza – właścicielem gospodarstwa rolnego i wicemistrzem konkursu Agroliga 2019 w kategorii Rolnik.

Hodowla. Uprawy

— NOWAK, Rafał.: Tutaj się urodziłem, tutaj wychowałem, tu jest moje miejsce... = poz. 188

Ogrodnictwo. Sadownictwo

— STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.: Można podbić świat jabłkiem i miodem = poz. 160

Usługi

— TYBURA, Joanna.: Nie ma już kominiarczyka, nie ma zakładu = poz. 314

Finanse. Budżet

— KINALSKA, Eliza.: Burzliwa sesja w gminie Staroźreby = poz. 233

— KINALSKA, Eliza.: Czy Staroźreby unikną bankructwa? = poz. 234

— KINALSKA, Eliza.: Smardzewo do likwidacji, Przeciszewo zostaje... = poz. 236

— (ms).: Słupno zarabia, Słupno wydaje = poz. 237

— (ms).: Wyższe zarobki, więcej aut, ale społeczeństwo coraz starsze = poz. 140

— (ms).: Zarobki, wydatki, zakupy... = poz. 141

Komunikacja. Transport. Łączność

189. GRYSZPANOWICZ, Piotr.: Administracja drogowa regionu płockiego w roku czterech jubileuszy / Piotr Gryszpanowicz. – Płock: Towarzystwo Techniczne, 2019. – 279 stron: ilustracje kolorowe ; 25 cm.

Bibliografia na stronach 273-277. – Wstęp i spis treści także w języku angielskim. ISBN 978-83-952034-0-4

— **Inwestujemy.** = poz. 231

— **Inwestycje.** = poz. 157

— **Inwestycje** w gminie = poz. 158

190. (LESZ).: Do klasera znaczek wrzuć!: historia filatelistyki według płockich kolekcjonerów / (lesz). // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 49, s. 19, il.

Filatelistyka na Mazowszu Płockim.

— MAT.: Sierpc w epoce pary = poz. 146

— TURALSKI, Mariusz.: Tomograf i dotrzymanie słowa = poz. 242

— TYBURA, Joanna.: Trudna miłość aż po smartfon = poz. 225

— **W hołdzie** bohaterom = poz. 230

Gospodarka komunalna. Cmentarze

191. AS.: Budynek przy ul. 3 Maja zostanie wyłączony z użytkowania: najemcy zaskoczeni / AS. // PetroNews. – 2019, nr 23, s. 12, il.

Dot. budynku przy ul. 3 Maja 18, siedziby wielu płockich stowarzyszeń.

192. DANIELUK, Jacek.: Przyniesie oszczędności: farma fotowoltaiczna powstaje w Kobiernikach / Jacek Danieluk. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 49, s. 18, il.

Elektrownia słoneczna na terenie Przedsiębiorstwa Gospodarowania Odpadami w Płocku (zakład w Kobiernikach).

— **Inwestujemy.** = poz. 231

— **Inwestycje** w gminie = poz. 158

— KINALSKA, Eliza.: Pani prezes z Kanigowa = poz. 96

193. LEWANDOWSKA, Anna.: Jest spopieliarnia: pogrzeb z urną / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2019, nr 302, s. 8, il.

Przedsiębiorstwo Pogrzebowe Frydrysiak (Płock). – Zakład Spopieliarni Zwłok (Trzepowo Nowe)

194. LEWANDOWSKA, Anna.: Powstaje wielka farma – 3,3 tys. paneli: Kobierniki / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2019, nr 269, s. 8

Przedsiębiorstwo Gospodarowania Odpadami w Płocku (zakład w Kobiernikach).

195. LEWANDOWSKA, Anna.: 386 kg śmieci płocczanina: odpady / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 278, dod. Tygodnik Płock, s. 6, il.

Podwyżka opłat za odbiór odpadów w Płocku.

— MaK.: To także nasza historia = poz. 145

196. STACHURSKA, Agnieszka.: Płocczanie są wspaniali – rekordowa kwota na ratowanie Płockich Powązek! / Agnieszka Stachurska. // PetroNews. – 2019, nr 21, s. 10, il.

Podsumowanie akcji Ratujmy Płockie Powązki.

197. STACHURSKA, Agnieszka.: Propozycja władz Płocka: ponad trzykrotnie większa opłata za śmieci / Agnieszka Stachurska. // PetroNews. – 2019, nr 22, s. 10, il.

Nowe zasady gospodarowania odpadami w Płocku.

198. TYBURA, Joanna.: Kolejne stare nagrobki ocalone: Ratujmy Płockie Powązki / Joanna Tybura. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 244, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 3, il.

Odnowione zabytkowe mogiły. Renowacja grobów: Zenona Ichnatowicza, Andrzeja Miłoszewskiego i rodziny Kossobudzkich.

199. TYBURA, Joanna.: Znów bądźmy razem: „Ratujmy Płockie Powązki” – 20. taka kwesta / Joanna Tybura. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 255, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4-5, il.

Gospodarka mieszkaniowa

— LEWANDOWSKA, Anna.: Mediateka z mieszkaniami = poz. 329

200. LEWANDOWSKA, Anna.: Nazwijmy ją: Kamienica Sarny: skarby starówki / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 290, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il.

Remont kamienicy przy ul. Sienkiewicza 48 w Płocku, której właścicielem do II wojny światowej był przemysłowiec Mojżesz Sarna, założyciel Fabryki Maszyn Rolniczych.

201. MAT.: 60 lat Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej / MAT. // Kurier Sierpecki. – 2019, nr 56, s. 5, il. Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa w Sierpcu.

VII. ZAGADNIENIA POLITYCZNE I SPOŁECZNE

Zagadnienia ogólne

— CELMER, Mariusz.: Działania władz komunistycznych wobec kościoła katolickiego w powiecie płockim w latach 1945-1956 (wybrane aspekty) = poz. 315

— DUDEK, Antoni.: Od Mazowieckiego do Suchockiej = poz. 113

— GAPIŃSKA, Elżbieta.: Razem dla Płocka i regionu = poz. 100

202. IWANIĄK, Arkadiusz.: Arkadiusz Iwaniak: od porażki do sukcesu: płocczanin w Sejmie / Arkadiusz Iwaniak; rozm. przepr. Joanna Tybura. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 244, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4, il.

Mandat poselski dla A. Iwaniaka z SLD – wybory parlamentarne 2019.

203. NYCEK, Jan Bolesław.: Poseł Piotr Zgorzelski wicemarszałkiem Sejmu / Jan Bolesław Nycek. // *Nasz Płock*. – 2019, nr 5(131), s. 1,2, il.

204. PIS gromi rywali. // *Kurier Sierpecki*. – 2019, nr 41, s. 8-9
Wyniki wyborów parlamentarnych w powiecie sierpeckim.

205. TYBURA, Joanna.: Gapińska na piątkę. Jedyńka dla Wąsika: oceniamy naszych parlamentarzystów / Joanna Tybura. // *Gazeta Wyborcza*. – 2019, nr 232, dod. *Tygodnik Płock*, s. 4-5, il.

Okręg wyborczy nr 16 – płocko-ciechanowski.

206. ZGORZELSKI, Piotr.: Samorządowiec marszałkiem Sejmu / Piotr Zgorzelski; rozm. przepr. Iwona Dybowska, Monika Gontarczyk. // *Mazowsze. Serce Polski*. – 2019, nr 12, s. 24-25, il.

Rozmowa z Piotrem Zgorzelskim z PSL, wicemarszałkiem Sejmu IX kadencji.

— ŻÓŁTOWSKI, Andrzej.: Z fal pokoleń Maria = poz. 130

Unia Europejska. Fundusze unijne

— DANIELUK, Jacek.: Przyniesie oszczędności = poz. 192

— LEWANDOWSKA, Anna.: Powstaje wielka farma – 3,3 tys. paneli = poz. 194

207. WANECKI, Jarosław.: Płock i Europa / Jarosław Waneczek. // *Gazeta Wyborcza*. – 2019, nr 300, dod. *Tygodnik Płock*, s. 6, il. – (Terapia zastępcza porywa Europę)

Zarys historii Unii Europejskiej Jarosława Waneckiego, autora wydanego przez Książnicę Płocką zbioru esejów „Niebo gwiazdziste”.

Partie polityczne

— GŁUSKOWSKA, Renata.: „Zdrowie jest najważniejsze i o tym wszyscy politycy powinni pamiętać” = poz. 243

— IWANIAK, Arkadiusz.: Arkadiusz Iwaniak : od porażki do sukcesu = poz. 202

208. PAWLAK, Waldemar.: Wyborców nie można kupić: wybory parlamentarne 2019 / Waldemar Pawlak, Andrzej Kamasz; rozm. przepr. Joanna Tybura. // *Gazeta Wyborcza*. – 2019, nr 238, dod. *Tygodnik Płock*, s. 6-7, il.

Rozmowa z kandydatami na senatorów z okręgu wyborczego płocko-ciechanowskiego – W. Pawlakiem i A. Kamasz.

— (red.): [Poseł Piotr Zgorzelski] = poz. 129

— STRUZIŁ, Adam.: Stawiamy na wspólnotę i rozwój, szanujemy tradycję = poz. 246

— TYBURA, Joanna.: Gapińska na piątkę. Jedyńka dla Wąsika = poz. 205

— ZGORZELSKI, Piotr.: Samorządowiec marszałkiem Sejmu = poz. 206

Organizacje społeczne

209. CHALEŃSKA-RURKA, Elżbieta.: Sprawozdanie merytoryczne Stowarzyszenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Płocku im. Janiny Czaplickiej za 2018/19 rok / Elżbieta Chaleńska-Rurka. // *Informacje SUTW w Płocku*. – zeszyt 15 (2018/2019), s. 31-36

210. KINALSKA, Eliza.: Aktywnie i ze smakiem w Głównie: „Nadwiślanki” integrują swoją matkę ojczyznę / Eliza Kinalska. // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 42, s. 14, il.

Założenie Koła Gospodyń Wiejskich „Nadwiślanki” w Głównie.

211. KINALSKA, Eliza.: Podsumowano kolejną edycję: „Działaj lokalnie” w powiecie płockim / Eliza Kinalska. // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 53, s. 15, il.

Podsumowanie konkursu grantowego „Działaj lokalnie” w płockiej Małachowiance.

— (lesz): Do klasera znaczek wrzuć! = poz. 190

— LEWANDOWSKA, Anna.: Ich tajemniczy własny świat = poz. 221

212. RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa.: Wojciech Rychter – prezes od spraw niemożliwych: 15 lat stowarzyszenia „Szansa na życie” / Teresa Radwańska-Justyńska. // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 48, s. 15, il.

— STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.: Komu płocczanie pomogą w święta? = poz. 223

— **Stare Arciszewo** = poz. 147

213. Wspieramy najlepsze programy społeczne. // *GO!*. – 2019, nr 11, s. 42-43, il.

Fundusz Grantowy dla Płocka jednym z trzydziestu najbardziej znaczących lokalnych projektów społecznych w mijającym 30-leciu.

214. WYBULT, Witold (1979-): Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Płockiej: 1989-2019: studium historyczno-prawne / Witold Jacek Wybult. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, 2019. – 288 stron: ilustracje; 21 cm.

Indeks. ISBN 978-83-66171-30-5

Harcerstwo

215. KOWALSKA, Hanna (1935-): 40 lat z Januszem Korczakiem w Hufcu ZHP Sierpc 1979-2019 / Hanna Kowalska; Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Sierpc im. Janusza Korczaka. – Wydanie II uzupełnione. – Sierpc : P.P.-H. „Drukarnia”, 2019. – 44 strony: ilustracje; 20 cm. – (Biblioteczka Hufca ZHP Sierpc)

Czterdzieści lat z Januszem Korczakiem. ISBN 978-83-62081-20-2

216. Nowy sztandar dla Hufca ZHP Sierpc. // *Ekstra Sierpc*. – 2019, nr 55, s. 1, 8-9, il.

Hufiec im. Janusza Korczaka (Sierpc)

217. Obozowe wspominki: 1983-2018: praca zbiorowa/ pod redakcją Hanny Kowalskiej; Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Sierpc im. Janusza Korczaka, Stanica „Nasz Dom” w Słupi. – Sierpc: P.P.-H. „Drukarnia”, [2019]. – 178 stron: ilustracje; 20 cm. – (Biblioteczka Hufca ZHP Sierpc)

ISBN 978-83-951180-3-6

Praca. Bezrobocie

— BEREZOWSKI, Andrzej.: Orlen społecznie odpowiedzialny = poz. 162

— **Biuletyn** Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy = poz. 5

— KULPA, Wioletta.: Nie można zatrzymać się na edukacji i konsultacji = poz. 171

218. MUĆKA, Magdalena.: Aktywizujące warsztaty pewności siebie / Magdalena Mućka. // *Mazowiecki Rynek Pracy*. – 2019, nr 6, s. 12-13, il.

Spotkania w ramach projektu „Integracja osób niepełnosprawnych powiatu gostyńskiego w najbliższym środowisku i społeczności lokalnej poprzez szkolenia i warsztaty dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy”.

— **Rynek pracy** w województwie mazowieckim w 2018 r. = poz. 62

219. SAWICKA, Hanna.: Wsparcie samozatrudnienia w Miejskim Urzędzie Pracy w Płocku / Hanna Sawicka. // *Praca i Rozwój*. – 2019, nr 42(12), s. 16-18, il.

— **Staż** i praktyki o wyjątkowym znaczeniu = poz. 181

— SULKOWSKA, Anna.: Dyskusje, konkursy i testy = poz. 255

220. SULKOWSKA, Anna.: Nie tylko oferty pracy: Płockie Targi Aktywności i Przedsiębiorczości 2019 / Anna Sulkowska, Magdalena Mućka. // *Mazowiecki Rynek Pracy*. – 2019, nr 6, s. 11-12, il.

Opieka społeczna. Ubezpieczenia

- BEREZOWSKI, Andrzej.: Orlen społecznie odpowiedzialny = poz. 162
- IP.: 85-lecie ZUS = poz. 254
- 221. LEWANDOWSKA, Anna.:** Ich tajemniczy własny świat: Choinka Dobroczyńców / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 284, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4-5, il. Pomóżmy dorosłym dzieciom z Mickiewicza... Zbiórka pieniędzy w ramach akcji „Choinka Dobroczyńców” na rzecz dorosłych dzieci ze Środowiskowego Domu Samopomocy w Płocku.
- 222. PIĘTKA, Włodzimierz.:** Radość jest prosta: niepełnosprawni w społeczeństwie / Włodzimierz Piętko. // Gość Niedzielny. – 2019, nr 42, dod. Gość Płocki, nr 42/554, s. V, il. Warsztaty Terapii Zajęciowej przy parafii św. Jakuba Apostoła w Płocku.
- PIĘTKA, Włodzimierz.: Ubogich zawsze mamy, ale... = poz. 321
- RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa.: Wojciech Rychter – prezes od spraw niemożliwych = poz. 212
- 223. STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.:** Komu płoczenie pomogą w święta?: na wymarzoną gwiazdkę czekają dzieci z ośrodków opiekuńczych, ubogie rodziny, rodacy w Mołdawii i na Litwie / Blanka Stanszkiewicz-Cegłowska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 48, s. 3, il. Święteczne akcje pomocowe płockich organizacji.
- 224. Tysiące** beneficjentów Fundacji. // GO!. – 2019, nr 12, s. 44-45, il. Fundacja ORLEN - Dar Serca

Zagadnienia socjologiczne

- LEWANDOWSKA, Anna.: W Płocku nie ma osiedla bez przemocy = poz. 226
- MUĆKA, Magdalena.: Aktywizujące warsztaty pewności siebie = poz. 218
- 225. TYBURA, Joanna.:** Trudna miłość aż po smartfon: internet – zauroczenie czy uzależnienie / Joanna Tybura. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 278, dod. Tygodnik Płock, s. 4-5, il. Warsztaty dla młodzieży w płockim wydziale Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli z udziałem socjologa - dr. Macieja Dębskiego.

Patologia społeczna

- 226. LEWANDOWSKA, Anna.:** W Płocku nie ma osiedla bez przemocy: sprawcy i ofiary / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 284, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 6-7, il.

Uroczystości. Obchody

- 227. (EG).:** Miller od Bonapartego: ewangelicy a niepodległość Polski / (eg). // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 44, s. 12, il. Ekumeniczna modlitwa oraz odsłonięcie tablicy dot. Ludwika Millera na cmentarzu ewangelicko-augsburskim w Gostyninie.
- 228. (EG).:** Rozstrzelano 29 Polaków: 80. rocznica wydarzeń w Woli Łąckiej / (eg). // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 50, s. 12, il. 80. rocznica rozstrzelania przez Niemców 29 Polaków w lesie w Woli Łąckiej; zawiera listę ofiar.
- 229. KAPUŚCIŃSKI, Ryszard.:** Serce dla „Inki” w Gostyninie / Ryszard Kapuściński. // Gazeta Polska. – 2019, nr 42, s. 82-83, il. Akcja „Serce dla Inki” upamiętniająca stoletnią Danutę Siedzikówną, sanitariuszkę 5. Wileńskiej Brygady AK, skazaną na śmierć przez władzę komunistyczną.
- MaK.: To także nasza historia = poz. 145
- 230. W hołdzie** bohaterom. // Nasz Gostynin. – 2019, nr 4(47), s. 7, il.

Uroczystość „Serce dla Inki” upamiętniająca Danutę Siedzikówną oraz ceremonia nadania rondy nazwy „Rondo Żołnierzy Niezłomnych” w Gostyninie.

VIII. ZAGADNIENIA PRAWNO-ADMINISTRACYJNE

Samorząd terytorialny

- AS.: Budynek przy ul. 3 Maja zostanie wyłączone z użytkowania = poz. 191
- DANIELUK, Jacek.: Samorząd nie dopuści do zadłużenia = poz. 251
- GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Aleksander Wernik (1890–1954) = poz. 126
- 231. Inwestujemy.** // Gazeta Samorządowa Gminy Bodzanów. – 2019, nr grudzień, s. 2-3, il. Podsumowanie inwestycji w gminie Bodzanów.
- 232. KALKOWSKI, Dariusz.:** Rozmowa z Dariuszem Kalkowskim, wójtem gminy Gozdowo: wywiad / Dariusz Kalkowski; rozm. przepr. Red. // Kurier Sierpecki. – 2019, nr 44, s. 6, il.
- 233. KINALSKA, Eliza.:** Burzliwa sesja w gminie Staroźreby: co dalej ze szkołami w Smardzewie i Przeciszewie / Eliza Kinalska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 47, s. 15, il. Sesja nadzwyczajna rady gminy dot. likwidacji szkół w Przeciszewie i Smardzewie.
- 234. KINALSKA, Eliza.:** Czy Staroźreby unikną bankructwa?: widmo komisarza zostało oddalone / Eliza Kinalska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 41, s. 15, il. Przyjęcie planu naprawczego podczas sesji nadzwyczajnej rady gminy.
- KINALSKA, Eliza.: Podsumowano kolejną edycję = poz. 211
- 235. KINALSKA, Eliza.:** Radni uchwalili rekordowy budżet: XIII sesja Rady Powiatu w Płocku / Eliza Kinalska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 53, s. 14, il. Ostatnia sesja Rady Powiatu w 2019 roku.
- 236. KINALSKA, Eliza.:** Smardzewo do likwidacji, Przeciszewo zostaje...: zaskakująca uchwała w sprawie szkół w gminie Staroźreby / Eliza Kinalska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 49, s. 15, il. Dot. likwidacji szkół w Przeciszewie i Smardzewie.
- MAŁECKA, Agnieszka.: Monografia o zapomnianym = poz. 127
- 237. (MS).:** Słupno zarabia, Słupno wydaje: mazowiecki ranking dochodów / (ms). // Wiadomości PortalPłock. – 2019, nr 21, s. 13, il. Dot. zestawienia „Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie mazowieckim w 2018 r.”.
- 238. NOWAKOWSKI, Andrzej.:** Realizują PLAN Płocka / Andrzej Nowakowski; rozm. przepr. Jan B. Nycek. // Nasz Płock. – 2019, nr 6(132), s. 9, il. Rozmowa z prezydentem miasta Płocka Andrzejem Nowakowskim.
- NOWAKOWSKI, Andrzej.: Umowa na stadion blisko = poz. 279
- 239. PERZYŃSKI, Jarosław.:** Władza uderza w samorządy. Ciosy nie ominą Sierpca: rozmowa z burmistrzem Sierpca Jarosławem Perzyńskim / Jarosław Perzyński; rozm. przepr. Sylwia Krupińska. // Kurier Sierpecki. – 2019, nr 47, s. 1, 8-9, il.
- 240. Pierwszy** rok nowej kadencji za nami!: podsumowanie ostatnich 12 miesięcy / Wójt i Rada Gminy Słupno. // Głos Słupna. – 2019, nr 5(69), s. 3-5, il. Dot. Gminy Słupno.
- Sesja Rady Gminy Rościszewo = poz. 307
- 241. STRUZIK, Adam.:** Co może uleczyć szpitale? / Adam Struzik; rozm. przepr. Tomasz Szatkowski. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 48, s. 8, il. Rozmowa z marszałkiem województwa mazowieckiego Adamem Struzikiem.

242. TURALSKI, Mariusz.: Tomograf i dotrzymanie słowa: wywiad ze starostą Mariuszem Turalskim / Mariusz Turalski, rozm. przepr. Red. // Kurier Sierpecki. – 2019, nr 40, s. 8-9, il.

Wybory parlamentarne

243. GŁUSKOWSKA, Renata.: „Zdrowie jest najważniejsze i o tym wszyscy politycy powinni pamiętać” sylwetki kandydatów / Renata Głuskowska; rozm. przepr. Tar. // Kurier Sierpecki. – 2019, nr 39, s. 9, il.

Renata Głuskowska – kandydatka lewicy do parlamentu z okręgu sierpeckiego.

— IWANIAK, Arkadiusz.: Arkadiusz Iwaniak: od porażki do sukcesu = poz. 202

— PAWLAK, Waldemar.: Wyborców nie można kupić = poz. 208

244. STACHURSKA, Agnieszka.: Debata parlamentarna w Płocku: kto nie chce prywatyzacji szpitali, a kto jest za budową trzeciego mostu? / Agnieszka Stachurska. // PetroNews. – 2019, nr 19, s. 1, 10-11, il.

Debata parlamentarna zorganizowana przez redakcję: Tygodnika Płockiego, Petronews, PTV Płockiej Telewizji oraz Katolickiego Radia Diecezji Płockiej.

245. STACHURSKA, Agnieszka.: Są już oficjalne wyniki wyborów: znamy ilość mandatów i nazwiska posłów / Agnieszka Stachurska. // PetroNews. – 2019, nr 20, s. 11, il.

Wyniki wyborów do Sejmu i Senatu w okręgu płockim.

246. STRUZIŁ, Adam.: Stawiamy na wspólnotę i rozwój, szanujemy tradycję / Adam Struzik; rozm. przepr. Jan B. Nycek. // Nasz Płock. – 2019, nr 4(130), s. 7, il.

Rozmowa z Marszałkiem województwa mazowieckiego dot. pozycji PSL przed wyborami parlamentarnymi w 2019 r.

— TYBURA, Joanna.: Gapińska na piątkę. Jedynka dla Wąsika = poz. 205

Sądownictwo

247. 100-lecie sądownictwa polskiego / redakcja: Agnieszka Wojciechowska, Marek Wojciechowski. – Płock: Stowarzyszenie Przyjaciół Archiwum Państwowego w Płocku; Toruń: Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 2019. – 116 stron: fotografie, wykresy; 23 cm.

Na okładce podtytuł: 1917-2017. ISBN 978-83-64370-01-4 – ISBN 978-83-65127-48-8

Zawiera rozdział dot. sądownictwa w guberni płockiej w latach 1876-1914.

Bezpieczeństwo publiczne. Policja

248. DANIELUK, Jacek.: Życie setek osób wisiało na włosku / Jacek Danieluk. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 47, s. 3, il.

Materiały wybuchowe w mieszkaniu przy ul. Kossobudzkiego 9.

249. KĘSICKA, Maria.: Debata społeczna z mieszkańcami gminy / Maria Kęsicka. // Słowo Gozdowa. – 2019, nr 4(79), s. 10-11, il.

Komenda Powiatowa Policji (Sierpc). Posterunek Policji (Gozdowo)

— LEWANDOWSKA, Anna.: W Płocku nie ma osiedla bez przemocy = poz. 226

IX. WOJSKO

— ERENFEICHT, Leszek.: Antoni Rościszewski zapomniany polski konstruktor kanadyjskich poemów = poz. 117

250. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: Zachowanie żołnierzy Armii Czerwonej na terenie północno-zachodnich powiatów województwa warszawskiego w 1945 i 1946 r. w dokumentach archiwalnych. Część I – powiaty sierpecki i płoński / Grzegorz Gołębiewski. // Notatki Płockie. – 2019, nr 4/261, s. 15-29

Streszcz. w jęz. angielskim.

X. OCHRONA ZDROWIA

Służba zdrowia. Aptekarstwo

— DAŁEK, Elżbieta.: „Pismak” „małomiasteczkowym pigularzem”? : wokół bieżącego epizodu biografii Michała Synoradzkiego (1857-1922) oraz zaangażowania pisarza w podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej = poz. 119

251. DANIELUK, Jacek.: Samorząd nie dopuści do zadłużenia: trudna sytuacja finansowa Szpitala św. Trójcy / Jacek Danieluk. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 40, s. 4, il.

— (eg).: Córka Doktora = poz. 97

— KULPA, Wioletta.: Nie można zatrzymać się na edukacji i konsultacji = poz. 171

— RADOMSKA, Ilona.: Stefan Kośmider – sierpecki lekarz i społecznik = poz. 103

— STRUZIŁ, Adam.: Co może uleczyć szpital? = poz. 241

— TURALSKI, Mariusz.: Tomograf i dotrzymanie słowa = poz. 242

XI. NAUKA. OŚWIATA. KULTURA

Nauka

— **Studia** Mazowieckie = poz. 68

Szkolnictwo wyższe

Mazowiecka Uczelnia Publiczna

252. TYBURA, Joanna.: Była szkoła, jest uczelnia / Joanna Tybura. // Gazeta Wyborcza - Płock. – 2019, nr 235, s. 8, il.

Wyższe Seminarium Duchowne

— KUĆKO, Wojciech.: Podsumowanie 42. Ogólnopolskiego Sympozjum Koła Naukowego WSD w Płocku Światła Pontyfikatu... święte płockie średniowiecze, 22 listopada 2019 r. = poz. 319

Towarzystwo Naukowe Płockie

253. BRZEZIŃSKI, Daniel (1966-).: Najstarsze manuskrypty (IX-XVIII w.) i inkunabuły / opracowali Daniel Brzeziński i Grażyna Szumliska-Rychlik. – Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 2019. – 289 stron: ilustracje kolorowe; 28 cm. – (Zbiory specjalne Towarzystwa Naukowego Płockiego; T. 1) ISBN 978-83-60348-97-0

— GÓRCZYK, Wojciech Jerzy.: Kościół i prepozytura bartolomitów w Węgrowie fundacji Jana Dobrogosta Krasieńskiego, wojewody płockiego, w świetle materiałów z Archiwum Diecezjalnego w Drohiczyńcu = poz. 106

254. IP.: 85-lecie ZUS: konferencja / IP. // Kurier Sierpecki. – 2019, nr 44, s. 10, il.

Konferencja naukowa z okazji 85-lecia powstania ZUS „Doskonalenie organizacji – nauka i praktyka w poszukiwaniu właściwych rozwiązań”.

— **Ludzie** TNP = poz. 85

— STOGOWSKA, Anna.: [Duchowni katolicycy w pracach Towarzystwa Naukowego Płockiego 1820-2020 – recenzja] = poz. 87

Oświata. Zagadnienia ogólne

255. SULKOWSKA, Anna.: Dyskusje, konkursy i testy / Anna Sulowska. // Mazowiecki Rynek Pracy. – 2019, nr 6, s. 14-15, il.

Konferencja w Zespole Szkół Centrum Edukacji w Płocku nt. „Polska - Europa - Świat - przyszłością młodzieży” zorganizowana w ramach 11. Ogólnopolskiego Tygodnia Kariery.

Szkolnictwo podstawowe

256. (JAC).: Pamiątkowa tablica w SP 5: mieszkańcy Radziwia

uczili pamięć Leona Fuza / (jac). // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 50, s. 9, il.

Odstąpienie tablicy upamiętniającej płocczanina Leona Fuza, m.in. obrońcy Poczty Polskiej w Gdańsku.

— KINALSKA, Eliza.: Burzliwa sesja w gminie Staroźreby = poz. 233

— KINALSKA, Eliza.: Czy Staroźreby unikną bankructwa? = poz. 234

— KINALSKA, Eliza.: Smardzewo do likwidacji, Przeroszewo zostaje... = poz. 236

257. MAT.: Fryderyk Chopin patronem Szkoły Podstawowej w Rościszewie / MAT. // Ekstra Sierpc. – 2019, nr 56, s. 1, 8-9, il.

258. Nie boimy się badać trudnej historii. // Nasz Gostynin. – 2019, nr 5(48), s. 6, il.

Projekt Szkoły Podstawowej nr 3 w Gostyninie w ramach Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

259. Projekty realizowane w Szkole Podstawowej w Rębowie w 2019 r. // Kurier Wyszogrodzki. – 2019, wydanie 1, s. 21-25, il.

260. WRZEŚNIEWSKA, Renata.: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mochowie / Renata Wrześniewska. // Informator Gminy Mochowo. – 2019, nr 6, s. 26-29, il.

261. 30 lat Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integrycyjnymi nr 23 im. Armii Krajowej w Płocku: wybrane obszary/ opracowanie redakcyjne Zofia Jakubowska, Roman Kusy, Liliana Tomaszewska. – Płock: Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integrycyjnymi nr 23 im. Armii Krajowej, [2019]. – 133, [1] strona: fotografie; 21 cm.

Szkolnictwo ogólnokształcące

— LEWANDOWSKA, Anna.: Student musi mieć smoking = poz. 107

262. TYBURA, Joanna.: Najlepsi: Małachowianka i Elektryk: ranking szkół średnich / Joanna Tybura. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 290, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 3, il.

Punkty za tzw. edukacyjną wartość dodaną za wyniki na maturze w latach 2017-2019.

Szkolnictwo zawodowe

— TYBURA, Joanna.: Najlepsi : Małachowianka i Elektryk = poz. 262

Szkolnictwo artystyczne

— SAC, Maciej.: Nasi młodzi muzycy zdobyli Teatr Wielki = poz. 311

Kształcenie ustawiczne. Oświata dorosłych

— CHALEŃSKA-RURKA, Elżbieta.: Sprawozdanie merytoryczne Stowarzyszenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Płocku im. Janiny Czaplickiej za 2018/19 rok = poz. 209

263. Uniwersytety ludowe wobec wyzwań antropocenu: jak i czego uczyć w XXI wieku / pod redakcją Tomasza Maliszewskiego i Ewy Smuk-Stratenwerth; [współpraca redakcyjna: dr Iwona Błaszczak, Barbara Tokarska; tłumaczenia tekstów: Katarzyna Wojtak, Elżbieta Wiatrowicz]. – Grzybów: Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Ziarno” w Grzybowie, 2019. – 174 strony: fotografie, ilustracje, portrety; 30 cm. Bibliografie, netografie przy pracach. ISBN 978-83-949813-2-7

264. ŻMUDA, Wiesław.: PPUTW historia i teraźniejszość / Wiesław Żmuda. // Gazeta Uniwersytecka. – 2019, nr 1, s. 1, il. Płocki Powiatowy Uniwersytet Trzeciego Wieku

Przedszkola

265. Samorządowe Przedszkole w Łącku // Gazeta Łącka. – 2019, nr 2(72), s. 41-46, il.

Najważniejsze wydarzenia, które miały miejsce w Samorządowym Przedszkolu w Łącku.

Kultura

— **MiastO!Żyje** = poz. 39 i poz. 40

Domy kultury. Kluby

266. BLINKIEWICZ, Krzysztof.: To było nasze podwórko: Kolegialna 4 Krzysztof Blinkiewicz, Magdalena Chylińska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 272, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 6, il.

Nasze podwórko: miejsce już z przeszłości. Historia księgarni-kawiarni „Czerwony Atrament”.

267. Gminny Ośrodek Kultury w Łącku – kalendarz wydarzeń w 2019 roku. // Gazeta Łącka. – 2019, nr 2(72), s. 19-21, il. Podsumowanie wydarzeń organizowanych przez GOK w Łącku w 2019 r.

Współpraca kulturalna z zagranicą

268. FALIŃSKI, Stanisław.: Współpraca międzynarodowa polskich miast i gmin / Stanisław Faliński. – Wydanie pierwsze. – Warszawa : Difin, 2019. – 153 strony; 24 cm. Bibliografia na stronach 143-153. ISBN 978-83-8085-938-8

Imprezy kulturalne

269. Europejskie Dni Dziedzictwa w Gostyninie. // Nasz Gostynin. – 2019, nr 4(47), s. 5, il.

— **Kalendarium** wydarzeń 2019 = poz. 155

Muzea i wystawy

— **PKN** Orlen wspiera polską kulturę i tradycję = poz. 179

Muzeum Mazowieckie

— CHABOWSKI, Grzegorz.: Bo nie wszystko ma kres = poz. 313

— (kb).: Opowieści o powstaniu kombinatu w Muzeum Mazowieckim = poz. 168

270. LEWANDOWSKA, Anna.: Nadchodzi wciąż żywe art déco: nowa wystawa w Muzeum Mazowieckim / Anna Lewandowska. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 296, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 4-5, il.

Wystawa w budynku muzeum przy ul. Kolegialnej 6.

— LEWANDOWSKA, Anna.: O czym kości opowiedziały = poz. 142

— ROBAK, Waldemar.: Malarstwo ze szczyptą filozofii – nowa wystawa „Cykliczność natury i rzeczy” w Muzeum Mazowieckim = poz. 302

— SIERADZKA, Anna.: Polskie art déco = poz. 304

— SZATKOWSKA, Lena.: Od MZRIp do ORLEN-u = poz. 182

271. TYRKA, Grażyna.: Ze zbiorów płockich kolekcjonerów. część 2 / Grażyna Tyrka. // Biuletyn Muzealny. – 2019, nr 52, s. 10-11, il.

Dot. wystaw kolekcjonerskich w Muzeum : Alicji Komorowskiej, Mirosława Komorowskiego, Zbigniewa Lejkowskiego, Franciszka Olkowskiego.

272. ZAREMBA, Szymon.: Logo Muzeum Mazowieckiego w Płocku / Szymon Zaremba. // Nasze Korzenie. – 2019, nr 17, s. 81-82, il.

Muzeum Wsi Mazowieckiej

— ASZTEMBORSKI, Jarosław.: Rok pełen wyzwań i pracowity sezon w Muzeum = poz. 154

273. Nowe publikacje. // Wieści Muzealne. – 2019, nr 2, s. 11 Nowe wydawnictwa Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

274. RUMIŃSKI, Robert.: Praca, zabawa i instrumenty muzyczne na dawnej wsi / Robert Rumiński. // Wieści Muzealne. – 2019, nr 2, s. 8-9, il.

Instrumenty muzyczne w zbiorach Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

- STELMAŃSKA, Izabela.: Turystyka filmowa = poz. 139
— WALUSIAK, Magdalena.: Epicka wieś w miasteczku Sierpc = poz. 312

Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego

- 275. LICA-KACZAN, Magdalena.:** I. urodziny Skansenu Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminiu Polskim / Magdalena Lica-Kaczan. // *Więści znad Wisły*. – 2019, nr 107, s. 38-39, il.

Sport. Kultura fizyczna

- AS.: Historyczna „Petka” wróci do Wisły Płock? = poz. 161
— BUGAJSKI, Antoni.: Święty Tadeusz = poz. 121
— **Inwestycje.** = poz. 157
— JANKOWSKI, Wojciech.: W przyszłym sezonie zdobędziemy medal olimpijski = poz. 101

- 276. JOL.:** Koszt – 166,5 mln zł: za trzy lata Wisła grać będzie na nowoczesnym stadionie / Jol. // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 50, s. 30, il.

Podpisanie umowy na budowę stadionu przed meczem Wisły z Lechem w Płocku.

- 277. JOL.:** Wszyscy na ergometrach: Płocka Sztafeta Olimpijska 2019 / Jol. // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 53, s. 29, il.

Jubileuszowa Płocka Sztafeta Olimpijska – zawody na ergometrach wioślarskich.

- LESZCZYŃSKI, Zbigniew.: Traktujemy Płock wyjątkowo = poz. 172

- MAŁACHOWSKI, Adam.: Twardziel z boiska robi meble = poz. 109

- 278. MARKIEWICZ, Jacek.:** Pokolenie hartowane na podwórku: ekstraklasa: Wisła P. – Jagiellonia / Jacek Markiewicz; rozm. przez. Piotr Wołosik. // *Przegląd Sportowy*. – 2019, nr 251, s. 6-7, il.

Rozmowa z byłym zawodnikiem Jagielloni – J. Markiewiczem na temat obecnego trenera Wisły Płock – Radosława Sobolewskiego.

- 279. NOWAKOWSKI, Andrzej.:** Umowa na stadion blisko / Andrzej Nowakowski; rozm. przez. Maciej Wąsowski. // *Przegląd Sportowy*. – 2019, nr 256 s. 14, il.

Rozmowa z prezydentem Płocka nt. budowy stadionu i płockiej piłki nożnej.

- **Paliwo** daje szybkość i piękną przyszłość = poz. 177

- 280. SZCZYPECKI, Sebastian.:** Sport / Sebastian Szczypecki. // *Informator Gminy Mochowo*. – 2019, nr 6, s. 35-37, il.

Najważniejsze wydarzenia sportowe w gminie Mochowo w 2019 r.

- 281. TYBURA, Joanna.:** Julia na salonach tańca: płocczanie z pasją / Joanna Tybura. // *Gazeta Wyborcza*. – 2019, nr 232, dod. *Tygodnik Płock*, s. 8, il.

Pierwsze miejsce zdobyte przez Julię Piotrowską na otwartych mistrzostwach Polski w tańcu w Mysiadle.

- 282. WĄSOWSKI, Maciej.:** Gwiazdny czas Nafciarzy: ekstraklasa: Wisła P. / Maciej Wąsowski. // *Przegląd Sportowy*. – 2019, nr 253, s. 5, il.

Wisła Płock liderem ekstraklasy piłki nożnej.

XIII. LITERATURA PIĘKNA

Historia literatury. Krytyka literacka

- DAŁEK, Elżbieta.: „Pismak” „małomiasteczkowym pigularzem”? wokół biezuńskiego epizodu biografii Michała Synoradzkiego (1857-1922) oraz zaangażowania pisarza w podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej = poz. 119

- 283. GROMADZKA, Beata.:** Themersonowie dzieciom / Beata Gromadzka. – Wydanie I. – Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2019. – 275 stron: ilustracje (głównie kolorowe); 25 cm. – (*Filologia Polska / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, ISSN 0554-8179; nr 209)

Bibliografia na stronach 253-260. Indeks. – Streszczenie w języku angielskim. ISBN 978-83-232-3448-7

- PIWOWAR, Małgorzata.: Patchworkowa rodzina socjalistyczna = poz. 91

Poezja

- BAKER, Lubomir.: Więcej bólu, czyli rzecz o Broniewskim = poz. 90

- 284. BARAŃSKI, Krzysztof J. (1948-).:** Białe róże / Krzysztof J. Barański. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2019. – 70 stron; 21 cm.

ISBN 978-83-66228-04-7

- 285. BERESZCZYŃSKA, Urszula.:** Przewrotna rozsyпка / Urszula Bereszczyńska. // *Gazeta Kulturalna*. – 2019, nr 11, s.19, il. Zawiera rec. książki: Szpilki w rozsypce / Wojciech Łęcki. – Konin, 2019.

- 286. KÜHN-CICHOCKA, Anna.:** Kot Filut i przyjaciele / Anna Kühn-Cichocka. – Płock: Wydawnictwo Korepetytor Marian Gałczyński, 2019. – 44 strony: ilustracje; 22 cm.

ISBN 978-83-64825-71-2

- 287. LEWANDOWSKA, Celina Cecylia.:** Uparcuszek / Celina Cecylia Lewandowska. – Wydanie pierwsze. – [Gostynin]: Drukarnia Szmydt, [2019]. – 54, [2] strony: ilustracje; 17x24 cm.

Adres wydawniczy wg BNPoL online. – Okładka wliczona w paginację. ISBN 978-83-943130-9-8

- 288. „O Liść Dębu”:** wiersze nagrodzone: XXXI edycja Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Władysława Broniewskiego / opracowanie redakcyjne Ewa Luma. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2019. – 530 stron: ilustracje; 20 x 21 cm.

Fotografie: prace członków Płockiego Towarzystwa Fotograficznego im. Aleksandra Macieszy prezentowane na wystawie „Mój Płock 2019”.

ISBN 978-83-66228-07-8

- ZAWISTOWSKA, Ewa.: Dziadek Władek = poz. 92

Proza

- **Bez** uśmiechu nic nie jest nigdy prawdziwe = poz. 125

- 289. DEMBOWSKA, Anna.:** Pod powierzchnią: każda tajemnica ma swój początek / Anna Dembowska. – Warszawa: Edipresse Książki, copyright 2019. – 298, [1] strona; 22 cm. – (Książki / Edipresse)

Książka inspirowana serialem TVN „Pod powierzchnią”. ISBN 978-83-8177-005-7

- 290. GUTOWSKA-ADAMCZYK, Małgorzata.:** Jedna z nas / Małgorzata Gutowska-Adamczyk. – Warszawa: Prószyński Media, copyright 2019. – 479, [1] strona; 21 cm. – (Cukiernia Pod Amorem. Seria 2 / Małgorzata Gutowska-Adamczyk; cz. 3)

Na okładce: Gutowo dwadzieścia lat później. ISBN 978-83-8169-156-7

- 291. ŁĘCKI, Wojciech (1948-).:** Szpilki w rozsypce / Wojciech Łęcki. – Konin: Wydawnictwo Psychoskok, 2019. – 123 stron; 20 cm.

ISBN 978-83-8119-549-2

- 292. OSTROWSKI, Jacek (1957-).:** Sarkofag / Jacek Ostrowski. – Wydanie pierwsze. – Warszawa: Skarpa Warszawska, copyright 2019. – 352,[4] strony; 21 cm. – (Seria z Papugą. Mecenas Zuza Lewandowska; [3])

Powieść inspirowana prawdziwymi wydarzeniami. ISBN 978-83-66195-36-3

- PIECZEK, Urszula.: Linie tęsknoty = poz. 124

- WANECKI, Jarosław.: Płock i Europa = poz. 207

- 293. WANECKI, Jarosław (1968-).:** Krajobraz z miłosiernym Samarytaninem / Jarosław Wanecki. – Wydanie I. – Kraków: Medycyna Praktyczna, 2019. – 103, [1] strona: ilustracje kolorowe; 21x21 cm.

Książka wydana z okazji 30-lecia odrodzenia izb lekarskich w Polsce. ISBN 978-83-7430-605-8

294. WANECKI, Jarosław (1968-): Niebo gwiazdziste / Jarosław Wanecki. – Płock: Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego, 2019. – 150 stron: ilustracje; 21 cm.

ISBN 978-83-66228-05-4

— ZAWISTOWSKA, Ewa.: Dziadek Władek = poz. 92

XIV. SZTUKA

— (jbn):. Pasja życia dr Izabelli Galickiej = poz. 98

— KOWALSKA, Katarzyna J.: Ludzie ciekawsi od zabytków = poz. 99

Architektura. Urbanistyka

295. CZERNIECKI, Stefan: Pod kobyliim kościołem: Mazowsze: Rokicie / Stefan Czerniecki. // Gazeta Polska Codziennie. – 2019, nr 302, s. 17, il.

Romański kościół w Rokiciu.

296. GADZIŃSKA, Monika: W obiektywie: sannickie inspiracje / teksty Monika Gadzińska, Wiktor Sawiuk; redakcja Katarzyna Turkowska. – Sanniki: Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina, 2019. – [24] strony: ilustracje; 20 cm. Zespół Pałacowo-Parkowy im. Fryderyka Chopina w Sannikach – album fotograficzny. ISBN 978-83-926600-7-1

297. GRABOWSKI, Zbigniew: Dawne siedziby ziemiańskie w okolicach Płocka. część piąta / Zbigniew Grabowski. // Nasze Korzenie. – 2019, nr 17, s. 19-26, il.

Bibliogr. Historia dworów w Myśliborzycach, Krzykosach i Nowej Górze.

298. GRYSZPANOWICZ, Piotr: Urbanizacja Płocka: procesy zmian nazewnictwa ulic w latach 1237-2017 / Piotr Gryszpanowicz; [recenzenci: ks. prof. dr hab. Michał Marian Grzybowski, dr hab. inż. arch. Robert Kunkel prof. PW, prof. dr hab. Janusz Szczepański]; Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku. – Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku, 2019. – 343 strony: faksymilia, fotografie, mapy; 29 cm.

Bibliografia na stronach 288-302. – Wstęp, zakończenie i spis treści także w języku angielskim. ISBN 978-83-7549-278-1 (oprawa twarda)

— NYCEK, Jan B.: Matka Boża Fatimska, postument w granicie = poz. 89

— PAWŁOWSKA-RUDYK, Anna.: Zabytki i atrakcje gminy Mochowo = poz. 138

299. POGODZIŃSKI, Paweł. Marek: Mazowiecki upcykling. Unikatowa architektura małomiasteczkowa z XIX i XX wieku z wykorzystaniem fragmentów statków wiślanych w Czerwińsku nad Wisłą / Paweł Marek Pogodziński. // Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej. – T. 10 (2019), s. 65-76, il.

Bibliogr. – Streszcz. w jęz. ang.

Malarstwo. Rzeźba. Galerie

300. MAJEWSKI, Robert: Cztery dni dla płocczanina i jego żony: Festiwal Themersonów / Robert Majewski. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 244, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 5. – (W kulturalny sposób)

Filozof i marzycielka. Program 10. festiwalu.

301. PIĘDZIEJEWSKI, Sylwester: Polichromie kościoła w Kurowie / Sylwester Piędziejewski; rozm. przepr. Anna Matuszewska. // Ekstra Sierpc. – 2019, nr 56, s. 2, il.

Prace renowacyjne polichromii prezbiterium kościoła w Kurowie.

302. ROBAK, Waldemar: Malarstwo ze szczyptą filozofii – nowa wystawa „Cykliczność natury i rzeczy” w Muzeum Mazowieckim / Waldemar Robak. // PetroNews. – 2019, nr 20, s. 14, il.

303. ROBAK, Waldemar: Podsumowanie artystycznych

dokonań – nowa wystawa „Co widać” w Płockiej Galerii Sztuki / Waldemar Robak. // Płoczek. – 2019, nr 12, s. 4, il.

Zbiorowa wystawa płockich artystów w PGS - „Co widać”.

304. SIERADZKA, Anna (1949-): Polskie art déco: materiały siódmej sesji naukowej „Polskie art déco. Malarstwo i grafika” pod przewodnictwem prof. Anny Sieradzkiej i prof. Andrzeja K. Olszewskiego i dr Anny Kostrzyńskiej-Miłosz w Muzeum Mazowieckim w Płocku 23-24 października 2017 roku / opracowanie redakcyjne Zbigniew Chlewiński. – Płock: Muzeum Mazowieckie, 2019. – 267 [1] strona: ilustracje kolorowe; 25 cm.

Sesja naukowa „Polskie art déco. Malarstwo i grafika” odbyła się w Muzeum Mazowieckim w Płocku 23-24 października 2017 roku.

ISBN 978-83-64676-43-7

305. WASILEWSKA, Alicja: Sztuki trzeba doświadczać osobiście / Alicja Wasilewska; rozm. przepr. Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 40, s. 18, il.

Rozmowa na temat funkcjonowania Płockiej Galerii Sztuki.

Rzemiosło artystyczne. Sztuka stosowana

— LEWANDOWSKA, Anna.: Nadchodzi wciąż żywe art déco = poz. 270

Zabytki. Ochrona zabytków

— (eg):. Córka Doktora = poz. 97

306. NOWAK-DĄBROWSKA, Gabriela: Śladami płockich Żydów: przewodnik = In the footsteps of Płock Jews: the guidebook / autor = author Gabriela Nowak-Dąbrowska; tłumaczenie = translation: Piotr Dąbrowski. – Płock: Fundacja Nobiscum, [2019]. – 79, [1] strona: ilustracje (głównie kolorowe); 22 cm.

Rok wydania według BNPOL online. – Oprawa kołotonatnikowa. – Bibliografia na stronie 78 = Bibliography na stronie 79. – Równoległe tekst polski i przekład angielski. ISBN 978-83-951811-1-5

— PIĘDZIEJEWSKI, Sylwester.: Polichromie kościoła w Kurowie = poz. 301

— POGODZIŃSKI, Paweł. Marek.: Mazowiecki upcykling. Unikatowa architektura małomiasteczkowa z XIX i XX wieku z wykorzystaniem fragmentów statków wiślanych w Czerwińsku nad Wisłą = poz. 299

307. Sesja Rady Gminy Rościszewo / UG Rościszewo. // Ekstra Sierpc. – 2019, nr 58, s. 9, il.

Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2016-2019 w gminie Rościszewo.

— STACHURSKA, Agnieszka.: Płocczanie są wspaniali – rekordowa kwota na ratowanie Płockich Powązek! = poz. 196

— TYBURA, Joanna.: Kolejne stare nagrobki ocalone = poz. 198

— TYBURA, Joanna.: Znów bądźmy razem = poz. 199

Teatr

— MAJEWSKI, Robert.: Cztery dni dla płocczanina i jego żony = poz. 300

— Misiun Barbara.: Przyszłam z Norwidem = poz. 114

— SKIERSKI, Leszek.: W cieniu reflektorów = poz. 94

308. SZCZEBLEWSKA, Anna: Uczelnie dla kultury, kultura dla uczelni / Anna Szczebłewska, Aleksandra Olszowska, Mateusz Skrzeczowski; rozm. przepr. Monika Mioduszewska-Olszewska. // Aktualności Teatru Płockiego. – 2019, nr wrzesień-październik, s. 17-18, il.

Omówienie wyników badania publiczności płockiego teatru.

Recenzje teatralne

309. MORYC, Jakub: Rodzina, ach rodzina: recenzja / Jakub

Moryc. // PetroNews. – 2019, nr 22, s. 14, il.
Zawiera rec. przedstawienia: Rodzina / Antoni Stonimski; reż. Rafał Sisicki; Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, Płock.

310. SZATKOWSKA, Lena.: Rodzina w Europie: premiera u „Szaniawskiego” / Lena Szatkowska. // Tygodnik Płocki. – 2019, nr 44, s. 10, il.

Zawiera rec. przedstawienia: Rodzina / Antoni Stonimski; reż. Rafał Sisicki; Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, Płock.

Muzyka

— CZAJKOWSKI, Grzegorz.: Urodzona, by śpiewać i dawać ludziom szczęście = poz. 122

— MAJEWSKI, Robert.: Cztery dni dla płocczanina i jego żony = poz. 300

— PKN Orlen wspiera polską kulturę i tradycję = poz. 179

— RUMIŃSKI, Robert.: Praca, zabawa i instrumenty muzyczne na dawnej wsi = poz. 274

311. SAC, Maciej.: Nasi młodzi muzycy zdobyli Teatr Wielki...: sukces płocczan / Maciej Sac. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 232, dod. Tygodnik Płock, s. 6-7, il.

Orkiestra Dęta Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Karola Szymanowskiego.

Film

— MAJEWSKI, Robert.: Cztery dni dla płocczanina i jego żony = poz. 300

— STELMAŃSKA, Izabela.: Turystyka filmowa = poz. 139

312. WALUSIAK, Magdalena.: Epicka wieś w miasteczku Sierpc / tekst: Magdalena Walusiak. // Moda na Mazowsze Filmowe. – 2019, [październik], s. 22-23, il.

Filmy zrealizowane w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

Fotografia

313. CHABOWSKI, Grzegorz.: Bo nie wszystko ma kres: Fotografie Żydów płockich / Grzegorz Chabowski autor wystawy; Zaneta Basiewicz kurator wystawy; Zbigniew Chlewiński korekta, adiustacja; Sylwia Pogodzińska opracowanie graficzne; Jakub Guterman ilustracje barwne; Muzeum Mazowieckie w Płocku. – Płock: Muzeum Mazowieckie w Płocku, 2019. – 18, [2] strony: ilustracje; 30 cm.

ISBN 978-83-64676-40-6

— GADZIŃSKA, Monika.: W obiektywie = poz. 296

— LEWANDOWSKA, Anna.: Jak na polach pod Płockiem kominy wyrosły = poz. 173

— LEWANDOWSKA, Anna.: Kiedy Płock był Schröttersburgiem = poz. 151

— LEWANDOWSKA, Anna.: Otwarty na przeszłość album pana Jana = poz. 143

— SZATKOWSKA, Lena.: Od MZRIp do ORLEN-u = poz. 182

314. TYBURA, Joanna.: Nie ma już kominiarczyka, nie ma zakładu: po prawie 50 latach znika Foto-Kryda / Joanna Tybura. // Gazeta Wyborcza. – 2019, nr 266, dod. Tygodnik Płock, s. 1, 6-7, il.

XV. ZAGADNIENIA WYZNANIOWE

— BIAŁKOWSKA, Monika.: Teologia przy rosale = poz. 118

315. CELMER, Mariusz.: Działania władz komunistycznych wobec kościoła katolickiego w powiecie płockim w latach 1945-1956 (wybrane aspekty). Część 2 / Mariusz Celemer. // Notatki Płockie. – 2019, nr 4/261, s. 30-37, il.

Bibliogr. – Streszcz. w jęz. ang.

M.in. działania wobec Związku Diecezjalnego „Caritas” oraz żeńskich i męskich zakonów, w tym zabór mienia.

— CZACZKOWSKA, Ewa K.: Heretyczki czy mistyczki: kim są te, które rozmawiały z Jezusem = poz. 105

— CZERNIECKI, Stefan.: Pod kobyliłm kościołem = poz. 295

316. ECHAUST, Karolina.: Tradycja odlewania świec na kole w Białej koło Płocka / Karolina Echaust. // Rocznik Muzeum Wsi Mazowieckiej. – T. 10 (2019), s. 77-90, il.

Wyrób świec przez bractwanych z Bractwa Różańcowego w Starej Białej. Bibliogr. – Streszcz. w jęz. ang.

— (eg.): Miller od Bonapartego = poz. 227

— GÓRCZYK, Wojciech Jerzy.: Kościół i prepozytura bartolomitów w Węgrowie fundacji Jana Dobrogosta Krasieńskiego, wojewody płockiego, w świetle materiałów z Archiwum Diecezjalnego w Drohiczyźnie = poz. 106

317. GRZYBOWSKI, Michał Marian (1937-).: Duchowieństwo Diecezji Płockiej. Tom 7 / Michał Marian Grzybowski. – Płock: P.P.-H. „Drukarnia”, 2019. – 191 stron: ilustracje; 25 cm.

Bibliografia na stronach 327-328. ISBN 978-83-948556-4-2

318. GRZYBOWSKI, Michał Marian (1937-).: Parafia św. Jakuba Apostoła w Uniecku / [opracowanie] ks. Michał Marian Grzybowski. – Płock; [Nowe Gulczewo]: Road Group Piotr Gryszpanowicz, 2019. – 107 stron: fotografie; 20 cm.

Drugie miejsce wydania na podstawie serwisu e-ISBN. – Spis ludności parafii w Uniecku z 1774 r.

ISBN 978-83-945291-1-6 (oprawa miękka)

— GRZYBOWSKI, Michał Marian.: Kalendarium życia i działalności błogosławionego biskupa Leona Wetmańskiego (1927-1941) = poz. 110

319. KUĆKO, Wojciech.: Podsumowanie 42. Ogólnopolskiego Sympozjum Koła Naukowego WSD w Płocku Światła Pontyfikatu... święte płockie średniowiecze, 22 listopada 2019 r. / Wojciech Kućko. // Miesięcznik Pastorski Płocki. – 2019, nr 11, s. 943-945

— NYCEK, Jan B. : Matka Boża Fatimska, postument w granicie = poz. 89

— PAWŁOWSKA-RUDYK, Anna.: Zabytki i atrakcje gminy Mochowo = poz. 138

— PIĘDZIEJEWSKI, Sylwester.: Polichromie kościoła w Kurowie = poz. 301

— PIĘTKA, Włodzimierz.: Bo dobro nie ginie = poz. 108

320. PIĘTKA, Włodzimierz.: Gdzie to „cudne śpiewanie panieńskie” / Włodzimierz Piętka. // Gość Niedzielny. – 2019, nr 49, dod. Gość Płocki, nr 49/562, s. VI-VII, il.

Zakon Norbertanek w Płocku.

321. PIĘTKA, Włodzimierz.: Ubogich zawsze mamy, ale... / Włodzimierz Piętka. // Gość Niedzielny. – 2019, nr 46, dod. Gość Płocki, nr 46/560, s. VI-VII, il.

Płockie pasjonistki w służbie ubogim.

— PRZEDPEŁSKI, Borys.: Dzieje i działalność Kościoła Chrystusowego w Płocku = poz. 86

— RADWAŃSKA-JUSTYŃSKA, Teresa.: Dlaczego ksiądz musi umieć gwizdać? = poz. 128

322. SEWERYNIAK, Henryk.: Pierwszy Pontyfikat Płocki – księga liturgiczna i nie tylko / Henryk Seweryniak; rozm. przepr. Paweł Zdziarski. // Sursum Corda. – 2019, wydanie specjalne, s. 2-4, il.

323. SKOCZYŃSKI, Michał.: Contrata Masoviae: dominikanie na Mazowszu od XIII do XVI wieku / Michał Skoczyński. – Wydanie I. – Poznań: Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów w Drodze, 2019. – 493 strony: ilustracje; 24 cm. – (Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie; t. 19)

Bibliografia na stronach 457-473. Indeksy. ISBN 978-83-7906-347-5

— STOGOWSKA, Anna.: [Duchowni katolicycy w pracach Towarzystwa Naukowego Płockiego 1820-2020 – recenzja] = poz. 87

- WYBULT, Witold.: Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Płockiej = poz. 214
- ZIELIŃSKA, Barbara.: Pamięci s. Kazimierzy M. Celestyny Kotyńskiej 1880-1919 = poz. 104
- 324. ZYGMUND, Leszek.:** Katalogi duchowieństwa diecezji płockiej / Leszek Zygmund. // *Studia Mazowieckie*. – R.14/28(2019), nr 2, s. 97-100
- Zawiera rec. książki: *Catalogi et elenchi universi cleri dioecesis Plocensis*, t. 1-6 / zebrał i przygotował do druku Michał Marian Grzybowski. – Płock, 2010-2020.

XVI. KSIĄŻKA I CZYTELNICTWO. BIBLIOTEKI

Biblioteki naukowe

- BRZEZIŃSKI, Daniel.: Najstarsze manuskrypty (IX-XVIII w.) i inkunabuły = poz. 253
- KUĆKO, Wojciech.: Podsumowanie 42. Ogólnopolskiego Sympozjum Koła Naukowego WSD w Płocku Światła Pontyfikatu... święte płockie średniowiecze, 22 listopada 2019 r. = poz. 319
- SEWERYNIAK, Henryk.: Pierwszy Pontyfikat Płocki – księga liturgiczna i nie tylko = poz. 322

Biblioteki publiczne

- 325. BEDYK, Artur.:** Wieści z Gminnej Biblioteki Publicznej w Słubicach / Artur Bedyk. // *Wieści znad Wisły*. – 2019, nr 107, s. 21-26, il.
- 326. Działalność** Biblioteki Centrum Kultury w Bodzanowie / oprac. Barbara Jachura. // *Gazeta Samorządowa Gminy Bodzanów*. – 2019, nr grudzień, s. 20-23, il.

Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego

- 327. KRASZEWSKA RENATA.:** Noblistka w Książnicy Płockiej / Renata Kraszewska. // *M 4*. – 2019, nr 2(32), s. 4, il. Olga Tokarczuk (1962-)
- 328. (LESZ).:** Usta milczą, dusza śpiewa, a mówi – poezja: gala XXI Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. W. Broniewskiego / (lesz). // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 49, s. 10, il.
- 329. LEWANDOWSKA, Anna.:** Mediateka z mieszkaniem / Anna Lewandowska. // *Gazeta Wyborcza - Płock*. – 2019, nr 281, s. 8, il.

INDEKS OSOBOWY

Adamczyk, Małgorzata. zob. Gutowska-Adamczyk, Małgorzata.

Adamkiewicz, Sebastian 136

Adamkowski, Arkadiusz 16

Arno, Anna 123

AS. 161, 191

Asiński, Wojciech 74

Askanas, Kazimierz Stefan 125

Asztemborski, Jarosław 154

Baker, Lubomir 90

Barański, Krzysztof J. 284

Basiewicz, Żaneta 313

Bedyk, Artur 325

Bereszczyńska, Urszula 285

Berezowski, Andrzej 162-3

Białas, Karolina 115

Białkowska, Monika 118

Bielińska, Kamila 14

Bilska-Ciećwierz, Magdalena 116

Blinkiewicz, Krzysztof 266

Błachnio, Joanna 123

Błaszczak, Iwona 263

Bondyra, Michał 26

Brzeziński, Daniel 253

- Relacja z budowy obiektu przy ul. Kościuszki 3b w Płocku.
- LEWANDOWSKA, Anna.: Otwarty na przeszłość album panna Jana = poz. 143
- MAŁECKA, Agnieszka.: Monografia o zapomnianym = poz. 127

330. O bibliotekach w prasie: Jeszcze raz o Roku Jubileuszu 100-lecia odzyskania przez Polskę Niepodległości. Najlepsza kuchnia... to Kuchnia Literacka Książnicy Płockiej. Nasz Mazowiecki Bibliotekarz Roku 2018. W Słupnie – o Słupnie – też i po naszymu. Uniwersytet w Bibliotece? Czemu nie... / wybór Iwona Typiak-Kowalska. // *Bibliotekarz*. – 2019, nr 12, s. 31-34

331. SZATKOWSKA, Lena.: Mosty Zofii Kossak-Szatkowskiej: wnuczka pisarki apeluje o ratunek dla dziedzictwa Kossaków / Lena Szatkowska. // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 53, s. 17, il.

Spotkanie z wnuczką pisarki Zofii Kossak – Anną Fenby Taylor – w Książnicy Płockiej.

332. SZATKOWSKA, Lena.: Pisarz, którego nie było...: Książnica Płocka przypomniła Gustawa Herlinga-Grudzińskiego / Lena Szatkowska. // *Tygodnik Płocki*. – 2019, nr 46, s. 19, il. Wykład prof. Włodzimierza Boleckiego otwierający wystawę „Gustaw Herling-Grudziński. Inny świat... Jego świat...”.

333. TOBOTA, Bogumiła.: Rozmowa z Bogumiłą Tobotą kierowniczką Działu Zbiorów Audiowizualnych Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego / Bogumiła Tobota; rozm. przepr. Marzena Przybyśz. // *Bibliotekarz*. – 2019, nr 10, s. 21-24, il.

Drukarstwo. Księgarstwo

- MAŁECKA, Agnieszka.: Monografia o zapomnianym = poz. 127
- **Nowe** publikacje = poz. 273

Czasopiśmiennictwo. Dziennikarstwo

- **Nowe** publikacje = poz. 273
- PIÓRKOWSKA, Joanna.: Początki polskiej państwowości na terenie Płocka w 1918 roku w świetle lokalnej prasy = poz. 144
- STACHURSKA, Agnieszka.: Debata parlamentarna w Płocku = poz. 244

Bugajski, Antoni 121

Cegłowska, Blanka. zob. Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka.

Celmer, Mariusz 315

Chabowski, Grzegorz 313

Chaleńska-Rurka, Elżbieta 209

Chlewiński, Zbigniew 125, 304, 313

Chylińska, Magdalena 266

Cichocka, Anna. zob. Kühn-Cichocka, Anna.

Ciećwierz, Magdalena. zob. Bilska-Ciećwierz, Magdalena.

Czaczkowska, Ewa K. 105

Czajkowski, Grzegorz. 122

Czerniecki, Stefan. 295

Czyżkowska, Aneta 62

Dańek, Elżbieta. 119

Danieluk, Jacek. 192, 248, 251

Dąbrowska, Gabriela. zob. Nowak-Dąbrowska, Gabriela.

Dąbrowska, Weronika 25

Dąbrowski, Paweł 12

Dąbrowski, Piotr 306

Deja, Monika 77

Dembowska, Anna 289

Dudek, Antoni 113

Duraj, Danuta. zob. Walczak-Duraj, Danuta.

Dwojnych, Andrzej 34

Dybowska, Iwona 206

- Działoszyński, Bartosz 133
 Echaust, Karolina 316
 (eg) 97, 227–8
 Erenfeicht, Leszek 117
 Faliński, Stanisław 268
 Felczak, Paweł 111, 153
 Gabrychowicz, Edyta 260
 Gadzińska, Monika 296
 Gapińska, Elżbieta 100
 Gąsiorowski, Bogdan 93
 Głowacka, Mariola 56
 Głuskowska, Renata 243
 Gołębiewski, Grzegorz 53, 126, 149, 250
 Gontarczyk, Monika 206
 Gorajek, Monika 260
 Gospodarek, Mikołaj 134
 Górczyk, Wojciech Jerzy 106
 Górnikiewicz, Julia 25
 Grabowski, Janusz 84
 Grabowski, Jarosław 176
 Grabowski, Zbigniew 297
 Grala, Marek 125
 Gromadzka, Beata 283
 Grudzień, Tomasz 136
 Gryspanowicz, Piotr 189, 298
 Grzybowski, Michał Marian 110, 298, 317–8
 Grzywacz, Jacek 80
 Guterma, Jakub 313
 Gutowska-Adamczyk, Małgorzata 290
 Gwóźdź, Zbigniew 117
 IP. 254
 Istał, Izabela 1
 Iwaniak, Arkadiusz 202
 Jabłczyn, Adam 24
 (jac) 256
 Jachura, Barbara 326
 Jagiełło, Jakub 135
 Jakacka, Weronika 25
 Jakubowska, Zofia 261
 Jankowski, Wojciech 101
 Jaskulska, Renata 136
 Jaźwińska, Izabela 132
 (jbn) 98
 Jędrzejkowski, Jeremi 167
 Jol. 276–7
 Józwik, Katarzyna 115
 Justyńska, Teresa. zob. Radwańska-Justyńska, Teresa.
 Kachel, Katarzyna 105
 Kaczan, Magdalena. zob. Lica-Kaczan, Magdalena.
 Kalkowski, Dariusz 232
 Kamasa, Andrzej 208
 Kamińska, Małgorzata 85
 Kansy, Małgorzata 41
 Kapuściński, Ryszard 229
 (kb) 168
 Kęsicka, Maria 249
 Kinalska, Eliza 96, 210–1, 233–6
 Klimkiewicz, Agata 260
 Kłobukowski, Paweł 10
 Kocięcki, Paweł 186
 Koczot, Stanisław 180
 Kordala, Tomasz 52
 Kostrzyńska-Miłosz, Anna 304
 Kowalska, Hanna 215, 217
 Kowalska, Iwona. zob. Typiak-Kowalska, Iwona.
 Kowalska, Katarzyna J. 99
 Kowalski, Artur 169, 175
 Kowszewicz, Bożena 291
 Kozakowska, Katarzyna 5
 Kozłowska, Ewa 1
 Kozłowska, Katarzyna 82
 Kozłowska, Zofia 60, 78
 Krajewski, Mirosław 81
 Kras, Artur 136
 Kraszewska Renata 327
 Krawiec, Jacek 170
 Krupińska, Sylwia 28, 239
 Kućko Wojciech 69, 319
 Kühn-Cichocka, Anna 286
 Kulpa, Wioletta 171
 Kunkel, Robert 298
 Kusy, Roman 261
 Kutnowski, Kajetan 174
 (lesz) 102, 190, 328
 Leszczyński, Zbigniew 172
 Lewandowska, Anna. 88, 107, 137, 142–3, 151, 173, 187, 193–5,
 200, 221, 226, 270, 329
 Lewandowska, Celina Cecylia 287
 Lewandowska, Sandra 25
 Lica-Kaczan, Magdalena 275
 Lipińska, Wiesława 35
 Liszewska, Agnieszka 260
 Luma, Ewa 288
 Łęcki, Wojciech 291
 M.M. 95
 Maciejewska, Małgorzata 260
 Majewski, Robert 300
 MaK. 145
 Malczyk, Dariusz 42
 Maliszewski, Tomasz 263
 Małachowski, Adam 109, 172
 Małeck, Agnieszka 127
 Mańkowska, Bronisława 152
 Marcinkowska, Ilona 25
 Markiewicz, Jacek 278
 Maślanka, Renata 64
 MAT. 146, 201, 257
 Matuszewska, Anna 9, 152, 301
 Matuszewski, Andrzej 82
 Matyja, Andrzej 293
 Mazurska, Wiesława 1
 Michnik, Adam 16
 Miecznikowska, Elżbieta 120
 Mieszkowski, Wiktor 4
 Miłosz, Anna. zob. Kostrzyńska-Miłosz, Anna.
 Mioduszewska-Olszewska, Monika 308
 Misiun Barbara 114
 Moryc, Jakub 309
 (ms) 140–1, 237
 Mućka, Magdalena 220, 218
 Nawacki, Grzegorz 170
 Niestuchowski, Piotr 41
 Nowak-Dąbrowska, Gabriela 306
 Nowak, Rafał 188
 Nowakowski, Andrzej 238, 279
 Nycek, Jan Bolestaw 32, 45, 89, 100, 203, 238, 246
 Obajtek, Daniel 174–6
 Odolczyk, Marcin 23
 Okołów, Grzegorz 131
 Olszewska, Monika. zob. Mioduszewska-Olszewska, Monika.
 Olszewska, Oliwia 54
 Olszewski, Andrzej Kazimierz 304
 Olszowska, Aleksandra 308
 Opolski, Krzysztof 37
 Ostrowski, Jacek 292
 Pawlak, Waldemar 208
 Pawłaszczko, Adam 19
 Pawłowska-Rudyk, Anna 138
 Perzyński, Jarosław 239
 Pieczek, Urszula 124

- Piekarski, Jacek 65
 Piędziejewski, Sylwester. 301
 Piętka, Włodzimierz 108, 222, 320–1
 Piórkowska, Joanna 144
 Piórkowska, Marika 25
 Piwowar, Małgorzata 91
 Pogodzińska, Sylwia 313
 Pogodziński, Paweł. Marek 299
 Przedpełski, Borys. 86
 Przybysz, Marzena 333
 Przygocka, Janina 71
 Ptasiewicz, Zbigniew 68
 Puzio, Agnieszka. zob. Teterycz-Puzio, Agnieszka.
 Radomska, Ilona. 103
 Radwańska-Justyńska, Teresa. 128, 171, 212
 Red 232
 (red.).129
 Red 242
 Reichardt, Jasia 123, 125
 Robak, Waldemar 302–3
 Rudyk, Anna. zob. Pawłowska-Rudyk, Anna.
 Rumiński, Robert 274
 Rurka, Elżbieta. zob. Chaleńska-Rurka, Elżbieta.
 Rychlik, Grażyna zob. Szumlicka-Rychlik, Grażyna
 Sac, Maciej 311
 Sasin, Jacek 180
 Sawicka, Hanna 219
 Sawiuk, Wiktor 296
 Sekelecka, Sylwia 23
 Seweryniak, Henryk 118, 322
 Sieradzka, Anna 304
 Sierandt, Maria 41
 Skibowska, Jadwiga 186
 Skierski, Leszek 114, 94
 Skoczyński, Michał 323
 Skrzeczowski, Mateusz 308
 Słaboszowska, Kalina 115
 Słodki, Maciej 61
 Smuk-Stratenwerth, Ewa 77
 Sobieraj, Leonard 6
 Stachurska, Agnieszka 55
 Stachurska, Agnieszka 196–7, 244–5
 Staniszevska, Magdalena 185
 Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka 160, 223
 Stelmańska, Izabela. 139
 Stelmasiak, Artur 176
 Stogowska, Anna 87
 Stratenwerth, Ewa 263
 Stratenwerth, Ewa. zob. Smuk-Stratenwerth, Ewa.
 Struzik, Adam 241, 246
 Sulkowska, Anna 220, 255
 Sułkowska, Dorota 62
 Syperek, Anna 23
 Szatkowska, Lena 182, 305, 310, 331–2
 Szatkowski, Tomasz 70, 241
 Szczblewska, Anna 308
 Szczepański, Janusz 298
 Szczypecki, Sebastian 280
 Szulik, Janusz 293
 Szumlicka-Rychlik, Grażyna 253
 Szymański, Krzysztof 30
 Szymczak, Jan 148
 Ślęzak, Patryk 31
 Tar 243
 Teterycz-Puzio, Agnieszka 112
 Themerson, Franciszka Weinles 123
 Themerson, Stefan 123, 125
 Tobota, Bogumiła 333
 Tokarska, Barbara 263
 Tomaszewska, Liliana 261
 Trojanowska, Edyta 188
 Turalski, Mariusz 242
 Turkowska, Katarzyna 296
 Turkowski, Kamil 156
 Tworowski, Adam 132
 Tybura, Joanna. 198–9, 202, 205, 208, 225, 252, 262, 281, 314
 Typiak-Kowalska, Iwona 1, 330
 Tyrka, Grażyna 271
 Walczak-Duraj, Danuta 20
 Walusiak, Magdalena 43, 139, 312
 Waluś, Jan Konrad 150
 Wanecki, Jarosław 207, 293–4
 Wasilewska, Alicja 305
 Wąsowski, Maciej 279, 282
 Węglińska, Anna 5
 Wiatrowicz, Elżbieta 263
 Wielechowska, Małgorzata 36
 Wiśniewski, Janusz 79
 Wiśniewski, Michał 73
 Wojciechowska, Agnieszka 247
 Wojciechowski, Marek 247
 Wojtak, Katarzyna 263
 Wołosik, Piotr 278
 Wośko, Maciej 180
 Woźnicka, Sylwia 159
 Wrześniewska, Renata 260
 Wybułt, Witold 214
 Zaremba, Szymon 272
 Zawistowska, Ewa 92
 Zdziarski, Paweł 322
 Zegar, Tomasz 62
 Zgorzelski, Piotr 206
 Zielińska, Barbara 104
 Zięba, Krzysztof 24
 Ziętek, Janina 38
 Zygnier, Leszek 324
 Żmuda, Wiesław 264
 Żółtowski, Andrzej 130
 Żylińska, Julita 184
- Powyższy wybór jest częścią
 Bibliografii Mazowska Płockiego
 w całości dostępnej online na stronie www.ksiaznicaplocka.pl.**
- Opracowanie:**
 Justyna Bziuk, Ewa Kozłowska,
 Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska
- Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego**
 09-400 Płock, ul. Kościuszki 6
 Tel. (024) 268 00 21 lub (024) 268 00 25
 e-mail: dib@ksiaznicaplocka.pl

NASI AUTORZY

- AGNIESZKA CIECHOMSKA** — magister historii, kierownik Archiwum Towarzystwa Naukowego Płockiego
- GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI** — doktor nauk humanistycznych, nauczyciel historii w III Liceum Ogólnokształcącym w Płocku, wykładowca w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, wiceprezes Towarzystwa Naukowego Płockiego
- KS. WOJCIECH KUĆKO** — doktor teologii, wykładowca Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku, dyrektor Wydziału ds. Rodzin Kurii Diecezjalnej Płockiej, ekspert watykańskiej Agencji Stolicy Apostolskiej do Spraw Oceny i Promocji Jakości Kształcenia na Uniwersytetach i Wydziałach Kościelnych (AVEPRO)
- BOGDAN POPŁAWSKI** — doktor inż. architekt, absolwent Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej, emeryt, zajmuje się problematyką ochrony obiektów zabytkowych
- KRZYSZTOF SOBOCIŃSKI** — magister historii, absolwent Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, zawodowo związany z branżą farmaceutyczną
- Autorki Bibliografii** — **Justyna Bziuk, Ewa Kozłowska, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska**